

Proiectul „Renașterea meșteșugurilor populare autentice – moștenire culturală comună ca punct focal pentru dezvoltarea economică și turistică durabilă” 2SOFT/2.1/113

Raport etnografic „Starea meșteșugurilor tradiționale în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și județele Vaslui și Galați, România” (compilat)

Cimișlia 2021

Program finanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

Romania-Republica Moldova
ENI-COOPERARE TRANSFRONTALIERĂ

Agentia de
Dezvoltare Regională
Sud

Sumarul raportului

Raportul de față este elaborat în cadrul activităților proiectului **"Renașterea meșteșugurilor autentice populare – moștenire culturală comună ca punct focal pentru dezvoltarea economică și turistică durabilă"** finanțat în cadrul Programului Operațional Comun România – Republica Moldova 2014–2020. Acesta este implementat de către Agenția de Dezvoltare Regională Sud, în calitate de Beneficiar Lider, împreună cu Asociația „ART – Meșteșugurile Prutului” din Iași, România în calitate de Beneficiar 1. Experții, care au realizat această cercetare în Regiunea de Dezvoltare Sud, Republica Moldova, sunt Marina Miron (dr. în istorie, specializare Etnografie) și Viorel Miron (dr. în economie), iar pentru județele Vaslui și Galați, România, Victor Munteanu din Iași (expert – etnograf, șeful Muzeului Etnografic din cadrul Complexului Național Muzeal „Moldova”, Iași).

Obiectivul general al proiectului constă în îmbunătățirea potențialului turistic din regiunea de sud a zonei transfrontaliere cu o nouă activitate economică, legată de meșteșugurile tradiționale, ca modalitate de creștere a veniturilor din activitățile turistice și de păstrare a codului genetic al identității naționale a comunităților din ambele părți ale Prutului, care au moștenit tezaurul cultural comun urmare a evoluției istorice.

Raportul vine ca rezultat al unor activități complexe planificate în cadrul acestui proiect. La baza materialului scris stau mai multe acțiuni empirice precum crearea unor chestionare tematice, identificarea persoanelor promotoare ale meșteșugurilor autentice din arealul proiectului, care apoi au fost vizitate și interviewate de echipa proiectului, condusă de experții în domeniul etnografic. În partea Regiunii de Dezvoltare Sud din Republica Moldova au fost efectuate vizite în teren în raioanele care fac parte din arealul proiectului: Cimișlia, Cahul, Leova, Cantemir, Căușeni și Ștefan Vodă. Materialul factologic, obținut în urma cercetărilor de teren și analizat minuțios conform unei metodologii prestabile, oferă un tablou actualizat al meșterilor, care locuiesc și lucrează în sudul Moldovei de pe ambele maluri ale Prutului și al meșteșugurilor pe care le practică. Aceasta analiză aprofundată este însoțită de informații despre istoria meșteșugurilor din arealul de cercetare, materia primă folosită pentru dezvoltarea acestora și despre produsele în sine. Informația colectată și analizată în acest studiu va servi drept sursă pentru crearea bazei de date generalizate și a Hărții meșteșugurilor și meșterilor din arealul proiectului.

Metodologia cercetării. Activitatea de față este rezultatul simbiozei activităților de *cercetare „în cabinet”*, când are loc consultarea surselor bibliografice pentru a stabili nivelul de cercetare a subiectului până la abordarea acestuia în cadrul unui proiect transfrontalier. Totodată, în paralel, a avut loc elaborarea unui *chestionar etnografic complex*, care avea ca scop să cuprindă diverse tematici pentru obținerea unui tablou amplu, referitor la situația cu meșteșugurile în partea de sud a Republicii Moldova și România.

Cercetarea în teren, având la bază un chestionar detaliat, nu s-a rezumat doar cu completarea acestuia, care putea să fie realizată telefonic, luând în considerație situația pandemică în Moldova și România. S-a ales efectuarea vizitelor la meșteri, cu respectarea tuturor măsurilor de protecție. În cadrul vizitelor de teren pe lângă chestionar s-a discutat mult pe marginea experienței profesionale, fiind menținut un dialog deschis cu notarea răspunsurilor, fotofixarea obiectelor realizate de meșteri, asistarea la procesul de producere pentru a înregistra activitatea cât mai veridic.

Primul capitol cuprinde particularitățile cadrului geografic al regiunii din arealul proiectului și previziuni referitor la acele activități tradiționale meșteșugărești, care pot fi practicate în sudul Republicii Moldova reieșind din materia primă, care se regăsește în acest areal. Tot aici este

prezentată analiza contextului legal de practicare a activităților meșteșugărești în Republica Moldova.

Al doilea capitol este dedicat unei incursiuni în istoricul dezvoltării îndeletnicirilor meșteșugărești în arealul proiectului dealungul timpurilor și descrierii celor mai bine cunoscute.

Al treilea capitol, cel mai voluminos, este dedicat stării actuale a domeniului meșteșugurilor tradiționale în RDS a Republicii Moldova și în județele Galați și Vaslui, România. Aici autorii reflectă atât situația văzută de autoritățile publice locale, cât și propria viziune referitor la starea meșteșugurilor în zona cercetată. Este prezentat specificul meșteșugăresc prin descrieri detaliate a meșterilor locali și gamei de produse confecționate de aceștea. Acest capitol prezintă situația reală la momentul cercetării.

La final autorii propun o analiză SWOT, elaborată pe baza materialelor cercetării și vin cu o listă de concluzii, cât și cu recomandări referitor la acele meșteșuguri, care pot fi selectate pentru desfășurarea Atelierelor din cadrul Taberei de vară, ce urmează să fie realizată în vara anului 2021.

Anexele conțin informații despre Centrele de meșteșug din Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și Listele de meșteri ajustate în urma cercetării, etc.

Preambul

Meșteșugurile populare au cunoscut o dezvoltare continuă atâtă vreme și în strânsă legătură cu dezvoltarea comunității și a vieții tradiționale. Din momentul în care viața tradițională a intrat în disoluție, meșteșugurile au urmat aceeași traекторie. Unele dintre ele au dispărut, altele au

trebuit să se adapteze, aceasta fiind principala caracteristică generală a meșteșugurilor populare nu doar în județele Vaslui și Galați, ci pe întreg teritoriul României și Republicii Moldova. Fenomenul este extrem de vizibil în târgurile rurale, unde se poate remarcă cu ușurință înlocuirea produselor meșteșugărești cu produse industriale, fabricate în serie, de multe ori mai ieftine și mai durabile.

A doua trăsătură, care caracterizează în prezent meșteșugurile tradiționale românești, este mutația suferită de produsele clasice dinspre de la rolul utilitar al acestora către unul preponderent decorativ. În același raționament logic, produsele meșteșugărești de astăzi au devenit excesiv de ornamentate în comparație cu cele din secolele trecute. Este și cazul vaselor de ceramică, lingurilor și linguroaielor din lemn, ouălor încondeiate, măștilor tradiționale, picturii naive, dar și al jucăriilor (păpușile transformându-se în produse estetice și pierzându-și rolul inițial de jucării ale copilăriei). Excepție face portul popular, dar și acesta doar ocasional.

A treia caracteristică a meșteșugurilor tradiționale, care mai există în prezent este, în foarte multe cazuri, pierderea specificului local al acestora. Circulația meșterilor populari, accesul la informație au avut drept rezultat apariția în produsele meșteșugărești a unor motive decorative (înțial cu rol magico-religios), a unor simboluri nespecifice zonei. Astfel, se poate remarcă prezența în Galați a unor motive specifice Iașului, sau pe oul încondeiat din Vaslui motive ornamentale, caracteristice nordului Moldovei (Bucovinei). De asemenea, în zona Bârladului apar „icoanele de vatră” specifice Olteniei. Toate acestea, adoptate și adaptate de meșterii din zona de referință au o explicație nu doar comercială ci și extrem de subiectivă, mulți dintre meșterii populari, în funcție de sensibilitățile estetice ale fiecăruia, au preferat să valorifice propria sensibilitate, propriile emoții.

A patra caracteristică este apariția, de aproximativ jumătate de secol, a unor meșteșuguri care, cu timpul, și-au câștigat statutul de „tradiționale”. Ne referim la împletiturile din sfoară după vechea tehnică levantină a „micramahului”, icoanele sculptate în blat de lemn (extrem de des

întâlnite pe ambele maluri ale Prutului). În aceeași logică, transformarea unor îndeletniciri casnice periodice în meșteșug specializat: făurirea de mărțișoare, încondeierea ouălor, făurirea măștilor, destinate obiceiurilor de peste an (Crăciun, Anul Nou), sau a celor din ciclul familial (măștile de priveghi), sau a punerii în scenă a reprezentărilor ce țin de teatrul popular.

În sfârșit, dar nu în ultimul rând, a cincea caracteristică a meșteșugului tradițional în Vaslui și Galați (dar nu numai) este tendința spre miniaturizare. Acest aspect este cel mai vizibil la meșterii lemnari, care nu mai făuresc, decât ocazional troițe, acestea fiind înlocuite cu cruciulițe și crucifixuri, precum și la pictorii naivi, care nu mai pictează mobilier țărănesc și coșuri de căruță, ci s-au axat pe linguri și pictură de șevalet etc.

În concluzie, având în vedere toate aceste argumente, comparativ cu un secol în urmă numărul meșterilor populari s-a redus de la câteva sute la câteva zeci. Dacă înainte, meșterii deserveau și asigurau necesarul cotidian și pur utilitar al comunităților rurale, astăzi, produsele acestora au o destinație decorativă și turistică.

De prezervarea și salvagardarea lor se preocupă câteva instituții și organizații. Dintre acestea amintim Centrele, Muzeele Etnografice, Asociațiile de meșteri și, local și rar, căminele culturale și cluburile câtorva școli sau parohii în România. În Republica Moldova această funcție este executată de Uniunea Meșterilor Populari din Moldova, însă activitatea acestora nu cuprinde și nu gestionează toți meșterii populari. Funcție formală de coordonare a activității acestora au Direcțiile / Secțiile de Cultură ale Consiliilor Raionale, care coordonează activitatea Centrelor de meșteșuguri și artizanat sau valorifică potențialul meșteșugăresc în cadrul unor evenimente culturale regionale, naționale și locale.

Desfacerea produselor nu mai are loc în târgurile rurale locale, ci în târguri specializate, dintre care menționăm cel de la Sfânta Maria Mică (8 septembrie) de la Vaslui și pe cel de Sfântul Andrei (30 noiembrie) de la Galați. Anumite primării (Huși, Bârlad) organizează și, deci, facilitează desfacerea produselor meșterilor populari de azi. În Republica Moldova organizarea unor asemenea evenimente are loc în cadrul primăriilor în timpul Hramurilor localităților, în deosebi ne referim la Regiunea de Dezvoltare Sud. Unele localități, în special cele din zona Prutului de Jos, au reușit să amenajeze piețe locale, unde sunt prevăzute locuri pentru a facilita desfacerea produselor meșteșugurilor tradiționale.

Capitolul 1. Descrierea cadrului geografic și istoric al Regiunii de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și județelor Vaslui și Galați, România

1.1 Particularitățile cadrului geografic al regiunilor din arealul proiectului

Regiunea de Dezvoltare Sud cuprinde partea de Sud și Sud-Est a Republicii Moldova. Suprafața totală a regiunii este de 7379 km² sau 24,2% din suprafața totală a țării. Având o suprafață relativ mică, regiunea poate fi traversată într-un timp scurt. Populația regiunii este de 526 mii persoane (20% din totalul populației RM, conform situației din 01.01.2019). 73,6% din populația regiunii locuiește în mediul rural. Structura etnică a populației RDS demonstrează o pondere a moldovenilor de circa 79% din totalul locuitorilor, 8,7% a bulgarilor, 8,4% a ucrainenilor și circa 4% alte naționalități. Printre altele, RDS este regiunea unde locuiesc cei mai mulți cetățeni de etnie bulgară din Republica Moldova, circa 70% din total. Acest lucru favorizează păstrarea culturii autentice a etnicilor bulgari și dezvoltarea turismului etno-cultural în regiune. În componența RDS intră 8 raioane: Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Taraclia și Ștefan Vodă. Structurile autorităților publice locale sunt reprezentate de 187 APL de nivelul I și 8 APL de nivelul II, care cuprind 283 localități rurale și 11 orașe. Centrul administrativ al RDS este or. Cimișlia, situat la o distanță de 65 km de capitala țării, Chișinău. Accesul între principalele centre ale regiunii se desfășoară prin intermediul arterelor rutiere și de cale ferată, care asigură traficul de mărfuri și de călători.

Fiind poziționată în Sud și Sud-Est țării, RDS are conexiune directă cu Uniunea Europeană prin România. Conexiunea se asigură prin intermediul celor 2 puncte vamale rutiere: Cahul – Oancea și Giurgiulești – Galați și două puncte de trecere a frontierei feroviare – punctul de trecere Stoiana (Stoianovca) – Fălcu și Giurgiulești – Galați. La Est RDS are conexiune cu Ucraina prin 4 puncte vamale: inclusiv rutiere fiind Palanca–Maiaki – Udobnoe, Tudora–Starokazacie, Mirnoe (TR) – Tabaci (r. Bolgrad) și unul feroviar Giurgiulești–Renî. Totodată, există 7 puncte de trecere rutiere pentru care se aplică regim simplificat. Poziționarea geografică a RDS și vecinătatea acestaia cu România și Ucraina, precum și apartenența la cele 3 euroregiuni: „Dunărea de Jos”, „Siret – Prut – Nistru” și euroregiunea „Marea Neagră” (face parte raionul Cahul), avantajează regiunea, oferindu-i acces la fondurile UE prin programe transfrontaliere și transnaționale, inclusiv pentru proiecte de dezvoltare și promovare a turismului¹.

RDS este plasată în Câmpia Moldovei de Sud și Podișul Tigheciului, iar partea de nord-est a regiunii (raioanele Căușeni și Ștefan Vodă) trece lent în Câmpia Nistrului Inferior. Regiunea este cea mai căldă și aridă regiune din țară, temperaturile zilnice fiind cu 2-3 grade mai ridicate comparativ cu celelalte regiuni. Se înregistrează un număr mare de zile însorite pe an, circa 250. Temperatura medie vara variază între 21 și 24 grade, iar iarna între -7 și 0 grade Celsius. Cantitatea de precipitații de-a lungul anului este neuniformă, deseori survenind perioade de secetă. Condițiile climaterice existente în RDS influențează dezvoltarea și specializarea zonală a agriculturii. RDS este specializată în viticultură, culturile cerealiere, floarea soarelui, creșterea ovinelor și caprinelor. Rețeaua hidrografică a regiunii include bazinul râului Prut, sectoare ale râurilor Ialpug și Nistru și bazinele râurilor mici: Salcia, Cahul, Botna și Cogâlnic.

În regiune se întâlnesc bazinele celor mai mari lacuri naturale, înregistrate în republică – Beleu, Manta, Dracele, Rotunda (Zona Ramsar Lacurile Prutului de Jos) și Nistru Orb (Zona Ramsar Nistrul de Jos). Suprafața acestor lacuri este de 17,35 km², ceea ce reprezintă 78% din suprafața lacurilor naturale din Republica Moldova. În RDS sunt atestate mari rezerve de ape puternic mineralizate în raioanele Cahul, Taraclia și Cantemir. Complexul acvifer sondat în satul Ciumai

¹ Program Regional Sectorial privind sporirea atraktivității turistice a Regiunii de dezvoltare Sud. Cimișlia, 2017, pag. 5.

raionul Taraclia reprezintă un interes balneologic. Apele conțin până la 300 mg/l de brom și 57 mg/l de iod. Printr-o concentrație ridicată de brom sunt caracterizate și apele din sondaile comunei Gotești raionul Cantemir (132 mg/l). Valorificarea acestor rezerve de ape mineralizate, la fel poate propulsă dezvoltarea sistemului balnear în RDS, ca premişă de dezvoltare a turismului în regiune care, va crea preponderant și piață bună de desfacere pentru produsele meșterilor populari prezenti în acest areal².

La momentul actual, după analiza ocupațiilor economice de bază și resurselor naturale prezente în arealul proiectului, autorii consideră că cele mai bune condiții sunt pentru practicarea meșteșugurilor precum prelucrarea fibrelor naturale, țesutul, cojocăriful și olăritul. Însă capitolele următoare vor indica situația existentă actuală privind meșteșugurile păstrate și practicate în acest areal.

Județul Vaslui este așezat în partea de est a țării, fiind situat pe râul Bârlad, străbate partea de sud și sud-est a Podișului Central Moldovenesc, iar în partea centrală se întinde pe Colinele Tutovei și Dealurile Fălcicului, diviziuni ale Podișului Bârladului – parte a Podișului Moldovei. Face parte din regiunea Nord – Est, în care sunt incluse și județele Bacău, Botoșani, Iași, Neamț și Suceava. Sunt vecini la est cu Republica Moldova, granița constituind râul Prut, la vest, județele Neamț, Bacău, Vrancea, la sud, județul Galați și la nord, județul Iași. Județul Vaslui reprezintă 2,2% din suprafața României și acoperă 5318 kmp. Din punct de vedere al organizării administrativ-teritoriale, județul Vaslui are 3 municipii (Vaslui, Bârlad și Huși), două orașe (Negrești și Murgeni) și 81 comune cu 449 de sate.

Ca principale unități de relief prezente pe teritoriul județului Vaslui se pot evidenția: Podișul Central Moldovenesc, estul Colinelor Tutovei, Dealurile Fălcicului, Depresiunea Huși și Depresiunea Elan-Sărătu, toate fiind subunități fizico-geografice ale Podișului Bârladului.

Din punct de vedere al altitudinii, județul Vaslui variază între cele mai înalte niveluri, care se găsesc în bazinul Racovei (485 m – Dealul Mângaralei, 465 m în Dealul Răzești, 461 m în Dealul Schitului) și înălțimea minimă de 10 m din lunca Prutului.

Aspectul general al podișului este alcătuit din dealurile înalte cu plaiuri ușoare coroană. Spre văile Bârlad și Lohan, Colinele Fălcicului se termină prin versanți abrupti, modelați intens prin procese de alunecare și torențialitate. În sud culmea se află aproape ca un podiș în Colinele Mălușteniului. Către Valea Elanului se vor ajunge la est și sud-est de la 250 m la 100 m.

Sub aspectul hidrografic, teritoriul județului Vaslui aparține bazinului râului Prut, care colectează afluenții din partea de est și sud-est, și bazinului râului Siret, din care râul Bârlad traversează cea mai mare suprafață a județului (peste 2/3).

Lacurile de pe teritoriul județului Vaslui sunt preponderent de natură antropică, construite în scopul satisfacerii diverselor utilizări și combaterii inundațiilor. Cele mai importante sunt acumulările: Căzănești pe râul Durduc, Solești pe râul Vasluiet, Pușcași pe râul Racova, Mânjești pe râul Crasna, Râpa Albastră pe râul Simila și Pereschiv, care au toate prevăzute și volumul de apărare împotriva inundațiilor. În afara acestora există o serie de acumulări construite special pentru prevenirea inundațiilor ca de exemplu: Delea pe râul Delea, Tăcuța, Rediu pe Rediu, Moara Domnească pe râul Ferești, Pungești pe Gârceanca și Roșiești pe Idriciu și încă cca. 80 de iazuri, crescătoare și alte acumulări mici, amplasate pe diverse râuri: Simila, Racovița, Buda, Gugești etc. Lacurile naturale sunt puține în număr. Mai importante sunt cele din lunca Prutului: Grosu, Ulmu, Broscăria și Hărtești.

Fără a avea bogăția de obiective turistice, care există în alte zone ale țării, acestea sunt prezente și în județul Vaslui. Putem spune, însă, că ele nu sunt suficient de cunoscute și valorificate.

² Program Regional Sectorial privind sporirea atractivității turistice a Regiunii de dezvoltare Sud. Cimișlia, 2017, pag. 6.

Acest județ este remarcabil prin tezaurele arheologice găsite aici, valorile etnografice și arta populară, locurile istorice și monumentele care atestă existența milenarului românilor în această zonă, cât și contribuția lor la cultura universală. Castelul Mavrocordat, construit în secolul al XIX-lea, Cetatea lui Ștefan cel Mare, datând din secolul al XV-lea, Biserica Sf. Ioan, de asemenea fondată de Ștefan cel Mare în secolul al XV-lea, sunt câteva din numeroasele vestigii istorice și culturale, păstrate în județul Vaslui. Este de menționat că, cele mai importante orașe ale acestui județ, Vaslui și Bârlad, au fost ridicate în secolele al XIV-lea și, respectiv, al XV-lea. Municipiul Huși, al treilea ca mărime în județ, este renumit în întreaga lume pentru podgoriile și o calitatea a vinurilor.

Județul Galați face parte din Regiunea de Dezvoltare Sud-Est (împreună cu județele Vrancea, Buzău, Brăila, Constanța și Tulcea), din Euroregiunea Dunării de Jos (alături de raioanele din sudul Republicii Moldova și vestul Ucrainei), precum și din Zona Economică Liberă Galați-Giurgiulești-Reni.

Situat la extremitatea est-centrală a României, la confluența Dunării cu râurile Siret și Prut, județul Galați are o suprafață de 4.466 km², ceea ce reprezintă 1,9 % din suprafața țării. Județul include patru localități urbane (municipiile Galați și Tecuci, orașele Tg. Bujor și Berești) și 56 comune cuprinzând 180 sate.

Zonă de confluență între Platoul Covurlui la nord (50% din suprafața județului), câmpiiile Tecuci și Covurlui (34%) și lunca Siretelui inferior și a Prutului la sud (16%), județul Galați reprezintă o structură unitară din punct de vedere fizico-geografic. Principalele cursuri de apă sunt Dunărea, Prutul și Siretul, principalele lacuri sunt Lacul Brateș (de luncă) 21 km² și Lacul Tălabasca (de luncă). Altitudinea maximă este atinsă în Dealurile Fălcii: 274 m. Pe fundalul climatic general, luncile Siretelui, Prutului și Dunării introduc în valorile și regimul principalelor elemente meteorologice modificări, care conduc la crearea unui topoclimat specific de luncă, mai umed și mai răcoros vara și mai umed și mai puțin rece iarna.

Din punct de vedere al reliefului, prin poziția sa la exteriorul arcului carpatic, județul Galați ocupă zona de întrepătrundere a marginilor provinciilor fizico-geografice est-europeană, sud-europeană și, în parte, central-europeană, ceea ce se reflectă fidel atât în condițiile climaterice în învelișul vegetal și de soluri, cât și în structura geologică a reliefului. Acestea din urmă oferă o priveliște cu înălțimi domolite, cuprinse între 310 m în nord și 5–10 m la sud. Teritoriul județului Galați, în sine, prezintă un relief tabular cu o fragmentare mai accentuată în nord și mai slabă în sud, distingându-se după altitudine, poziție și particularități de relief, cinci unități geomorfologice: Podișul Covurluiului, Câmpia Tecuciului, Câmpia Covurluiului, Lunca Siretelui Inferior și Lunca Prutului de Jos. Formațiunile geologice vechi sunt prea puțin importante din punct de vedere al resurselor minerale.

Au fost identificate și se exploatează hidrocarburi – țiței și gaze naturale în zonele Schela – Independența, Munteni – Berheci și Brateș. Formațiunile geologice tinere și în special cuaternare, constituite din argile comune, nisipuri, pietrișuri –exploatare la Galați, Tecuci, Braniștea și din albia minoră a râului Prut, au deosebită importanță pentru industria materialelor de construcții.

Cu privire la rezervații și monumente ale naturii, principala rezervație naturală din județul Galați este localizată pe nisipurile din câmpia Tecuciului și anume la sud de localitatea Liești, în jurul satului Hanu Conachi, pe o fâșie de circa 4 km lungime și 0,5–1 km lățime, având o suprafață de circa 84 ha și care se continuă până în lunca Siretelui. La câțiva kilometri de Municipiul Galați se află rezervația paleontologică de la Barboși (Tirighina) cu o suprafață de circa 1 ha, cuprinzând fosile de moluște din faza Euxinului vechi (cu aproximativ 400000 ani în

urmă). De asemenea în apropiere de Galați, și anume la nord de oraș, dar pe valea Prutului, pe teritoriul comunei Tulucești, în locul numit Râpa Bălaia, se află cea de-a doua rezervație paleontologică. A treia rezervație paleontologică se află lângă orașul Tecuci, pe șoseaua Tecuci-Valea Mărului-Pechea-Galați, cu o suprafață de 1,5 ha. Rezervația se află pe terasa inferioară a Bârladului, la punctul numit „La Rates”, adică acolo unde a fost cândva un han. În partea de răsărit a județului, pe teritoriul comunei Băneasa, între localitățile Băneasa și Roșcani, se află Pădurea Băneasa, în care, pe lângă pădurea în sine este ocrotit și bujorul sălbatic, pe seama căruia s-au creat legende și o mare serbare populară care are loc în fiecare an. Se spune că, bujorii ar fi apărut din sângele moldovenilor căzuți în lupta de la Roșcani, de la 1574, când armata lui Ioan Vodă cel Viteaz a fost învinsă de turci datorită lipsei de apă. și în pădurea de la Hanu Conachi se desfășoară în fiecare an, sărbătoarea salcâmului. Aceste două rezervații constituie nu numai obiective științifice, dar și atracții permanente pentru turiști.

1.2 Contextul legal al dezvoltării activităților meșteșugărești în Republica Moldova și România

Domeniul meșteșugurilor tradiționale, ca oricare alt domeniu de activitate în **Republica Moldova**, este reglementat de prevederile legislative naționale și de prevederi internaționale, după caz. Cercetarea propune analiza unor acte normative și strategice, care reglementează domeniul dat. În primul rând Legea culturii³ (nr. 413 din 27.05.1999), care prezintă un cadru general al reglementării, cuprinde totalitatea domeniilor de activitate culturală, printre obiective având și asigurarea și protecția dreptului constituțional al cetățenilor Republicii Moldova la activitate culturală. Legea se aplică mai multor domenii, inclusiv *domeniului artei populare, meșteșugurilor artistice sau artizanatului* (art. 3, al. b). Art. 12, al. 2 stipulează că, dreptul la activitate de creație poate fi realizat atât pe baze profesionale, cât și neprofesionale, adică, în cazul dat, persoanele, care practică activități meșteșugărești, nu sunt obligate prin lege să aibă o pregătire profesională specială. Oricare persoană, inclusiv fizică, are dreptul la crearea și organizațiilor de cultură (art. 19, al. 2), forma organizatorico-juridică ne fiind precizată în acest document, ce permite conchidere că aceasta poate fi oricare formă, pe care o permite legislația națională în acest sens.

Legea privind meșteșugurile populare⁴ este un act legislativ care se referă nemijlocit la domeniul cercetat. Aceasta are drept scop crearea cadrului juridic pentru activitatea meșterilor populari în vederea păstrării meșteșugurilor artistice populare (în continuare – *meșteșuguri artistice*) și dezvoltării lor pe baza tradițiilor autentice ale artei populare, și vizează atât aspectul creator, cât și cel social-economic și cultural al fenomenului (art. 1). Conform art. 4 activitatea meșterilor populari, a organizațiilor și a întreprinderilor din domeniul meșteșugurilor artistice se desfășoară în baza Constituției Republicii Moldova, Legii culturii, și altor acte normative. Al. 4 al aceluiași articol 4 stipulează că „meșterii populari, în scopul păstrării, dezvoltării și propagării meșteșugurilor artistice, pot crea, din proprie inițiativă, uniuni de creație, asociații, fundații și alte tipuri de organizații neguvernamentale”.

Legea prevede că, activitatea meșterilor populari este coordonată de „Uniunea Meșterilor Populari din Moldova” – uniune de creație, care reunește cei mai reprezentativi meșteri populari din țară și activează conform statutului său, având drept scop păstrarea, dezvoltarea și propagarea meșteșugurilor artistice” (art. 5, al. 5), anume acelor meșteri care au ridicat nivelul meșteșugului până la nivel de artă. Membri ai Uniunii Meșterilor Populari din Moldova pot deveni meșterii populari, organizațiile lor și întreprinderile din domeniul meșteșugurilor artistice în modul stabilit de statutul uniunii (al. 6). Cu alte cuvinte, Legea nu lipsește pe meșteri de dreptul de a crea asociații de profil, dar într-un fel favorizează UMPM prin faptul că îi oferă funcțiile de coordonare a domeniului.

Legea stipulează în mod clar faptul că, nu toate obiectele confecționate pot fi numite produse de artizanat sau de meșteșug artistic. Documentul definește, care sunt obiecte de artizanat – „produsele meșteșugărești a căror tehnologie de confecționare permite utilizarea principiului variației creative a modelului-etalon al obiectului de artizanat, cu utilizarea unor motive din arta populară <...> fără utilizarea procedeelor de executare mecanice” (art. 5). În general, Legea pună accent pe meșteșugul artistic referindu-se mai puțin la domeniul îndeletnicirilor casnice, păstrate în satele moldovenești.

³ Legea culturii nr. 413 din 27.05.1999.

⁴ Legea privind meșteșugurile populare nr. 135-XV din 20 martie 2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.84-86, art.390.

Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” recunoaște și stabilește mai multe constrângeri în domeniul culturii, una dintre care fiind „existența unui sector asociativ nedezvoltat și instabil”. Totodată, Strategia prevede aducerea meșteșugurilor la nivel de industrie creative, printre principiile de bază a acestui document fiind stipulată și „producerea bunurilor <...> culturale pentru creșterea economică a țării”. Însă, practic, este imposibil de estimat impactul și aportul domeniului meșteșugurilor tradiționale în dezvoltarea economică a țării. Documentul de față menționează că, „activitatea meșterilor populari (ceramica tradițională, țesutul artistic, prelucrarea artistică a pietrei, pielii și a lemnului, arta croșetării, confecționarea instrumentelor populare, împletitul din fibre vegetale și.a) ar putea contribui semnificativ la dezvoltarea afacerilor în domeniul culturii”⁵.

În procesul elaborării strategiei au fost analizate nevoile și impiedimentele cu care se ciocnesc cei care practică meșteșugurile în Republica Moldova. Au fost stabilite „cele mai frecvente obstacole în practicarea meșteșugurilor populare, care sunt legate de:

- lipsa pieței de desfacere,
- importul materiei prime,
- aprecierea incorectă a valorii artistice a lucrărilor,
- includerea meșterilor populari în categoria generală de întreprinzător, fără diferențierea specificului acestei activități,
- lipsa unui mecanism de atribuire a titlului de „meșter popular”⁶.

În același timp autorii Strategiei țin să reitereze că, Legea privind meșteșugurile populare (nr. 135-XV din 20 martie 2003) atribuie aceste activități UMPM.

Totodată, acest document strategic stabilește legătura meșteșugurilor cu turismul, reiterând că „dezvoltarea meșteșugăritului și a producției de artizanat se află în nemijlocită coerentă cu dezvoltarea anumitor segmente ale turismului receptor și, în primul rând, ale celui rural”. Simultan, ei specifică, că „agențiile turistice, pensiunile din mediul rural și instituțiile culturale nu manifestă inițiativă de colaborare eficientă cu meșterii populari”⁷. Strategia propune „crearea unui cadru stimulatoriu pentru dezvoltarea meșteșugurilor populare, cum ar fi susținerea procesului de creare și funcționare a atelierelor specializate pentru artizanat și meșteșuguri populare, includerea acestora în circuitele turistice, crearea unor structuri de comercializare a obiectelor de artizanat prin diverse rețele de magazine și instituții de cultură”⁸.

Admitem că, în următoarea ediție a Strategiei Culturii vor fi luate în considerație rezultatele realizării Strategiei precedente și se va pune accent pe o colaborare mai strânsă întreramurală pentru a asigura funcționalitatea domeniului meșteșugurilor tradiționale și aportul acestui sector în dezvoltarea turismului pe plan local, regional și național.

Programul Regional Sectorial privind sporirea atraktivității turistice a Regiunii de dezvoltare Sud, aprobat prin decizia CRD Sud nr.1/04 din 26 ianuarie 2017, vine cu acțiuni punctate în ceea ce ține de sporirea atraktivității și impactului regiunii Sud în domeniul economic precum turismul la nivel național, inclusiv referitor la impactul domeniului meșteșugurilor tradiționale. Încă la nivelul anului 2017 pe teritoriul Regiunii, conform datelor CR, activau peste 190 meșteri populari, care participau cu obiectele confecționate la diverse evenimente organizate la nivel regional. Atual în acest document este considerat numărul mare de centre de artizanat, care, în principiu, pot fi vizitate, iar vizitatorii pot cunoaște mai

⁵ Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”, pag. 23.

⁶ Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”, pag. 23.

⁷ Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”, pag. 23.

⁸ Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”, pag. 23.

îndeaproape tradiția meșteșugului local⁹. La fel, centrele de creație populară prezintă o diversitate mare de meșteșuguri și produse locale, care pot servi la diversificarea ofertei turistice locale în caz de necesitate. Meșterii populari din RD Sud sunt cunoscuți prin șculptura și modelarea materialelor tradiționale locale atât pentru necesitățile gospodărești de zi cu zi, dar și pentru păstrarea și perpetuarea tradiției meșteșugurilor moștenite din moși – strămoși. Documentul aduce ca punct forte faptul că, 190 meșteri locali acoperă multe tipuri de meșteșuguri, cunoscute în zona stepei Bugeacului: bărbații sunt buni la prelucrarea lemnului, metalului, fibrelor vegetale și pieilor de animale, confecționarea instrumentelor muzicale sau măștilor; în timp ce femeile promovează broderia, croșetatul, împletitul în fibre, țesutul covoarelor, țesutul artistic, confecționarea costumelor tradiționale, confecționarea păpușilor, dar și unele activități mai puțin tradiționale locului precum confecționare de bijuterii sau broderii din biser, etc. Astfel, se constată că practic în raza de 10–20 km de la oricare obiect vizitat, călătorul poate vedea și o locație, unde activează un meșter bine cunoscut la nivel local, care poate oferi spre vânzare obiecte tradiționale sau participa la un atelier de instruire în domeniul artizanatului popular.

Acest document de importanță regională determină direcțiile strategice de dezvoltare a turismului în regiune cu prioritizarea acțiunilor, care urmează să fie realizate pentru toate zonele turistice amplasate în această regiune de dezvoltare. Activitatea de cercetare și evaluare a situației în domeniul meșteșugurilor din RDS, realizată în cadrul proiectului CRAFTs4ED, vine să contribuie la realizarea mai multor obiective specifice din RDS și anume: Obiectivul specific 1. Valorificarea și promovarea atracțiilor turistice, cu măsura 1.1. Promovarea patrimoniului cultural, istoric și etnografic în circuitul turistic și prin acțiunia recomandată: Inventarierea și studierea potențialului turistic civilizațional în RDS. Totodată activitatea contribuie și la realizarea altui obiectiv specific 3. Stimularea parteneriatelor pentru sporirea competitivității destinațiilor turistice, măsura 3.1. Încurajarea cooperării în rețele turistice regionale și măsura 3.2. Dezvoltarea parteneriatelor pentru managementul eficient al destinațiilor turistice în RDS, recomandă acțiuni pentru încurajarea parteneriatelor pentru dezvoltarea artizanatului local¹⁰.

Meșteșugul tradițional a fost reglementat la un moment în **România**, prin Legea nr. 13/1968 Cu privire la exercitarea meserilor de către meșteșugari în ateliere proprii, o lege care a vizat toate categoriile de activități meșteșugărești care se realizează în ateliere, în sensul larg, dar nu a oferit nici o definiție concretă a ceea ce putea fi calificat drept meșteșug tradițional. Legea stipula condițiile de acordare a cărții de meșteșugar persoanelor cu pregătire profesională necesară, cu vechime în meserie, care treceau un examen în fața unor comisii instituite în acest scop de către Ministerul Muncii. De asemenea, se stipulau cerințele pentru înființarea atelierelor meșteșugărești, exercitarea meserilor în ateliere proprii sau la domiciliul clientului, făcându-se pe baza unor autorizații eliberate de comitetele executive ale consiliilor populare ale municipiilor, orașelor și sectoarelor municipiului București sau comunelor, în care solicitantul urma să-și stabilească atelierul. Autorizațiile se eliberau și altor categorii de persoane, pentru exercitarea unor meserii care nu necesitau o calificare specială (olari, dogari, cioplitori în piatră și alții) fără a fi necesar examenul de verificare a cunoștințelor profesionale. Meșteșugarii aveau dreptul să execute în limitele obiectului activității, prevăzut în autorizația de exercitare a meseriei, produse, prestări de servicii, lucrări pentru deservirea populației, precum și dreptul de a desface bunurile produse. Meșteșugarii puteau fi ajutați de membrii de familie și puteau pregăti ucenici care beneficiau de toate drepturile și aveau toate obligațiile ca și ucenicii din organizațiile sociale.

⁹ Program Regional Sectorial privind sporirea atractivității turistice a Regiunii de dezvoltare Sud. Cimișlia, 2017, pag. 14.

¹⁰ Program Regional Sectorial privind sporirea atractivității turistice a Regiunii de dezvoltare Sud. Cimișlia, 2017, pag. 29.

Legea menționată mai sus a fost abrogată prin Legea nr.120/2000 Privind declararea ca abrogate a unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 324 din 12 iulie 2000.

In prezent, în România, meșteșugul tradițional nu este reglementat prin nici un act normativ (la nivel de legislație primară și la nivel de legislație secundară), meșterii desfășurând activitatea în virtutea reglementărilor privind organizarea juridică, funcționarea și regimul fiscal al oricărei activități economice private.

În baza legislației actuale, practicarea unui meșteșug tradițional este posibilă atât pentru persoane fizice, cât și pentru persoane juridice în baza:

- OUG nr. 44/2008 (PFA, întreprinderi individuale și familiale);
- OG nr. 26/2000 (asociații și fundații);
- Legii nr. 31/1990 (societăți comerciale);

Însă, la ora actuală, nu există un cadru legal coerent, destinat exclusiv definirii și reglementării activității de meșteșugărit tradițional, cu criterii clare de selecție a celor care pot fi numiți meșteri populari, păstrători ai tradiției.

Trebuie spus că, au existat două inițiative legislative – propunerea legislativă din 2005 și propunerea legislativă din 2015, care au fost tentative de a reglementa și a stabili cadrul normativ pentru practicarea meșteșugurilor, de a defini meșteșugul și meșteșugarul și modalitățile de atestare a acestora din urmă.

Proiectul de lege din 2005 a fost adoptat de Senat în martie 2007, dar a rămas doar la stadiul de proiect, fiind depășite termenele legale pentru continuarea procedurii.

Propunerea legislativă din 2015 acorda un spațiu mai larg pentru definirea meșteșugului, a breslelor, reglementa cadrul de desfășurare și condițiile de atestare a meșteșugurilor și instituia necesitatea unui Registru regional al meșteșugarilor, cu condițiile de înscriere și validare a celor care cereau înscrierea.

Proiectul de lege din 2015 a fost respins de Senat în februarie 2015.

Recent, în mai 2020, a trecut de Camera Deputaților un alt proiect de lege, Legea meșteșugarilor tradiționali din România, care reglementează cadrul general pentru recunoașterea statutului de meșteșugar tradițional, drepturile și îndatoririle meșteșugarilor tradiționali, precum și organizarea și funcționarea structurilor reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali din România, în scopul conservării, protejării, transmiterii, promovării și punerii în valoare a meșteșugurilor și a culturii tradiționale.

Capitol 2. Referință istorică asupra meșteșugurilor tradiționale practicate în sudul Republicii Moldova și în județele Vaslui și Galați, România în trecut

2.1 Meșteșuguri tradiționale practicate în trecut în Republica Moldova

De-a lungul timpului, meșteșugurile au fost un factor important în dezvoltarea economiei și culturii, în menținerea continuității și imaginii etnice, în instruirea și educarea generației tinere.

După perioada îndelungată de muncă intensivă în agricultură, viticultură, pomicultură și.a. în perioada rece a anului, industria casnică și meșteșugurile populare au ocupat și au completat timpul liber al populației rurale cu îndeletniciri tradiționale. Bazate pe materia primă locală și pe brațele de muncă ale familiei, ele au satisfăcut necesitățile în obiecte de uz casnic și decorativ, de ritual și ca zestre copiilor, având întrebuiențări practice, tradiționale.

Într-o societate tradițională, viața omului era organizată astfel încât acesta să-și asigure singur hrana, necesitățile vitale primare, protecția familiei sale. Toate aceste scopuri cotidiene se atingeau printr-o muncă zilnică perseverentă. Evident că, această afirmație este mai mult artistică: un singur om nu reușește să însușească toate meserile necesare. Unele activități solicitau îscusință și măiestrie deosebită, fiind realizate doar de meșterii care se specializau în domeniul. Munca femeii se deosebea de activitățile îndeplinite de bărbați, iar activitățile casnice se împărteau după principiul „masculin-feminin”. Ca în oricare familie tradițională copiii erau deprinși cu muncă și li se formau abilități de a munci foarte devreme. Împreună cu mamele și bunicile, fetele însușeau lucrul casnic, torsul lânii, brodatul, alesul covoarelor etc., pe când băieții deprinseau lucrul în curtea casei, apoi și măiestria unor meserii aparte¹¹.

Oricare inițiere în meserie presupunea, în viziunea omului tradițional, realizarea unor acțiuni ritualice. Astfel, primul fir de lână tors de nepoțică era de obicei aruncat de către bunică în apa râului – pentru ca torsul nepoatei să meargă „ca pe apă”. Iar, de exemplu, pentru prima arătură a feierului, mama pregătea o pâine ritualică specială¹².

Dacă industria casnică satisfăcea necesitățile familiei în ceea ce privește obiectele practice și decorative – îmbrăcăminte, împodobirea locuinței, legătorile de nuntă, zestrea copiilor, atrbute pentru ritualul funerar, atunci meșteșugurile populare intraseră într-o altă etapă, meșteșugarii confectionând obiecte nu doar pentru sine, ci la comandă, pentru membrii comunității în care locuiau, realizând surplusul de obiecte la piață¹³.

Prin urmare, sistematizând aceste îndeletniciri meșteșugărești, executate la comandă pentru piață sau oferite ca servicii comunității rurale, au fost identificați mulți meșteri, care pot fi clasificați în funcție de domeniile lor de activitate profesate și în funcție de materia primă folosită:

- pietrar, etc. (materie primă și produse pentru alimentație dobândite din natură);
- materie primă și produse alimentare obținute la cultivarea pământului;
- prelucrarea produselor alimentare;
- scărmănațor, boiangiu, torcător, țesătoare, urzitoare, nividitoare, alesătoare, brodeză, tricoteză, împletitoare, croitoreasă, florăreasă, rogojinar, postăvar etc. (prelucrarea materiei prime textile și confectionarea de piese).

¹¹ Miron, M. Construcția casei la bulgari: munca colectivă în societatea tradițională. În: *Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*. Volumul 29 (42), Chișinău, pp. 151-160

¹² Miron, M. Construcția casei la bulgari: munca colectivă în societatea tradițională. În: *Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*. Volumul 29 (42), Chișinău, pp. 151-160

¹³ Postolachi, El. Meșteșugurile populare, factor de menținere a continuității și imaginii etnice. În: Akademos, nr. 1 (16), martie 2010. Chișinău, pp. 114-116.

Și de păstorit erau legate anumite meserii – cușmar, cizmar, cojocar, blănăr. După cum se observă, acești meșteri iscusiți erau numiți simplu, sugestiv și nu într-o manieră artificială.

În anul 1817, după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus în 1812, sistemul de breaslă din Basarabia a fost reglementat, fiind păstrată taxa de înscriere pentru a trece în categoria de meșter, calfă și ucenic. În luna mai 1833 a fost emisă interdicția de a profesa un meșteșug fără a deține un certificat eliberat de Departamentul Meserilor, fapt ce a legiferat impozitarea meșterilor, a contribuit la creșterea numărului de ateliere și al meșterilor specializați în diverse domenii. În anii 50-ci sec. XIX în Basarabia funcționa în continuare Departamentul Meserilor, activitățile meseriașilor erau gestionate de Codul meserilor (1842). În Basarabia, breslele s-au menținut până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cedând treptat locul manufacturilor¹⁴.

Perioada încep. sec. XX era marcată prin substituirea în continuare obiectelor, confectionate în condiții casnice, cu obiecte produse la întreprinderi specializate, ceea ce aduce la constrângerea producției industriei casnice, fiind un proces de durată dezvoltat pe parcursul întregului sec. al XIX-lea. Acest fenomen poate fi bine ilustrat pe modelul adaptării costumului tradițional bine descris de cercetătoarea dr. V. Buzilă „Sub impactul schimbărilor în sec. al XIX-lea vestimentația ca marcă a unității sociale nu mai este una generalizată, ci zonală, locală. Mai îndelung costumul a fost păstrat în uzul social în părțile nordului și sudului, fiind înlocuit prin portul orășenesc mai degrabă în localitățile de centru. În aceste circumstanțe unitatea era menținută de hainele, ce atingeau pielea, pentru că hainele de deasupra erau cele ale alterității și asigurau adaptarea. Astfel, decenii la rând, portul cotidian a întreținut spiritul identității locale”¹⁵.

În perioada interbelică, în continuare, are loc industrializarea mai multor domenii de producere, cândva fiind ocupății și îndeletniciri casnice. Însă, o întorsătură deosebit de interesantă se întâmplă în domeniile de meșteșugărit, care poartă o amprentă puternică a identității românești a Basarabiei, în primul rând având în vedere costumul tradițional. O etapă distinctă în dezvoltarea costumului tradițional a început în anii '20 ai secolului al XX-lea și a durat până prin anii 30 ai aceluiași secol. În perioada interbelică costumul popular era susținut pe două planuri – de către institutele tradiționale ale satului și de către instituțiile de stat, care își asumă anumite responsabilități privind continuitatea culturală. În contextul construirii identității naționale, având ca modele de inspirație costumele vechi, păstrate în patrimoniul familiilor, se acorda tot mai multă atenție confectionării costumului național cu ajutorul elevilor din școli, participanților la activitățile desfășurate în căminele culturale și de către societățile culturale. Este primul pas întreprins de instituții pentru întreținerea memoriei sociale prin protejarea portului popular, a folclorului în ansamblul manifestărilor sale. Cele mai reușite piese vestimentare realizate în acea perioadă și ajunse până la noi și-au găsit locul potrivit în colecțiile muzeale. Ele pot fi ușor recunoscute după pânza subțire de bumbac din care sunt făcute, după diversitatea tehnicilor de cusut, cât și după marea bogăție a culorilor într-o singură piesă. Catrințele, brâiele și fotele erau împrumutate de la bătrâni, iar în zonele unde portul popular a ieșit mai devreme din uz sub impactul portului urban, catrințele erau procurate de la iarmaroacă. Cel mai frecvent la iarmaroace erau vândute catrințe (fote) aduse din Muscel (amplasat în regiunea istorică Muntenia – n.a.), unde erau produse pentru comercializare în ateliere specializate. Sunt executate dintr-un dreptunghi de lână țesut în condiții de atelier, având o anumită nuanță (roșu aprins, albastru, verde, negru, vișiniu, galbui etc.), cu decorul țesut din fire metalice galbui sau argintii, susținut cu fire de mătase colorată, conceput în formă

¹⁴ Condraticova L. Evoluția prelucrării artistice a metalelor în Basarabia (secolul al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea), teza dr. hab. Chișinău, 2018, pag. 103.

¹⁵ Buzilă V. Costumul popular din Republica Moldova: ghid practic. Chișinău, 2011, p. 15.

de registre sau benzi late pe marginea de jos și pe cea laterală ce se situează deasupra la îmbrăcat, susținut pe câmp de motive mici¹⁶.

În perioada sovietică, începând cu anii '70 ai sec. XX, dezvoltarea meșteșugurilor populare era susținută de anumite programe de stat, dezvoltându-se în cadrul întreprinderilor și fabricilor specializate precum: fabrici de covoare „Floare Carpet” din Chișinău, Ungheni, Orhei, Ciadâr-Lunga, Comrat, etc., în cadrul Asociației de meșteșuguri „Artizana” cu fabrica „Meșter-Faur”, „Confecția” cu fabrica de ceramică din Ungheni, de tricotaj din Cahul, de meșteșuguri din Soroca și a. În acest scop la Chișinău a fost creat și un Consiliu tehnico-artistic cu specialiști, care determinau toate obiectele noi elaborate prin prisma legăturii lor cu arta națională. Datorită acestei asistențe tehnico-artistice calificate, acordate de specialiști din diferite ramuri (etnologi, tehnologi, designeri, economiști, manageri, pictori-practicieni și a.), fiecare model nou creat sau abia proiectat la aceste întreprinderi trecea testul corespunderii criteriului „respectă sau nu tradiția meșteșugurilor populare”, autorul obținând anumite coeficiente la salariu. Numai la fabrica „Meșter-Faur” activau circa 9500 meșteri populari din diferite domenii (țesut, broderie, croșetă, împletit din salcie, ales de covoare, tricotare, lemnărie, confecții din piele, etc.). Cu toate că statul susținea producția unor asemenea obiecte, nu se reușise valorificarea tradițiilor populare în țesut, alesul covoarelor, broderia costumului național, ceramică moldovenească, etc. În ceea ce privește arta alesului de covoare, în urma cercetărilor de teren și sistematizării de materiale efectuate de etnografi încă în perioada sovietică, au fost identificate peste zece grupe tipologice de covoare netede (scoarță, chilim, covor, război, lăicer ales, păretar ales, polog, ungherar și a.), glaușate (cerga, nițurca) și reliefate (covor în bumbi), la întreprinderile de stat fiind valorificat numai lăicerul vrâstat și cel îmbinat cu vrâste și motive vegetale stilizate, nițurca. După 1991 aceste întreprinderi cu timpul în mare parte au fost desființate, iar Consiliul a încetat să funcționeze.

Sunt multe aspecte ale problemei, reminiscențele cărora se resimt și astăzi: a fost desființată Asociația „Meșter-Faur” și alte fabrici artizanale. În continuare funcționează Societatea „Floare Carpet” de covoare flaușate produse în cantități industriale și fabrica de covoare din Ungheni, care produce covoare după cataloage străine și în mare parte din sintetică. Ultimii ani se încearcă revenirea la tradițiile covorului moldovenesc, dar foarte puțin se reușește, materia primă fiind în mare parte adusă din străinătate. Funcționează fabricile de ceramică din Ungheni și Chișinău.

În continuare sunt prezentate descrieri scurte ale meșteșugurilor tradiționale păstrate în diferite proporții până astăzi pe teritoriul Republicii Moldova.

Arta costumului a cunoscut diferite etape de dezvoltare. O înflorire a acesteia s-a remarcat în perioada inițială a feudalismului, după care a urmat o perioadă îndelungată de decădere continuă, care în secolul XX s-a sfârșit prin dispariția lui aproape totală. Secolul XX a înregistrat un pronunțat început de declin al costumului popular, care asigura armonia dintre sufletul omului și viața de toate zilele¹⁷, fiind completat cu elemente străine, se pierde specificul local sau regional al costumului și se reduce la varianta de costum național, care rămâne mai degrabă atribut scenic, decât costum de port tradițional.

Producerea fibrelor și țesăturilor a constituit dealungul timpului un domeniu vital pentru existența omului, cel de-al doilea după domeniul de producere a hranei. Această ocupație avea menirea de a asigura vestimentația și de a „îmbrăca” locuințele în țesături, cu scopul creării unei ambianțe potrivite pentru trai. Materia primă din care se fabricau fibrele era lâna de oaie sau de capră, inul și cânepa. Prima etapă în fabricarea fibrelor era legată de „putrezirea” în apă

¹⁶ Buzilă V. Costumul popular din Republica Moldova: ghid practic. Chișinău, 2011, p. 15-16.

¹⁷ Elena Postolachi-Iarovoi: Protectoarea etnografiei naționale. Ch.: Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lulan” a Acad. de Științe a Moldovei, 2012, p. 29.

a materiei prime, baterea ei la meliță și scărmânarea pentru obținerea fibrelor primare destinate pentru tors. Următoarea etapă era torsul lânii, inului și cânepei în vederea preparării fibrelor propriu-zise, necesare pentru țesut. Procedura în cauză era efectuată cu ajutorul furcii și fusului de tors. Fibrele obținute din lână, in și cânepă serveau, în continuare, drept materie primă pentru producerea țesăturilor și împletiturilor. Țesutul manual a fost cea mai răspândită ocupație a femeilor, formând aşa-numita *industrie textilă casnică*. Datorită ei, femeia producea absolut toate țesăturile necesare casei, aducând și un beneficiu important la bugetul familiei. În medie, pe an, într-o gospodărie țărănească se confeționa: un covor, un val de țol de 50 de „coți”¹⁸ (aproape 32 m), un val de pânză pentru piese de uz casnic, decorative și de vestimentație. Se broda și se croșeta un șir de obiecte decorative (prosoape, fețe de masă, cerșafuri, etc.), acumulându-se în casă o zestre impunătoare de valori tradiționale, care satisfăceau anumite necesități utilitar-decorative, de ritual, vestimentare, daruri etc.

Înîțial țesăturile erau confeționate cu ajutorul războiului de țesut vertical. Din cele mai vechi timpuri **țesutul** a satisfăcut un mare număr de cerințe de ordin utilitar și estetic pentru locuitorii din mediul rural. Grație locului de seamă, pe care îl ocupă meșteșugul, precum și specificului său, țesutul practicat de locuitorii Moldovei a rămas invariabil, purtând un vădit caracter conservator. Diferite tipuri de *covoare* și *țesături*, multe din ele apărute în timpurile cele mai străvechi, procedeele de prelucrare a materiei prime și metodele de țesere se transmitau din generație în generație. La moldoveni covoarelor le-a revenit și le mai revine rolul primordial în amenajarea interiorului. Covoarele și țesăturile nu numai că împodobesc casa, dar și o apărău de frig, soare și zgromot. Fiind considerat un obiect de mare valoare cu predestinație decorativă, covorul, în ansamblu cu alte confeții, formează stilul casei moldovenești, fiind considerat drept cel mai prețios în împodobirea caselor, în crearea unui mediu estetic pentru sărbătorile și obiceiurile de familie, pentru a fi transmis ca o relixă de familie. Ele reprezentau o adevarată operă de artă și erau de neprețuit, fiind niște creații individuale țesute conform tradițiilor. Nu erau vândute, întrucât se țeseau greu, se folosea multă materie primă, se prelucra manual, se vopseau cu plante, se alegea „fir cu fir”, în decurs de câteva luni ori chiar în decurs de jumătate de an. Prin urmare covorul la moldoveni se echivală cu aurul, simbolul bogăției¹⁹.

În anumite localități (ex. raionului Ștefan Vodă), la nivelul pereților, în unghere, erau atârnate *ungherarele*, țesute uneori în războiul orizontal, pentru a fi mai ușoare. În special *ungherarele* se plasau sub icoană și atunci motivele lor principale erau cele religioase (cununiile, crucea etc.). Din perspectivă semiotică, *păretarele*, *scoarțele* și *ungherarele* modelau registrul terestru al microuniversului reprezentat de interiorul locuinței²⁰.

Între cele peste șaizeci de grupuri tipologice de țesături, caracteristice modului de viață al moldo-românilor dintre Prut și Nistru în secolele XIX–XX, o semnificație aparte o au *prosoapele* lucrate manual. Fiind un domeniu foarte important și imens în ocupațiile populației rurale băstinașe, prosopul a înmulțit și dezvoltat permanent tezaurul național de valori populare caracteristice etnosului românesc din partea locului²¹. În cadrul studiilor asupra culturii tradiționale a bulgarilor din Republica Moldova, efectuate de cercetătoarea rusă N. Kalașnikova, se ajunge la concluzia că „în interiorul casei bulgare cea mai mare varietate de funcții din obiectele textile au avut-o prosoapele, inclusiv utilitare, rituale, decorative. Aceste

¹⁸ Veche unitate de măsură pentru lungimi egală cu 0,664 metri (în Muntenia) sau cu 0,637 metri (în Moldova), care reprezinta distanța de la cot (I 1) până la încheietura palmei.

¹⁹ Elena Postolachi-Iarovoi: Protectoarea etnografiei naționale. Ch.: Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lulan” a Acad. de Științe a Moldovei, 2012, p. 30.

²⁰ Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești: (Din colecțiile Bibliotecii Naționale): Bibliografie de recomandare / Bibl. Naț. a Rep. Moldova, Proiectul editorial “Moldavica”; alcăt.: Svetlana Miron; dir. gen.: Elena Pintilei. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017, p. 40.

²¹ Elena Postolachi-Iarovoi: Protectoarea etnografiei naționale. Ch.: Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lulan” a Acad. de Științe a Moldovei, 2012, 83 p., p. 32

semnificații în cadrul culturii tradiționale au fost condiționate de polifuncționalitatea lor: în decorarea casei prosopul era decorativ, în viața cotidiană – utilitarist, în ritualurile familiale realiza o încărcătură semantică²². Considerăm că, o încărcătură semantică aparte, în afară de importanța utilitară, aveau și țolurile / covoarele utilizate pe scară largă de bulgari în cadrul obiceiurilor legate de ciclul vieții omului²³.

O altă categorie de pânze în toate perioadele era reprezentată de împletituri. Acestea erau confecționate cu ajutorul andrelelor, care puteau fi din lemn sau din os.

Într-o societate tradițională, bazată pe munci agricole, prelucrarea pământului, **prelucrarea metalului** era una din importantele activități meșteșugărești. Potrivit Recensământului populației din Basarabia și al meserilor profesate, efectuat în anul 1897, în mediul urban au fost documentați 1855 meșteri, care profesau prelucrarea metalelor. În mediul rural activau cca 5000 meșteșugari²⁴.

Fabricarea produselor din fier era realizată în fierării, amenajate în încăperi special prevăzute, în construcții provizorii sub cerul liber sau în cadrul unor locuințe. Elementul obligatoriu al atelierelor îl reprezenta cuptorul de fierarie. Acesta din urmă putea fi din lut sau din piatră. Lutul era caracteristic pentru regiunea centrală a spațiului Prut-Nistrean, iar piatra – pentru regiunile de nord-est și de nord²⁵.

După 1918, evenimentele militare, politice și economice au avut un impact asupra hărții geopolitice și evoluției demografice, dar și asupra culturii. În perioada interbelică și în anii celor de-al Doilea Război Mondial prelucrarea artistică a metalelor în Basarabia s-a dezvoltat în conformitate cu actele legislative din România. Producerea obiectelor din metale rămânea în continuare un domeniu profesat de un grup de meșteri, care deserveau un cerc restrâns al populației, activând ateliere de prelucrare a metalelor, meșteșugari specializați²⁶.

Cel mai răspândit meșteșug pe vremuri era **olăritul**, practicat pe scară largă pe timpuri îndepărtate. Importanța deosebită a olăritului era determinată de locul distinct al produselor acestui meșteșug în viața cotidiană a omului. Olăritul reprezenta un meșteșug dezvoltat care depășise caracterul casnic, fiind o ocupație a unor meșteri profesioniști, specializați în acest domeniu, care lucrau atât la comandă, cât și pentru realizarea producției pe piață. Drept mărturii ale producerii ceramicii la comandă pot fi unele mărci ale olarilor aplicate pe fundul vaselor din sec. X–XIII. Faptul că, ceramica cu mărci constituie nu mai mult de 10 % din numărul total de ceramică locală, ne demonstrează că majoritatea ceramicii în această perioadă era produsă pentru realizare pe piață²⁷.

Prelucrarea lemnului, datorită calităților deosebite ale acestui material, a reprezentat unul dintre cele mai importante meșteșuguri în viața populației autohtone din spațiul Prut-Nistrean

²² Калашникова, Н. Об одной болгарской коллекции из собрания Российского этнографического музея (Санкт-Петербург). В: Revista de Etnologie și Culturologie. Vol. XVII, Chișinău, 2015, c. 55. ISSN 1857–2049

²³ Miron M. Casa tradițională a bulgarilor din Republica Moldova ca parte a patrimoniului cultural. Teza de doctorat, Chișinău, 2019, p. 99.

²⁴ Condraticova L. Evoluția prelucrării artistice a metalelor în Basarabia (secolul al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea), teza dr. hab. Chișinău, 2018, pag. 113

²⁵ Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești: (Din colecțiile Bibliotecii Naționale): Bibliografie de recomandare / Bibl. Naț. a Rep. Moldova, Proiectul editorial “Moldavica”; alcăt.: Svetlana Miron; dir. gen.: Elena Pintilei. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017, p. 11.

²⁶ Condraticova L. Evoluția prelucrării artistice a metalelor în Basarabia (secolul al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea), teza dr. hab. Chișinău, 2018, pag. 122

²⁷ Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești: (Din colecțiile Bibliotecii Naționale): Bibliografie de recomandare / Bibl. Naț. a Rep. Moldova, Proiectul editorial “Moldavica”; alcăt.: Svetlana Miron; dir. gen.: Elena Pintilei. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017, p.

pe tot parcursul perioadei medievale timpurii. Materia primă pentru lemnărie era asigurată din pădurile seculare care acopereau, la vremea respectivă, cea mai mare parte a teritoriului dintre Nistru și Prut.

Fasonarea lemnului și pregătirea diferitelor obiecte era realizată cu ajutorul diverselor unelte din fier, descoperite în timpul cercetărilor arheologice pe teritoriul variatelor așezări datează din diferite perioade: topoare (sec. X–XIII – Hansca, Lucașeuca-Comul Blăjiei, Mateuți-Școala Nouă, Pererâta-Zamca), tesle (Hansca), cuțite de rânde (sec. X–XII – Echimăuți), strunguri pentru prelucrarea lemnului (Echimăuți), pânze de ferăstrăie, burghiuri (sec. VI–IX – Alcedar-Odaia, sec. X–XII – Hansca, Rudi), cuțite de confecționat linguri (sec. V–VII – Hansca), etc.

În domeniul prelucrării lemnului au fost practicate mai multe forme de lucru printre care, conform analizei materialelor arheologice, pot fi evidențiate cele patru de bază: lemnăritul casnic, lemnăritul specializat universal, dulgheria și tâmplăria²⁸, care s-au păstrat și s-au dezvoltat și la următoarele etape.

Un important domeniu al preocupărilor casnice era și **prelucrarea pieilor** de animale, obținute în urma creșterii animalelor. Din piele erau confecționate cojoace, căciule, pieptare, pantaloni, opinci, cizme, etc.

Trecerea în revistă a denumirilor de meșteșuguri tradiționale are ca scop demonstrarea numărului mare de domenii meșteșugărești în mediul rural, cu accent pe acele, care au fost fixate și descrise în cadrul cercetărilor de teren.. Fiecare domeniu era înzestrat cu anumite utilaje și ustensile, tehnici de producere, cu o mare diversitate de forme și expresii culturale a obiectelor confecționate.

Toate aceste valori tehnologice, diversitatea de obiecte și expresii culturale sunt un imens și durabil potențial, care poate fi renăscut și valorificat pentru deschiderea de noi locuri de muncă, de stopare a migrației, reducerea sărăciei și ameliorarea a calității vieții. Ele sunt un izvor nesecat de experiență și modele pentru instruirea și educația generației în creștere.

2.2 Meșteșuguri tradiționale practicate în trecut în județele Vaslui și Galați, România

Meșteșugurile tradiționale românești reprezintă un capitol important al culturii arhaice, fiind un fenomen mereu prezent în viața comunităților rurale și în strânsă corelație cu aria geografică, cu resursele naturale oferite de aceasta, cu așezările și ocupațiile oamenilor, cu relațiile economice. Obiectele realizate în cadrul meșteșugurilor populare românești sunt definite prin îmbinarea formei cu decorul, prin îmbinarea aspectului practic, utilitar, cu cel estetic, rezultând obiecte aparținând deopotrivă tehnicii și artei. Acestea se încadrează în trăsăturile caracteristice artei populare românești: simplitatea și armonia formei, echilibrul și logica ornamentației, rafinamentul cromatic și robustețea ansamblului²⁹.

Dintre toate meșteșugurile tradiționale, **prelucrarea lemnului** presupune cea mai diversificată specializare. Sunt circumscrise acestui domeniu tâmplari, dulgheri, stoleri, dogari, rotari, cioplitori, sculptori, constructori de instrumente muzicale, împletitorii de nuiele etc. Marea răspândire și marea diversitate de subcategorii se explică prin existența resursei materiale – pădurile întinse – din care se obține materia primă necesară, lemnul. Paleta de tehnici folosite este, de asemenea, largă, acestea fiind adaptate scopului urmărit: cioplire și sculptare pentru

²⁸ Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești: (Din colecțiile Bibliotecii Naționale): Bibliografie de recomandare / Bibl. Naț. a Rep. Moldova, Proiectul editorial "Moldavica"; alcăt.: Svetlana Miron; dir. gen.: Elena Pintilei. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017, p. 19.

²⁹ Georgeta Stoica, Otilia Horșia, *Meșteșuguri artistice tradiționale*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 20.

construirea caselor, bisericilor, acareturilor; crestare sau excizie și incizie pentru decorarea mobilierului și a obiectelor mărunte; încovoiere pentru realizarea coșurilor și lingurarelor; perforare și traforare pentru eliminarea unei părți din masa lemnosă; pirogravare pentru decorarea vaselor³⁰.

Olăritul este un meșteșug practicat intens în toate etapele istorice, cu un important impact asupra vieții economice a satelor, târgurilor și orașelor. Centrele de producție a olăritului erau amplasate, în general, în zone mai puțin prielnice practicării agriculturii, dar care întruneau condițiile existenței materiei prime; în funcție de caracteristicile calitative ale acestei materii prime, centrele de producție a olăritului s-au profilat, respectiv, pe producerea vaselor necesare pregătirii și păstrării alimentelor (vase pentru bucătărie), a diferitelor categorii de veselă, precum și a pieselor ceramice cu funcționalități diverse, folosite la temperatura mediului ambient. Pentru a aduce încă un argument pentru larga răspândire a acestui meșteșug, menționăm că în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, specialiștii făceau referire la 18 centre de ceramică în județul Galați³¹ și la 50 în județul Vaslui³², centre în care s-a practicat meșteșugul olăritului în secolele XVIII-XX. În ambele județe s-a produs și ceramică roșie, și ceramică neagră, printre centrele mai cunoscute numărându-se Braniștea, Iivești, Nicorești sau Lungești (județul Galați) ori Dumești Vechi, Brădești, Zgura, Poiana Alexa sau Curteni (județul Vaslui).

Un alt meșteșug multimilenar este **țesutul**. Atestat pe teritoriul României încă din neolitic, practicat la scară largă, fie în ateliere mănăstirești, fie individual, în gospodărie, în epoca medievală,³³ țesutul este și astăzi o realitate a satului românesc. Iar *Tehnicile tradiționale de realizare a scoarței în România și Republica Moldova* au devenit, din 2016, parte a *Listei Reprezentative a Patrimoniului Cultural Imaterial al Omenirii* (UNESCO). Este un meșteșug ce aparține exclusiv femeilor și prin combinarea acestuia cu brodarea, croșetarea, aplicarea de mărgele sau paiete etc., se asigurau straiele pentru toată familia, se înfrumuseța casa, se asigura o parte din recuzita necesară în ceremonialul obiceiurilor familiale sau calendaristice.

Acste trei meșteșuguri definițiorii sunt însotite și de: prelucrarea pieilor, pietrărit, fierărit, frângherit, confecționare de mături, de podoabe, de măști populare.

De-a lungul timpului, asemenea întregii culturi populare românești, meșteșugurile au arătat o adaptare permanentă la evoluția istorică, la transformările aduse de principalele momente, conturându-se trei etape majore în evoluția acestora.

Prima etapă, de până la al Doilea Război Mondial, se caracterizează printr-o mare răspândire, frecvență a meșteșugurilor în lumea rurală, în corelație cu necesitățile comunității și cu resursele materiale oferite de zona de locuire. Satul de altădată, prin nevoile sale curente, a asigurat meșteșugurilor existență îndelungată. Viața comunității se desfășura într-un regim închis, necesităților li se găseau rezolvări locale și la acest sat autarhic privim atunci când ne referim la autenticitatea meșteșugurilor și, în fapt, a tuturor elementelor ce fac parte din cultura noastră tradițională.

Perioada comunista aduce cu sine industrializarea și producția de serie, ceea ce a condus la scăderea interesului față de obiectele realizate de meșterii satelor, implicit la scăderea productivității acestora și la pierderea unor centre meșteșugărești. Industria și produsele sale de

³⁰ Ibidem, p. 29.

³¹ Victoria Semendeaev, Voica Maria Pușcașu, *Centre producătoare de olărie din Moldova (Secolele XVIII-XX)*, Iași, 1996, p. 18-19.

³² Ibidem, p. 29-31.

³³ Georgeta Stoica, Otilia Horșia, *op. cit.*, p. 83

serie, ieftine și bune, concomitent cu lichidarea proprietății private, au provocaț o stagnare, chiar o îndelungată criză a meșteșugurilor populare.

După Revoluția din 1989, s-a remarcat, treptat, creșterea interesului față de meșteșugurile tradiționale și o revitalizare a acestora, determinate de îndreptarea societății către elementele definitorii, către obiectele de serie mică, unicat. În acest context, meșterii populari au început să își organizeze ateliere proprii, să lucreze pentru expoziții și târguri organizate de muzee sau alte instituții de profil din țară, au apărut fundațiile și alte organizații, naționale sau internaționale, pentru revitalizarea elementului tradițional. Meșteșugurile tradiționale, cultura populară în sine, a demonstrat din nou că este un organism viu și s-a adaptat și transformărilor apărute după acest moment.

La peste trei decenii de la Revoluția din 1989, campaniile de cercetare derulate în cadrul acestui proiect au documentat, pentru județele de interes – Vaslui și Galați, continuitatea meșteșugurilor tradiționale. Geografic, județele Vaslui și Galați se situează în partea de sud-est a Moldovei. Întâlnim, în cele două județe, o îmbinare între zone mai înalte, cu păduri, și zone mai joase – de podiș sau chiar de luncă, ceea ce oferă o diversitate a materiei prime necesare meșteșugurilor, dar și a cerințelor la care acestea trebuie să răspundă în funcție de interesele (ocupații, arhitectură etc.) comunităților. În funcție de zonele etnografice, ne referim la macro-zona etnografică Podișul Central Moldovenesc, cuprinsă între Valea Prutului la est și Siret la vest, și care include jumătatea sudică a județului Iași, județul Vaslui și nordul județului Galați, cu sub-zonele etnografice Iași, Vaslui, Bârlad (Colinele Tutovei, Fălcium), iar la zonele Covurlui și Valea Siretului inferior, ce includ Tecuci, Focșani, sudul județului Galați.

Capitolul 3. Evaluarea stării actuale a domeniului meșteșugurilor tradiționale în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și județele Vaslui și Galați, România

3.1 Rezultatele cercetării și cartografierea domeniului meșteșugăresc în arealul proiectului: Republica Moldova

3.1.1 Situația în domeniul meșteșugurilor tradiționale până la cercetare (văzută de APL)

În urma cooperării expertului-etnograf cu APL de nivelul I și nivelul II, în special Direcțiile și Secțiile de Cultură din cele 6 raioane ale arealului proiectului, a fost stabilită o listă inițială de meșteri, care activează în diverse domenii de meșteșuguri populare. În unele cazuri s-a constatat că, meșterii au mers mai departe și practică deja și activități educative de popularizare a meșteșugurilor tradiționale prin crearea de Centre de meșteșuguri tradiționale și de artizanat contemporan.

Așadar, în raionul Cahul, la

nivelul anului 2019 activau 7 asemenea Centre. În raionul Ștefan Vodă numărul acestora se ridică la 11. În raionul Leova pe lângă Casa de Cultură din localitatea Filipeni activează Centrul de meșteșugărit „Lăstărel”, frecventat de 40 de tineri, care sunt instruiți în confecționearea lucrărilor de artizanat contemporan de către dna Munteanu Rodica. Iar în raionul Cantemir, în com. Ciobalaccia, găsim Centrul de artizanat și țesut artistic, condus de dna Natalia Crudu, care transmite vasta sa experiență în domeniul țesutului artistic și dragostea față de patrimoniul conservat unui număr de cca 15 doamne din localitatea natală și satele învecinate. Totodată, pe parcursul vizitelor de teren au fost descoperite în or. Căinari, raionul Căușeni, un grup de doamne, care practică cu pasiune diverse activități atribuite îndeletnicirilor tradiționale. În timpul interviului s-a stabilit că, ele, sub conducerea doamnei Fedosia Sava, directoarea Casei de Cultură din or. Căinari, au lansat procedura de înregistrare a Centrului de meșteșugărit. Ca finalitate, la 16.12.2020 Centrul nou a fost atestat și înregistrat.

Listele obținute de la funcționarii Direcțiilor și Serviciilor de Cultură au stat la baza următoarelor cercetări și vizite în teren pentru a efectua o inventariere a potențialului real meșteșugăresc în sudul Republicii Moldova. Așadar, la începutul procesului de cercetare s-a creionat următorul tablou referitor la starea meșteșugurilor în Regiunea de Dezvoltare Sud. Conform informațiilor oferite, cel mai mare număr de meșteri activi se regăsește în **raionul Cahul**, numărul total de meșteri populari fiind de 71 persoane, care activează în următoarele genuri de creație: (i) prelucrarea artistică a lemnului – 3;

(ii) arta dantelei (croșetare) – 14; (iii) broderie artistică – 15; (iv) țesături artistice –3; (v) împletituri din fibre vegetale – 4; (vi) confecționarea instrumentelor populare – 2; (vii) împletit cu andrele –10; (viii) prelucrarea artistică a pielii – 4; (ix) pictori amatori – 4; (x) alte genuri – 12³⁴.

și mun. Cahul.

Din numărul total de meșteri, 10 persoane sunt membri ai Uniunii Meșterilor Populari din Moldova, dintre care 4 pictori-amatori (mun. Cahul), 3 meșteri în prelucrarea artisitică a pielii (2 din s. Colibași și 1 din s. Slobozia Mare), 2 sunt specializați în împletitul din fibre vegetale: lozie și paie (s. Pașcani, însă acum activează în s. Manta și s. Colibași), 1 meșter specializat în prelucrarea artistică a lemnului din s. Alexanderfeld. Membrii UMPM din r.n. Cahul participă la activități specializate, organizate în raioanele vecine – Taraclia, Vulcănești și Comrat; în țările vecine: la Târguri ale meșterilor populari din România, în Ucraina – or. Bolgrad. Totodată, constant își expun lucrările la evenimentele naționale și internaționale care au loc în mun. Chișinău: expoziții specializate, ce se desfășoară la Centrul Internațional Expozițional MOLDEXPO, Târguri ale meșterilor, Expoziții în cadrul activităților unor proiecte, în cadrul Zilelor Diasporei, etc. După proveniență etnică meșterii din raion sunt: 49 moldoveni, 8 ucraineni, 2 bulgari, 12 – alte etnii.

Arealul geografic al meșteșugurilor practicate în raionul Cahul este unul larg: din valea Prutului de Jos pe listă erau indicați meșteri activi în localitățile Giurgiulești, Vadul lui Isac, Slobozia Mare, Manta, Colibași, Crihana Veche, Pașcani. Partea îndepărtată de Prut este reprezentată de satele precum Alexanderfeld (fostă colonie germană), Pelinei, Alexandru Ioan Cuză, Zărnești, Baurci-Moldoveni, Paicu, Larga Nouă

Conform datelor Secției Cultură din CR **Cantemir** în raion la nivelul anului 2019 activează 15 meșteri populari în diverse genuri de activitate, dintre care în prelucrarea artisitică a lemnului 1 persoană, broderie și artizanat – 7, țesut artistic – 3, împletitul în fibre vegetale – 3³⁵. Arealul geografic al meșteșugurilor și meșterilor trecuți în listă este următorul: Ciobalaccia, Flocoasa,

³⁴ Notă informativă referitor la meșterii populari din raionul și municipiul Cahul, anul 2019.

³⁵ <http://www.cantemir.md/pageview.php?l=ro&idc=94&id=78&ord=8&t=/Directive-Consiliului-Raional/Serviciul-Cultura-si-Turism/Mesteri-populari/>

Baimaclia, Sadâc, Porumbești, Capaclia, Vișneovca, Hănăseni, Cociulia și Antonești. În raportul anual al Secției Cultură din CR este menționat că meșterii își desfășoară expozițiile în cadrul manifestărilor culturale, preconizate în cadrul târgurilor și expozițiilor de turism

regionale, naționale și internaționale. Cea mai cunoscută meșteriță este dna Natalia Crudu din s. Ciobalaccia, care a deschis și gestionează un Centru de meșteșuguri tradiționale (menționat mai sus), prin intermediul căruia promovează meșteșugurile tradiționale de altă dată. În afară de evenimente și târguri raionale și regionale, Centrul dnei Natalia Crudu a participat la Târgul Național

„Covorului Dorului” din Chișinău, Festivalul Național de tradiții și obiceiuri populare „La poale de Codru”, s. Căpriana, raionul Strășeni, etc.

Conform datelor reprezentanților Directiei Cultură, Turism, Tineret și Sport CR **Leova**, în raionul Leova meșteri, care practică activități tradiționale de meșteșugărit nu s-au păstrat, sau, mai degrabă, nu au fost depistați de aceștea. Totodată, pe lângă Casa de Cultură din localitatea Filipeni, activează Centrul de meșteșugărit „Lăstărel”, frecventat de 40 de tineri, care sunt instruiți în confectionarea lucrărilor de artizanat contemporan de către dna Munteanu Rodica. Pe parcursul anului lucrările confectionate de către membrii Centrului au fost vernisate în cadrul expozițiilor locale, raionale³⁶. Dar, raionul Leova, în acest sens, este interesant prin acele 4 muzee sătești, deschise în localitățile Tigheci, Borogani, Tomai și Colibabovca, care păstrează în fondurile sale obiecte confectionate de meșterii locali pe parcursul ultimului secol. Vizitarea acestor muzee a intrat în planul cercetărilor de teren pentru a depista meșteșugurile, care au fost practice în aceste sate în vremuri de altă dată.

Conform informației obținute de la Direcția Economie CR **Cimișlia**, la nivelul anului 2019, în raion activau 43 meșteri în diverse genuri de creație precum: broderie artistică, arta dantelei, croșetare – 17 persoane, țesut – 6; împletitul din fibre vegetale – 3; prelucrarea artistică a lemnului și confecționarea instrumentelor muzicale: viori, cobză, etc. – 8; confecționare de măști – 1, 1 persoană se ocupă de feronerie, iar 7 persoane practică alte genuri de creație. Meșterii au

³⁶ http://www.leova.md/media/files/files/raport_activitate_prelatare - 2019_5044671.pdf

participat cu produsele de creație proprie la mai multe expoziții și diverse acțiuni culturale la nivel raional³⁷. Localitățile, în care se practică aceste meșteșuguri sunt: Satul Nou, Selemet, Troițcoie, Cenac, Gura Galbenei, or. Cimișlia.

Raionul **Căușeni** se prezintă ca unul interesant din punct de vedere meșteșugăresc. Pe lista prezentată de Secția Cultură, Tineret, Sport și Turism se regăsesc 19 persoane cu diferite îndeletniciri precum: prelucrarea lemnului – 4 persoane, broderie, croșetare – 10 persoane, lucru în pănușe, împletitul în paie – 1 persoană, 1 persoană practică țesutul la stative, iar 3 persoane fac alte activități meșteșugărești. Localitățile în care se regăsesc meșteri sunt: Zaim, Cârnățenii Noi, Pervomaiscoe, Coșcălia, Săiți, Baimaclia, Tânătari, or. Căinari și Căușeni.

În urma conlucrării cu Secția Cultură, Tineret, Sport și Turism a CR **Ştefan Vodă** s-a stabilit că, meșterii din acest raion sunt concentrați în mare parte în cele 11 Centre de meșteșuguri, care se regăsesc în mai multe localități de aici. Centrele sunt amplasate pe teritoriul raionului în felul următor. Țesutul și confecționarea portului popular sunt promovate prin intermediul Centrului „Tărăncuța” din s. Carahasanî, croșetatul și împletitul sunt menținute și promovate prin intermediul Centrelor „Fantezie” și „Ametist” din s. Talmaza, „Vasilisa” s. Căplani, „Croșeta” s. Volintiri. Dragostea față de arta prelucrării fibrelor vegetale este transmisă ucenicilor prin intermediul Centrelor de creație „Arta pănușii” din s. Talmaza, „Meșter-Faur” din s. Cioburciu și „La Tatiana” din s. Tudora. Conducătoarea Centrului „Zehra” împărtășește elevelor sale dragoste pentru confecționare de păpuși tradiționale, care redau unele aspecte ale portului tradițional de altă dată, dar și reprezintă diverse scenete din viața societății tradiționale, fiind asamblate în diferite tematici: „Nuntă”, „Conocărie”, „Muzicanți”, etc. Fierăritul poate fi însoțit la Centrul „Rubin” din s. Răscăieți, iar prelucrarea lemnului – la Centrul „Anton Port” din s. Popeasca.

Colaborarea cu APL a simplificat munca experților, au fost obținute informații inițiale bine sistematizate, care au stat la baza cercetărilor următoare. Totodată, în urma primului contact direct (telefonic) cu meșterii din toate raioanele din arealul proiectului au fost depistate cele mai frecvente inexactități în listele prezentate:

1. Multe persoane, dintre cele care sunt trecute în liste, sunt deja de o vîrstă avansată și nu mai practică activitățile meșteșugărești, iar ucenici cărora să le fie transmis acest meșteșug ei nu au (Cavruc Eudochia, s. Crihana Veche, rn Cahul, Procoavă Ana, s. Hănașeni, Boișteanu Veronica, Procoavă Valeriu, Lavrinova Veronica s. Vișneovca, rn Cantemir, Elizaveta Pronoza, s. Talmaza, rn Ștefan Vodă).
2. La câteva persoane lipsesc datele de contact sau numerele indicate sunt deconectate și a fost dificil de a obține contactele (Ivasenco Elizaveta, Berbec Mădălina, s. Alexandru Ioan Cuză, Apărece Eugenia, Luncă Nicolae și Valentin, s. Giurgulești, Acriș Anastasia, s. Pelinei, Șeremet Dumitru, s. Vadul lui Isac, rn Cahul). Unele dintre acele persoane nici nu locuiesc în satele menționate, cel puțin aşa răspunsuri au fost obținute în timpul cercetărilor (Loghin Ana, Loghin Mihail s. Pelinei, rn Cahul).
3. Pe liste sunt trecute persoane, care ocupă funcții de nivel managerial și nu practică, de fapt, meșteșuguri tradiționale, dar în dreptul lor sunt trecute anumite activități (Leu Fingolia, Porumbești, rn Cantemir, este conducător artistic al colectivului folcloric „Porumbeanca”).
4. Câteva persoane sunt plecate de mult timp din țară și nu mai practică activități meșteșugărești, nu participă la expoziții și alte evenimente similare (Cauia Simion, s. Cociulia, Postu Viorel, s. Capaclia, rn Cantemir) sau și-au schimbat viza de reședință și practică în continuare meșteșugul, dar în altă localitate din alt raion (Sergiu Papuha din raionul Cimișlia a plecat în s. Olănești, rn Ștefan Vodă).

³⁷ <http://raioncimisilia.md/wp-content/uploads/2020/07/Raport-de-evaluare-a-activit%C4%83%C8%9Bilor-Sec%C8%9Biei-Cultur%C4%83-Tineret-%C8%99i-Sport-pentru-anul-2019.pdf>

5. În unele cazuri meșterul popular practică alt meșteșug decât cel înscris în listă (Vâjiiianu Elena, Larga Nouă, în Cahul, Caisân Ana, Pelinei, în Cahul, Gherța Raisa, s. Sadâc, în Cantemir – nu practică țesut, și confectionare costume tradiționale).
6. Listele nu sunt complete, cercetarea de teren ducând la identificarea de persoane, care practică diferite activități meșteșugărești, și care nu se regăsesc pe listele Direcțiilor și Secțiilor raionale de cultură, nu sunt antrenați în activități culturale de diferite nivele.
7. Alte persoane se ocupă cu îndeletniciri mai puțin tradiționale și nu fac parte din vizorul proiectului în cauză, axat pe selectarea persoanelor, ce practică îndeletniciri tradiționale cu utilizarea uneltelor și tehnologiilor autentice.
8. Cu ajutorul meșterilor vizitați în unele cazuri au fost completate Listele cu nume noi (ex. Crețu Tudor, or. Cimișlia).

3.1.2 Specificul meșteșugurilor descoperite în arealul proiectului: meșterii locali și gama produselor meșteșugărești

Îndeletnicirile casnice dealungul timpurilor erau împărțite în cele femeiești și cele bărbătești, evoluția acestora a adus la mici modificări și azi, se întâlnesc situații când femeile sunt preocupate de activități pur bărbătești și vice versa. Tot aici se regăsesc și unele activități, care nu pot fi atribuite cu strictețe principiului gender, dar numărul acestora este unul suficient de mic, precum olăritul, lucrări din fibre naturale și anume papură, paie, pictură.

În continuare (pe principiul gender) sunt expuse și descrise conform chestionarului detaliat activitățile, care au fost descoperite pe teritoriul arealului proiectului:

Prelucrarea artistică a metalului Raionul Ștefan Vodă.

Fierărie: Ion Cojocaru, s. Răscăieți. Practică această activitate din 1998, pe care a preluat-o de la un meșter evreu din Odesa. Dar, la baza acestei meserii a stat pregătirea profesională, primită în cadrul Școlii profesionale din Slobozia. După absolvirea școlii din sat la sfatul tatălui său a mers să învețe meseria de sudor. Meșterul folosește aceleași instrumente ca și pe vremuri: ciocan, ilău, foiu... În cele mai dese cazuri la confectionarea diferitor obiecte din metal fierarul folosește tehnică de prelucrare a metalului feirbinte, mai rar – pe rece.

Decorarea fiecărui produs depinde de mai multe lucruri – caracterul obiectului comandat, dar și inspirația meșterului. În decorarea confecțiilor predomină elemente vegetale – frunză de viață de vie, ghinda și frunză de stejar, figuri geometrice, motive zoomorfe precum cocoș. La comanda vecinilor sau locuitorilor din alte sate confectionează și mijloace de transport tradițional local stilizat – căruțe, biciclete. La baza creației sale este pus principiul de utilitate a obiectelor, care iesă de sub mâinile meșterului, în mare parte fiind detaliu pentru decorarea spațiilor de interior sau de exterior. Însă de mult visează să învețe și alte tehnici vechi, pentru a produce obiecte de altă dată, utilizate în gospodăria țărănească: chiurete, cociorbe, etc.

Respectă unele superstiții legate de meșteșugul practicat: când atârni în casă o potcoavă, ea trebuie să stea cu coarnele în sus ca să protejeze și să asigure belșugul din această locuință; în fierărie nu trebuie să te așezi pe ilău, că nu vei avea bani.

Despre proprietățile benefice ale metalului meșterul spune că, pe vremuri metalul fierbinte era folosit la dezinfecțarea rănilor, cu o bucată de metal ascuțit și înfierbentat poți găuri mai ușor pielea, etc. Meșterul este membru UMPM din 1998.

Obiecte confectionate:

- suporturi pentru lumânări,
- suporturi pentru flori
- suporturi pentru vinuri,
- mangaluri,
- mobilă pentru grădină
- scrâncioburi, etc.

Împletitul în fibre vegetale

Raionul Cimișlia

Împletitul în lozie: Stan Nicolae, or. Cimișlia. Meșterul practică această activitate din 1995. I-

au plăcut întotdeaună lucruri vechi confectionate manual. Fiind profesor la școala profesională, mergea cu elevii la cules struguri, unde întâi admira coșurile împletite manual, apoi a început să facă aceste obiecte, ajutându-se de cărti specializate pentru a stăpâni etapele de producere. Cu timpul a lărgit gama produselor și a început să confectioneze mese decorative cu fotolii, scaune, coșuri, coșuri de picnic, suporturi pentru flori, etc. Pieelele confectionate au atât caracter decorativ pentru interior, cât și practic – pentru gospodărie, pentru a merge la piață, de Paști la biserică, pentru culesul de struguri, de gunoi, etc. Instrumentele sunt cuțite, foarfece de vie, sulă, străpung, electrolobzic. Cel mai sofisticat este procesul de pregătire a loziei pentru confectionarea diferitor obiecte. În procesul de pregătire a loziei crenguțele se fierb, se curăță de coajă, se usucă, se despică pe un dispozitiv special pentru despicate, se jeluesc cu aparat special și se aleg pentru care tip de produse vor fi utilizate. Diferite tehnici de împletire – lentă, romb, pătrat, pe straturi, simple și diverse elemente decorative: „lăňujel”, care se folosește la încheierea împletirii, „cosiță”, simbolul soarelui, floare, „matisari”, tipare ajure, sunt utilizate pentru obținerea produselor calitative gândite de meșter. Referinduse la utilizarea obiectelor confectionate din lozie în ritualurile diferitor sărbători tradiționale meșterul a menționat că, de Paști la biserică se merge numai decât cu coșuri împletite din lozie. Pentru a se asigura cu materialul necesar de lucru, Nicolae Stan a sădit un teren propriu cu lozie, dar din nefericire în vara 2020 a fost arat de un proprietar mai mare de terenuri și distrus complet de acesta. Meșterul vinde obiectele confectionate la diverse expoziții din Chișinău, la CEI „Moldexpo”, diferite evenimente din regiunea de sud și în regiunea centru, precum „Iemania”, „Iprosop”, „Bostaniada”, „Festivalul Florilor”, „Festivalul Strugurilor de masă”, „Ziua vinului”.

Obiecte confectionate:

- fotolii,
- mese decorative,
- scaune,
- coșuri,
- coșuri de picnic
- coșulețe de fructe,
- bomboniere

Împletitul în lozie: *Dulap Mihail, s. Selemet.* Cu instrumente simple meșterul reușește să confeccioneze coșuri, fructiere împletite din lozie. Obiectele confectionate de meșter, în special cele confectionate din lozie, sunt utilizate în ritualurile diferitor sărbători tradiționale: cu coșul împletit se merge la Biserică la sfîntit pasca, cozonacii, de Paștele blăjinilor în coș sunt puse obiectele de pomenire, cu care se merge la cimitir, fructierele se pun la nunți pe masă, etc.

Raionul Cahul

Împletitul în fibre vegetale, salcie: *Merioară Constantin, s. Baurci Moldoveni.* Ca activitate permanentă practică acest meșteșug din 1990, dar îi place de mic copil. Bazele împletitului în fibre le-a deprins încă de la tată, iar unele secrete de împletit și le-a înșușit de la vecinul său. Principalele instrumente, care însotesc creația meșterului, sunt cuțitul, șuvalele din lemn și jocul cu diferite culori ale faturii materialului, care îl ajută că cele confectionate să nu se repete nici odată, fiind diferite și servind pentru uz casnic, aducând aport la decorarea interiorului. Obiectele confectionate de acest meșter sunt utilizate la diverse evenimente ce au loc în cadrul localității, de ziua satului, de Paști, la înmormântări, etc. Materialul necesar este pregătit de sinestător de meșter, pe care acesta îl selectează în pădure, în special pe malul Prutului, unde se strâng cele mai bune salcie. Meșterul are experiență de a participare la expoziții locale, raionale, face multe lucrări la comandă.

Obiecte confectionate:

- coșuri de fructe,
- coșuri pentru cules poamă,
- coșuri pentru pisici,
- coșuri pentru păpuși (jucării).

Prelucrarea artistică a lemnului

Raionul Cimișlia

Prelucrarea artistică a lemnului: *Crețu Tudor (1955), or. Cimișlia.* Din 2007 lucrează în calitate de profesor la prelucrarea artistică a lemnului la Centrul de creație a copiilor din or. Cimișlia. Obiectele sculptate în lemn au tematici antropomorfe, zoomorfe, caracter religios, pe care Tudor Crețu nu prea le vinde, unele fiind expuse în colecția Muzeului de Istorie, Etnografie și Artă a or. Cimișlia. În anii 90- ci ai sec. XX a fost membru UMPM.

Obiecte confectionate:

- Sculpturi din lemn,
- Icoane cioplite în lemn,
- Suport pentru lumânări,
- Vase pentru sare, zahăr, etc.
- Statuete.

Prelucrarea artistică a lemnului: *Bulat Alexandru, or. Cimișlia.* După studiile în Kazahstan și revenirea în Republica Moldova meșterul pe lângă pictura și prelucrarea artistică a cornului practică confectionare de obiecte din lemn. O parte din suvenire sunt decorative, altele pot servi ustensile la bucătărie. Meșterul conduce un atelier pentru copii pe lângă Școala de arte plastice din or. Cimișlia. Obiectele confectionate nu sunt destinate vânzării, servesc drept exponate pentru Muzeul de Istorie și Etnografie din or. Cimișlia, unde dl Alexandru Bulat de mulți ani lucrează în calitate de director. Referitor la materialul primar pentru suvenire meșterul menționează că, lemnul de tei se cumpără la baze specializate, iar cu acest lemn lucrează și copiii din Atelierul de pe lângă Școala de Arte plastice.

Prelucrarea artistică a lemnului: *Dulap Mihail, s. Selemet.* De îndeletnicirea sa meșterul se ocupă de 5 ani, pasiunea fiind moștenită de la străbunelul său. Cu ajutorul instrumentelor tradiționale precum ciocanul, ferestrăul, dalțele, cuțitul, dar și strungului electric, meșterul reușește să confectioneze obiecte de decor, suvenire, obiecte de uz casnic din lemn. Printre tehniciile utilizate meșterul a menționat strugare, jeluială, prelucrare finală, sculptare în lemn. În elementele de decor predomină cele geometrice, dar se planifică cu timpul utilizarea celor vegetale, zoomorfe. De la părinti și bunei a surprins tradiția că duminica nu se lucrează.

Obiecte confectionate:

- pavilioane,
- bibliotecă,

- acoperișuri din șendrilă,
- scaune,
- laițe,
- mese
- horboțica (fărbărâcă)

Prelucrarea artistică a lemnului: *Marai Pavel, s. Selemet, raionul Cimișlia.* Dragostea față de această îndeletnicire vine din tinerețe., În armată a învățat de la un coleg din Rusia cum să confectioneze lădițe incrustate cu lemn pentru bijuterii și de atunci tot timpul liber îl dedică acestei activități. Totodată, meșterul are și studii speciale, fiind absolvent al școlii de arte plastice ca artist decorator și a Școlii profesionale din or. Tighina, unde a studiat lemnăria. Dătă, ciocane de diferite dimensiuni - sunt principalele instrumente, utilizate la confecționarea obiectelor de meșteșug îndeplinite în tehnici precum cioplit în lemn, incrustare, marchetri (mozaică în lemn). Obiectele incrustate în mare parte conțin ornamente ~~eât~~-florale atât și elemente geometrice, fiind de decor și de importanță practică (servesc pentru păstrarea bijuteriilor). Referitor la restricții, meșterul menționează că nu lucrează duminica, maximum poate să-și permită să aleagă decorul pentru următoarea lădiță, pe care vrea să o confectioneze. Lemnul este colectat în pădure, achiziționat de la pădurarii locali.

Obiecte confectionate:

- lădițe pentru bijuterii –
 - ✓ mari – 1500 mdl,
 - ✓ mici – 500,
- lăzi mari pentru zestre, cu decor tradițional.

Raionul Cahul

Prelucrarea artistică a lemnului: *Vlagu Alexandru, s. Alexanderfeld.* Meșterul a învățat această îndeletnicire fiind elev, în cadrul cercului școlar. În 1987 în incinta școlii din localitate a fost deschis cercul destinat acestui meșteșug, condus de Cuimov Serghei, profesor educație fizică. Despre această activitate el a auzit de la prienii. Când a văzut lucrările profesorului, s-a „îmbolnăvit” și devine ucenicul bun pentru profesorul său. Acum mai bine de 20 ani personal a condus cercul din școală din sat. Pentru confecționarea obiectelor se utilizează lemn de diferită factură, mai des fiind lemnul de tei, frasin, salcâm, fag, nuc, cireș sau sofoca japoneză. Lemnul de copaci fructiferi este oferit de localnici în curțile căror se găsesc copaci, care sunt deja destinați să fie tăiați, iar pentru obiecte de bucătărie se cumpără lemn uscat de soiuri rare de la furnizori specializați în vânzarea

lemnului. Cu ajutorul instrumentelor vechi ca lumea – dalta, toporul, bătătorul din lemn – sunt create opere, ascunse în factura lemnului prelucrat fiind vizibile până la un moment doar pentru ochii meșterului. Cele mai uzuale sunt obiectele de uz casnic, care se vând „ca pâine caldă” în cadrul unor Târguri, iarmaroace, însă produsele de valoare artistică mare, precum sculptura din lemn, măști tematice nu își găsesc în țară cumpărătorul său. Dl Alexandru este membru al Uniunii Meșterilor Populari din Moldova și al Uniunii Meșterilor din Găgăuzia. Meșterul este activ și pe rețelele de socializare precum Facebook, Odnoklassniki, unde își găsește cumpărători pentru cele confecționate din lemn.

Obiecte confeționate:

- măști din lemn,
- ustensiile de bucătărie (linguri de diferite dimensiuni, citoare, fund de bucătărie),
- sculptura,
- obiecte de decor.

Raionul Ștefan Vodă

Prelucrarea artistică a lemnului: *Sergiu Papuha, s. Olănești.* Meșterul fiind baștinăș din s. Gura Galbenei, raionul Cimișlia, nu demult s-a așezat cu traiul în satul Olănești. Această îndeletnicire străveche o practică de 4 ani, deși din copilărie îi plăcea lucrul cu lemnul, făcea tractorășe pentru schimb cu alți copii. Dragostea pentru această ocupație a moștenit-o de la străbunelul Policarp (Polișca), care confeționa la comanda vecinilor roți, butoaie, atât de necesare în activitățile gospodărești. Meșterul este autodidact, studii speciale în acest domeniu nu are. Instrumentele și uneltele folosite în procesul de confeționare sunt aceleași ca și sute de ani în urmă: dalta, topor, ferestrău, jelău, unele fiind chiar invenția meșterului, creată la necesitatea procesului. Din tehnici practică cioplitorul lemnului, împletitorul butașelor din viața de vie în confeționarea obiectelor de decor. Eroii obiectelor produse de meșter sunt antropomorfe – haiduci, eroii legendelor și baladelor naționale, oameni din epoca de piatră, fiind inspirat din cele citite sau auzite, zoomorfe – șarpe, delfin, etc.

Obiecte confeționate:

- obiecte de decor și de uz casnic: leagăne (adică scrâncioburi), foișoare, seturi de mese cu scaune pentru curți, grădine,
- jucării pentru copii,
- obiecte de ritual creștin,
- accesorii de birou precum pixuri, creioane decorative.

Raionul Căușeni

Prelucrarea artistică a lemnului: Tocan Ion, s. Zaim.

Prelucrarea lemnului din copilărie atragea atenția meșterului, care de 25 de ani practică cu toată dăruirea această activitate. Pentru a-și perfecționa maiestria a absolvit cursurile de o lună pe lângă Academia de Muzică, Teatru și Arte plastice din Chișinău. Obiectele confectionate de meșter sunt de diferite dimensiuni și nivel de complexitate – de la mobilă din lemn, paturi, dulapuri, sculpturi de diferite tipuri, până la ornamente, rafturi cu oglinzi, fără oglinzi, scaunele și măsuțe, care foarte bine sunt vândute la diferite expoziții și evenimente culturale.

Instrumentele folosite de meșter sunt specifice acestui meșteșug de mulți ani - cuțite de diferite feluri, strung, fugan, freză. La înfrumusețarea, decorarea cu ornamente geometrice, vegetale a pieselor confectionate sunt utilizate tehnici de aplicatie, cioplit. Consideră că nu trebuie să lucreze nici într-o zi de sărbătoare. Multe lucrări sunt instalate în biserici, are mai multe diplome de onoare, de participare la diverse expoziții, inclusiv la expoziția de mobilă la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală. Promovarea lucrărilor, realizate de dl Tocan, are loc de la om la om, prin ateliere organizate, de ex. La Palanca, la „Casa Părintească”, sporadic prin emisiuni televizate la TV Moldova 1, Prime. Despre meșter este scris în cartea dedicată satului Zaim, scrisă de Ion Găină.

Obiecte confectionate:

- mobilă din lemn, paturi,
- sculpturi de diferite tipuri,
- ornamente,
- rafturi cu oglinzi,
- rafturi fără oglinzi,
- scăunele pliante,
- măsuțe pliante.

Prelucrarea artistică a lemnului combinată cu icoane pictate pe pânză: Câșlaru Tudor, or Căușeni. Meșterul practică aceste activități începând cu 1994, având studii specializate în domeniu – întâi Școala de arte din oraș Tighina, apoi Liceul de arte plastice din oraș Craiova, România. O perioadă de timp a fost membrul UMPM. La moment confecționează sculpturi din materiale precum lemnul și gipsul, picturi realizate în ulei pe pânză. Pentru prelucrarea lemnului utilizează dalta, ca principalul instrument pentru realizarea lucrărilor propuse, în pictură culorile sunt dizolvate în ulei natural de in. Obiectele confectionate de meșter sunt realizate în stil realist, servesc drept obiecte de decor interior, decor bisericesc din lemn și picturi pe pânză. Conform sentimentelor

meșterului lucrul cu lemnul este unul benefic asupra organismului uman, deoarece prin contactul direct se scoate oboseala, stresul, se transmite energie. Meșterul remarcă că, obiectele specifice meșteșugului practicat de dânsul sunt utilizate în ritualurile diferitor sărbători familiale: de exemplu, după nașterea sau după botez înainte de a aduce copilul acasă, se pune pe prag obiecte din lemn, metal ca să fie tare, rezistent, se mai pune și o carte, bani și peste acestea femeia cu copilul pășește pragul.

Materialul necesar Tudor Câșlaru îl obține într-o bucată de pădure proprie. Lemnul pregătit pentru crearea sculpturilor noi se taie de diferite dimensiuni, capetele acestor fragmente de lemn se vopsesc, apoi se așeză în beci, la umeditate, pentru ca să se coacă. Unele lucrări ale meșterului sunt expuse în propriul magazin de suvenire, care funcționează în or. Căușeni, cu altele se participă la expoziții.

Obiecte confectionate:

- Sculpturi din lemn,
- Icoane pe pânză.

Prelucrarea artistică a lemnului: Sava Serghei (1962) și Alexandru (1995), or. Căinari. Acest meșteșug și pasiunea pentru prelucrarea lemnului în această familie este transmisă de la tată la fiu cel puțin în trei generații. Dl Serghei a preluat această îndeletnicire de la tatăl său și a transmis-o fiului său – Alexandru. Meșterul practică prelucrarea lemnului de 40 ani, confectionând figuri mici din lemn, în paralel fiind preocupat și de pictură, reproducând lucrările marilor pictori. Alexandru Sava este absolvent Universității Tehnice din Moldova, continuă tradițiile familiei, fiind implicat în arta prelucrării lemnului. Alexandru este în special preocupat de obiecte de uz casnic, confectionând diverse suporturi pentru bucătărie sau lădițe pentru bijuterii și diferite mărunțușuri.

Prelucrarea artistică a pieilor Raionul Cahul

Cojocăritul: Cojan Constantin și Elena, s. Colibași. Îndeletnicirea practicată de familia Cojan este un exemplu frumos de transmitere a unei ocupații tradiționale de la tată la fecior. Părintele dlui Constantin Cojan a învățat meseria de cojocar încă în perioada interbelică, fiind ucenic de cojocar în România. Apoi a implicat în această meserie și pe feciorul său Constantin.

După absolvirea școlii, el face și școală specializată pe domeniul prelucrării pieilor la Chișinău. În perioada

sovietică activa într-un atelier de cojocărie pe lângă Casa de deservire a populației din sat. Soția, dna Elena Cojan, fiind profesoară după pregătire profesională, a învățat acest meșteșug deloc ușor de la soțul său. Astăzi obiectele confectionate de

meșterii Constantin și Elena Cojan sunt foarte solicitate și bine cunoscute, fiind aproape unicii meșteri din sudul Republicii Moldova, care practică această îndeletnicire. Bondițe și cojoace – pentru maturi și pentru copii, cușme tradiționale, care pot fi modelate – „de dac”, „de gospodari”, „persoane inteligente”, „tânărul necăsătorit” și „pentru cel căsătorit” – sunt foarte solicitate și se vând la diverse expoziții, târguri și iarmaroace de la nivel local până la cel internațional, deoarece conform spuselor lui Constantin „oferta este mai mică decât cererea pe piață”. Cele confectionate mai sunt vândute chiar și de acasă, vin comenzi colective de la teatre, colective artistice, de la diaspora. Pieșele confectionate de acești doi meșteri sunt purtate de principesa Margareta, interpretele Sofia Rotaru, Ioana Căpraru, Marina Filipovici, interpretul Igor Cuciuc, dansatorii ansamblului de dans academic „Joc”, actorii teatrului din Chișinău, Cahul, Soroca și Odesa, etc.

Pentru a obține produse calitative meșterii de sinestător parcurg întreg procesul de prelucrare și producere: de la colectarea și prelucrarea pieilor până la confecționarea obiectelor de vestimentație, și totul se face manual. Blănițe pentru bondițe sunt colectate din sudul Moldovei, caracul din centrul, nordul Moldovei. Înainte meșterul singur mergea de la gospodărie la gospodărie, dar acum are contacte cu gospodării specializate (de fermieri), care se ocupă cu oieritul și de la aceștea procură pieile de calitate necesară. Se cumpără primăvara piei de animale tinere, de 16–20 kg de carne, iar toamna – de animale mari, care apoi se usucă iarna sau toamna. Prelucrarea pieilor durează toată perioada de vară, în decurs de o vară se reușește procesarea de circa 600 de bucăți, dintre care aproximativ 100 de piei sunt vândute ca marfă, restul sunt utilizate în atelierul propriu pentru confecționare de bondițe, căciuli. Pe vremuri, conform tradiției, înainte de a începe lucrul de sezon, cojocarii făceau masa mare între ei ca să se bucure de viitorul venit. Lucrau din septembrie până în martie. Pe vremurile de altă dată primul miel și primul caș în sezonul nou ciobanul aducea cojocarului. Principalele instrumente utilizate de ei sunt foarfecete și acul industrial. La confecționare de bondițe și cojoace sunt utilizate tehnici și procedee ca pe vremuri: cailâc – prelucrarea marginii, șinatău – cusutura dealungul bondei, sulpan – blana adăugată acolo, unde lipsește blană pe piele. Când se coase manual, sunt utilizate cusuturi precum „cepraz”, „cruciuliță”, „frânghiu”, iar la decorarea pieselor vestimentare se practică elemente vegetale sau geometrice din piele de culoare contrastată. Strugul de poamă este considerat decor pentru bărbați. Se mai fac cojoacele pentru bărbați cu guleraș, când cele pentru femei – nici odată nu au guler. Vipușcă – pielea albă introdusă pe fundal negru, cu floare lată, fiind decorate bondițele pentru doamne, și considerându-se că acest element reprezintă femeia, casa. Aceste obiecte vestimentare dealungul timpurilor erau parte integră a complexului vestimentar tradițional. Pe vremuri, când nunțile se jucau toamna târziu sau iarna, nu era posibil că nașul să nu fie în bondiță și căciulă nouă, fiecare gospodină avea bondiță pentru sărbători și pentru gospodărie. Ultimele decenii s-a pierdut această tradiție vestimentară, fiind utilizate cojoacele, bondițele, căciulile în calitate de elemente ale costumului scenic pe timp de evenimente culturale, dar cu încetul se revine la „moda” de a purta aceste piese vestimentare călduroase și comode, fapt dovedit de cererea sporită de pe piață internă. Meșterii consideră, că hainele confectionate de ei cu grijă păstrează căldură, protejază de boli precum reumatism, răceli, permite corpului să respire. La alegerea cojocului trebuie de ales haină mai largă, să nu fie strânsă pe corp.

De mulți ani este membru UMPM, vice președinte în decurs de 4 ani 2014–2018, în perioada 2010–2014 – membru al consiliului UMPM. Pentru creșterea performanțelor și acumularea de cunoștințe noi meșterul a vizitat în România fabrica din Orăștie, iar la Satul Mare, Ivano-Frankovsc, Lvov, Harchiv (Ucraina), s-a întâlnit cu proprietarii privați pentru a studia tehnologiile utilizate de aceștea. Pe parcursul experienței profesionale s-au desfășurat expoziții personale ale meșterilor în Sankt-Petersburg, Istanbul, majoritatea județelor din România, în 2010 lucrările meșterilor Cojan au fost expuse la standul Republicii Moldova la expoziția mondială din Shanghai China și din 2010 în 2015 – expoziția mondială la Milano, Italia.

Obiecte confectionate:

- Bondițe,

- cojoace, pentru maturi și pentru copii,
- tradiționale și simple cușme care pot fi modelate,
- suvenire – opincuțe.

Confecționarea obiectelor din piei: *Burcă Gheorghe, s. Manta.* De peste 20 ani practică hamurărie, care a preluat-o de la un vârstnic din sat. Apoi pentru băiatul său a încercat să confecționeze o pereche de opincuțe, a reușit și a început să dezvolte și această îndeletnicire. Solicitările de la locnici și clienți din localitățile învecinate sau chiar și mai îndepărtate l-au făcut să înceapă confecționarea de biciuri, curăle sau brâuri din piele pentru bărbați, brățări sportive și pentru munci grele, recent a început să confecționeze și instrumente muzicale – tobe. Motivul pentru a dezvolta acest meșteșug a fost și rămâne interesul față de acesta, dar și faptul că cele confecționate se vând foarte bine. Principalele instrumente care sunt utilizate la confecționarea obiectelor de meșteșug sunt cuțite de diverse dimensiuni, andreaua, acușor de cusut, bazele pentru tobe sunt sudate cu aparatul de sudat, se mai utilizează aparatul de tăiat, daltă, foarfeca mare. Obiectele de meșteșug sunt ornate cu diverse elemente, de exemplu, hamurile sunt înfrumusețate cu canaf, împletituri frumoase precum „pielea șarpeului”, împletit în opt, utilizat la confecționarea nohaicilor.

Obiecte confecționate:

- harapnic,
- hamuri pentru cai,
- toba,
- opinci,
- curăle din piele,
- brățări sportive și pentru munci grele,
- suvenire – opincuțe,
- ploșca împletită cu piele.

Confecționare de măști tradiționale Raionul Cimișlia

Confecționare de măști tradiționale: *Popovschi Vasile, s. Cenac.* Meșterul practică această activitate din 2003, când a încercat pentru prima dată să confeționeze măști de alungarea iernii. La moment are în spate cca 200 de măști confeționate, experiență de a organiza master-class-uri / ateliere pentru confeționare de măști din papier mache. A înșușit această îndeletnicire de sinestătător, fi plac obiceiurile, care țin de utilizarea măștilor tradiționale, precum sărbătorile de iarnă, tradițiile ce țin de alungarea iernii. Ne având în sat o altă persoană care ar poseda acest meșteșug, a învățat tehniciile de confeționare (tehnica papier mache cu 12 straturi de hârtie, măști confeționate din textile și blănuri) urmărind subiecte video pe internet. Cu ajutorul acului, foarfecii, sulei, aței, hârtiei, textilelor și blânurilor prelucrate meșterul Vasile Popovschi creează măști zoomorfe și antropomorfe specifice zonei Moldovei, tema principală fiind „moșii și babele”, eroii lui I. Creangă: Păcală și Tândală, vrăjitorii, strigoii, drăcușorii, Moartea cu coasă, Statu Palmă Barbă cot, etc. Își dorește pentru viitor reprofilare pe suvenire. Dintr-o blană pot fi confeționate până la 10 măști cu diverse elemente decorative: fasolele merg în calitate de dinți a personajelor, din saci de cânepă se împletește părul, panglici colorate sunt utilizate pentru finisarea și înfrumusețarea eroilor. Pentru confeționarea măștilor se procură saci din cânepă sau alte materiale, blânuri, în cele mai dese cazuri din Republica Moldova de la meșterul cojocar C. Cojan (90%), uneori din Cluj, România. Măștile sunt utilizate în cadrul obiceiurilor de iarnă: jocul cu capra, cu ursul, la „alungarea iernii”. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a procurat 20 măști de la meșter cu preț de 400-500 lei masca, care sunt expuse în cadrul expoziției temporare din incinta Muzeului în perioada sărbătorilor de iarnă.

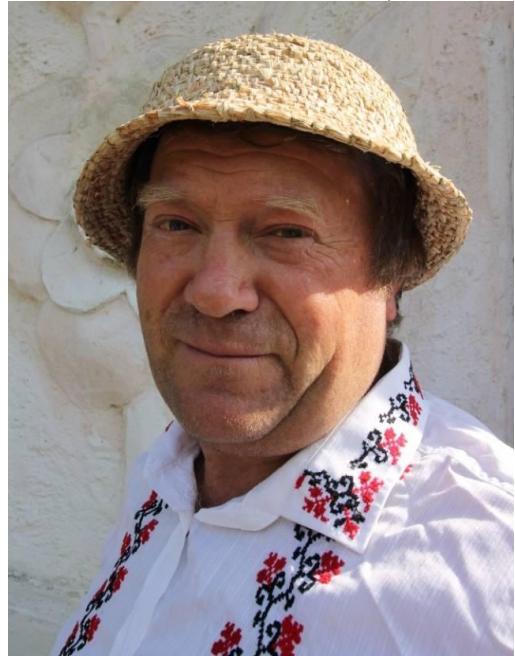
În ciclul sărbătorilor de iarnă mascații erau principalii participanți ale obiceiurilor tradiționale, unde se juca cu capra, cu căluțul, cu ursul. De Lăsatul Săcului în 2009, 2011 a fost organizat festival local „Cenac în Carnaval”, satul era plin de mascați cu cca 200 de măști, care mergeau pe străzile satului, se juca scena „Izgonirea lui Adam și Eva din rai”. Au participat 5 colective din s. Cenac, s. Selemet, Pervomaisc, raionul Cimișlia, or. Anenii Noi și colectivul „Romanița” din Colegiul de medicină. În 2014 festivalul ea ampioarea unui eveniment de nivel raional cu denumirea „Cimișlia în carnaval”. Scenariile au fost elaborate de meșter, care a absolvit facultatea de Regie și actorie a Academiei de Muzica, Teatru și Arte plastice.

Obiecte confectionate:

- Măști textile
- Măști din papier mashe.

Confecționare de măști, pictura: Sofronovici Dumitru (1959), s. Satul Nou. A moștenit de la tatăl său dragostea față de artă, singur lucrează deja cca 15 ani. Pe parcursul acestei perioade a încercat mai multe domenii de artă precum confecționarea de măști, piese de mobilier, suvenire din lemn, din lut sunt confecționate decorațiuni, suvenire, totodată, practică și picturi în care predomină peisaje. Măștile sunt confecționate în tehnica papier mache, fiind utilizate la sărbătorile de iarnă.

Prelucrare artistică a cornului Raionul Cimișlia

Bulat Alexandru, or. Cimișlia. Meșterul a făcut studii la facultatea de Pictură și Grafică la Universitatea de Stat din or. Arkalâc, regiunea Turgai, Kazahstan, tot acolo a început să facă lucrări din coarne de bovină. După revenirea în Republica Moldova practică confecționare de suvenire din lemn și din corn, folosind instrumente precum pilă, ferestrău, hârtie abrazivă, ornamentând cu elemente florale și geometrice. Unele din suvenire sunt decorative, altele pot servi ustensile la bucătărie. Referitor la materialul primar pentru suvenire meșterul menționează că, este complicat de găsit coarne pentru prelucrare. Coarnele pot fi găsite la combinate de sacrificare a bovinelor, care pe vremuri asigurau cu corn întreprinderile unde se produceau pieptene, nasturi, însă în anii 70-ci apare plasticul și prelucrarea cornului a încetat. Acum este un combinat la Hâncești, dar nu poate obține de la ei materialul necesar.

Obiecte confecționate:

- Obiecte de decor zoomorfe și vegetale
- Bijuterii (cercei).

Pictura Raionul Cimișlia

Pictură: Crețu Tudor (1955), or. Cimișlia. De specialitate e chimist, dar a avut intoxicare puternică cu substanțe chimice, a schimbat profesia pe domeniul care ii place. Încă în adolescență a făcut Școala de pictură din Cahul, a doua specialitate a făcut la Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, absolvind facultatea de Pictură și Grafică în 1988. Din 1985 a activat în calitate de profesor de pictură la Școala de arte din or. Cimișlia. În cei peste 30 de ani de creație de sub pensula meșterului au ieșit zeci de lucrări pictate pe pânză și carton în ulei. Pe parcursul anilor (1990–2007) a avut mai multe expoziții personale, organizate în sediile Casei de Cultură, liceului „M. Eminescu”, Școlii de Arte și Centrului de Creație a Copiilor din or. Cimișlia, are experiență de participare la diverse expoziții cu statuete, picturi.

Tipuri de picturi:

- Portret,
- Peisaje.

Pictura și grafica: *Bulat Alexandru, or. Cimișlia*. Meșterul ajunge să practice activitatea artistică destul de târziu. În anii 80-ci ai sec. XX pleacă în Kazahstan pentru a asigura o viață mai decentă pentru familia sa, angajându-se în calitate de șofer. Directorul întreprinderii i-a încredințat mașina de serviciu pentru a fi un șofer al conducătorului. Specificul lucrului i-a oferit timp pentru a desena în timp ce aștepta șeful în mașină. În 1985 intr-un ziar local găsește anunț despre cursuri de pregătire pentru admitere la facultatea de pictură. După aceste cursuri, la vîrstă de 33 de ani, a intrat la facultatea de Pictură și Grafică la Universitatea de Stat din or. Arkalâc, regiunea Turgai, Kazahstan. Noaptea lucra paznic, decorator-artistic, ca să-și întrețină familia, iar ziua mergea la studii. După absolvirea facultății a lucrat 20 de ani profesor la catedra de Artă decorativă la aceeași facultate, a revenit în Moldova din Kazahstan în 1994. Meșterul este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova din 2003, a avut expoziții la galeria „C. Brâncuș”, mun. Chișinău, în or. Bacău, România.

Tipuri de picturi:

- Portret,
- Peisaje.

Raionul Cahul

Pictură: *Bunea Ion (1964), s. Baurci Moldoveni*. Din copilărie îi plăcea să picteze, în 1976 începe studiile la Școala de pictură din Cahul, alte studii speciale nu are. Pictează lucrări în ulei pe pânză de in, pânză de cânepă, carton, beton. Confeționează la comandă icoane, picturi în care predomină ca stil realismul, tematicile preferate sunt amurguri de iarnă, peisaje rustice: cârduri cu oi, boi, etc., care sunt utilizate în decorul locuințelor. Uineltele, în special pensulele, sunt scumpe, se cumpără din Chișinău sau se aduc la comandă din Franța, Italia, Rusia, la fel și pânza. Uneori singur realizează propriile lucrări în piață din Cahul. Confectionarea unei lucrări la comandă durează media 1–2 săptămâni.

Îndeletnicirile femeinile sunt reprezentate printr-un număr suficient de larg de activități meșteșugărești, care pe vremuri făceau parte din industria casnică și erau însușite de toate fetele pe măsură ce creșteau și devineau capabile să-și ajute mamele și bunicile în activitățile respective.

Broderie, croșetare, confectionare de costume tradiționale Raionul Cahul

Cusuturi / broderii: *Caisân Ana (1949), s. Pelinei.* Acest meșteșug a devenit din spusele doamnei un fel de tratament, care a ajutat-o să învingă problemele de sănătate, a început practicarea acestei îndeletniciri chiar la recomandarea medicului începând cu 1989. Primele lecții i-a oferit fiica ei, pe urmă activitatea a devenit pasiunea doamnei Ana. Acum în comoara ei s-au acumulat mai multe obiecte cusute, brodate, croșetate atât de meșteriță, cât și salvate sau păstrate de la bunica și mama sa, că camera cea mai mare din casă a transformat-o în Casa mare cu respectarea rigorilor și gustului de altă dată. Aici vizitatorul găsește lucruri brodate precum *fețe de perne, batiste, basmale, prosoape pe țesături de casă, haine tradiționale brodate fie de meșteriță, fie moștenite încă de la maica sa*. Având ca exemplu obiectele confectionate de generațiile precedente de femeile din familia sa, doamna cu ajutorul acului, cercului, croșetei și ațelor colorate reproduce diverse ornamente, care se trag din perioada interbelică sau și mai devreme. Conform filozofiei simple a meșteriței, „frumosul face bine sufletului”, de aceea până acum meșterița la ai ei 70 de ani așterne pe stofă elemente florale, pomul vieții sau strugurii de poamă. Întrerupe aceste activități doar în zilele de sărbători. Consideră că acest meșteșug are un rol important în păstrarea tradițiilor autentice, deoarece pe vremuri nici un eveniment de familie (fie nuntă sau înmormântare) nu se petrecea fără prosoape confectionate de meșterițele locale, iar pentru nuni se pregăteau prosoape speciale din stofă de mătase de casă. Din obiectele brodate cu mare drag de doamna Ana cel mai bine se vând la expoziții batistele și basmalele făcute în stilul specific sudului Moldovei.

Broderie artistică a pieselor de port popular: *Miron Valentina, s. Pelinei.* De la mama a preluat dragostea față de brodat și țesut. Din copilărie se ocupa de broderie, tricotare. Totodată, păstrează interesul pentru broderie, confectionează ii, catrințe, batiste, panouri, brodate în cruciulită. Referitor la superstiții și utilizarea acestor obiecte în diverse ritualuri meșterița a menționat că „de Ovidenie nu trebuie să coși că se cos degetele”, nu se lucrează de sărbători religioase mai mari. Prosopul brodat se utilizează pentru întâlnirea oaspeților dragi, prosopul se punea la oglindă, basmaluțele brodate erau purtate în piept de fete și băieți în cadrul obiceiurilor nupțiale. În mare parte lucrările sunt donate, nu confectionează pentru vânzare.

Broderie artistică a pieselor de port popular: Dorin Elizaveta, s. Colibași. Fiind preocupată de împletitul în fibre naturale, ceva timp în urmă a început să brodeze piese de port popular, colectează prin sat și restaurează obiecte vechi tradiționale din materiale textile. Piese brodate sunt confecționate în tehnici „cruciuliță” și decorate cu elemente zoomorfe – „pușori”, elemente florale – trandafiri, figuri geometrice – romburi. Meșterița consideră că, trandafirul – reprezintă frumusețea sudului, fiind sădit într-un număr mare lângă casă, verdele redă atmosfera câmpurilor verzi. Elizaveta Dorin cu strictețe respectă regulile înșușite de la mama sa – nu se lucrează spre vineri, în zile de sărbători. În opinia ei elementele de port popular aveau o importanță în viața de zi cu zi, dar în special în zilele de sărbători: „Fetele mari nu se duceau la horă, până nu se vedea batista cusută de sub șalinca neagră, fuste de lână boită la chiu – verzi, bordo, de sub fusta cu brodariu și în față – o pestelcă țesută din lână cu broderie drept pe stofă” (specific pentru satele văii Prutului de Jos). Așa s-a păstrat chipul unei fete mari în zile de sărbători în imaginariul meșteriței.

Obiecte confectionate:

- cămașe, ii, broboade brodate.

Confecționarea și brodarea costumelor tradiționale: Grigoriță Valentina, s. Manta. Prima ie a fost confectionată de vreo 15 ani în urmă, restabilind o veche broderie pe bază de o bucată de cămașă de pe vremuri. Brodatul a fost învățat de la mama și de la bunica după tată, care brodau și croșetau. Instrumentele și uneltele folosite la această îndeletnicire rămân aceleași ca și o sută de ani în urmă: ace și foarfece, costumele sunt brodate în cruciuliță. În ornamentarea pieselor vestimentare predomină figuri geometrice, florale – „ca nuca”, „frunza de vie”, mai rar zoomorfe – „scara măței”, etc. Culoarele utilizate în broderii sunt: verdele, care reprezintă natura, roșu – bucurie, curătenie, negru – pământul. De la bătrâni a prins și respectă și până acum unele restricții referitor la meșteșugurile practicate. Conform spuselor, nu se lucrează joi spre vineri, sămbătă spre duminică, în zilele de sărbători, luni trebuie de brodat cel puțin o cruciuliță ca să meargă îndeletnicirea bine toată săptămână.

În afară de semnificație practică de elemente de vestimentație sau decor, pe vremuri fetele mari pentru zestre își țeseau țoluri, pregăteau fețe de perne brodate, rochia de mireasă la fel era brodată; pentru mort bătrânele își brodau, croșetau broboada, cămașa, la nunți – cu țoluri erau așternute scaunele, băieții care se petreceau la armată erau legați cu ștergare aduse de cei care veneau la petrecere.

Meșterul popular Valentina Grigoriță este membru al UMPM din 2019. Ea își desfășoară activitatea pe bază de patentă, conduce un Centru de meșteșugărit prin intermediul

cărui transmite experiența și dragostea față de îndeletnicirile tradiționale locului generației tinere.

Obiecte confectionate:

- Ie, fuste brodate și croșetate pe poale de jos,
- stănuțe sau mai numite aici ilicuri,
- prosoape țesute și croșetate cu dantele.

Confecționarea costumelor tradiționale: „Clubul...50+”, s. Zărnești. Dragostea față de

portul tradițional și dorința de a păstra acesta pentru urmașii săi a unit câteva doamne într-un Centru de meșteșug din această localitate, cele mai active fiind *Snejana Pascal, Maria Pascal, Ecaterina Stângă, Silvia Pascal, Tamara Beju*. Evident că, însușirea acestei îndeletniciri a avut loc la fiecare doamnă în diferită perioadă de timp. Maria Pascal, Ecaterina Stângă, Silvia Pascal au început practicarea meșteșugului din 1986, Snejana Pascal din 2013 și Tamara Beju – din 2015. Modul de însușire a acestei îndeletniciri tot a fost unul diferit la fiecare din meșteri. Ec. Stângă a prins aceasta încă de acasă, de la mama sa, exersând pe stofa de bumbac mai numită și „burta vacii”. Sn. Pascal susține că, a însușit activitatea de sinestătător, iar cea mai nouă în acest domeniu, T. Beju a răspuns că a învățat de la doamnele cu experiență mai mare, toate fiind unite de sentimentul de placere și satisfacție, când văd piesele vestimentare finalizate. Ca și pe vremuri, foarfecele și acul sunt principalele instrumente utilizate la această îndeletnicire, principalele tehnici fiind cruciuliță și brodătura netedă. La împodobirea pieselor vestimentare sunt utilizate elemente de decor precum figuri geometrice, figuri vegetale aranjate în formă de flori, „miez de nucă”, „trifoi”, „spicușor”, chiar și cele zoomorfe – „coarnele berbecului”. La decorarea mâinicolor sunt utilizate „buchetul miresei”, „coronița miresei”, râurile înfrumusețate cu „cărare întortocheată”, „vecinele sfădite”, „frunză de stejar”, steaua în 8 colțuri. Fiecare culoare utilizată în elementele decorative are, după părerea meșterițelor, semnificația sa: violetul – levanțica, roșu – săngele, galbenul – soarele, albastrul – cerul, rombul semnifică pământul, steaua în opt colțuri – steaua de Ierusalim. Elementele de broderie se iau de pe covoare vechi, fiindcă înainte covoarele se țeseau după „cusuturi” (adică după imaginile brodate pe diverse obiecte de textil). Fiind interesate în succesul activității sale de creație, doamnele se referă la unele reguli ce țin de superstiții, legate de meșteșugul dat: marți și sămbătă nu se începe lucrul, „că marța e de harță”, și în zilele de sărbători nu se țese și brodeze spre miercuri și vineri, nici spre duminica. Înainte de lucru important se spune rugăciunea „Tatăl nostru”. Club local, atestat în 2019.

Obiecte confectionate:

- ii, catrințe, fuste.

Raionul Cantemir

Croșetat / împletit: Merioară Elena, s. Flocoasa. Fiind după pregătire profesională croitoreasă (a făcut studii la Școala profesională din oraș Cahul) și lucrând în calitate de profesoară de educație tehnologică din 1990, Elena Merioară a îndrăgit această îndeletnicire. A însușit secretele acestui meșteșug după cărti, confecționează șervețele sau meleuri de pus pe masă, pe

jos, pe scaune, pe ilice, la confectionarea cărora utilizează tehnici precum picioruș cu jeteu, picioruș cu 2 jeteuri, semipiciorul, etc. În ornamentare predominantă elemente geometrice și florale. Meșterița face parte din Atelierul de tip model din s. Ciobalaccia, condus de Natalia Crudu.

Raionul Ștefan Vodă

Broderie / croșetăt: Tatiana Pușca, s. Talmaza. Fiind profesoară poartă dragostea pentru această îndeletnicire din copilarie. Mai activ se ocupă de acest meșteșug deja cca 30 de ani, deși

nu are studii speciale în acest domeniu, pe carele-a moștenit de la bunica și mama ei. Este interesant că a brodat și a croșetat împreună cu maica sa până în 2020. În creație folosește diverse instrumente precum: croșeta, ace de diferite dimensiuni, foarfeca, etc. pentru crearea diverselor suvenire din ață de feștilă și materiale naturale (semințe, coji de nuci, etc). În creația sa meșterița aplică diverse tehnici: de broderie netedă, cruciuliță, cruciuliță bulgărească, meleuri simple, tehnică irlandeză, etc. Dumneaei încearcă să reintroducă în circuit iată cu broderii vechi, rebrodate după modele de altă dată; se ocupă de restaurarea de dantele, colectate din lăzile gospodinelor din întregul sat. În confețiile sale folosește figuri geometrice, vegetale – flori, frunze, flori în volum, etc. Obiectele confectionate de meșteriță, vândute sau cadonate, își găsesc cu ușurință locul în decorul interior, dar pot deveni și exponate muzeale, ținând cont de faptul că, doamna se ocupă de restaurarea obiectelor de vestimentație sau decor de altă dată.

Obiectele confectionate de doamnele îscusite în această

îndeletnicire dealungul timpurilor, aveau o importanță semantică și semnificativă pentru obiceiurile de botez, de nuntă sau chiar pentru rânduielile funerare. Cămașele, prosoapele, cerșafurile confectionate în condiții casnice aveau menirea să strict stabilită și erau păstrate în lăzile din casele mari până la momentul potrivit.

Totodată, meșterița este conducătorul Centrului de meșteșuguri „Fantenzie”, prin intermediul căruia transmite dragostea față de îndeletnicirile femeiești de altă dată generației noi din s. Talmaza.

Obiecte confectionate:

- șervețele (meleu – denumire locală),
- fețe de masă,
- suvenire din ață de feștilă și materiale eco – semințe, coji nuci,
- covoare brodate,
- covorașe brodate,
- tablouri brodate.

Raionul Căușeni

Broderie: Câșlaru Olga, or. Căușeni. Activitatea de broderie

artistică pentru decorarea ielor tradiționale este practicată de meșteriță din 2013. Însă dragostea pentru îndeletnicirile femeiești casnice le poartă din copilărie, când a învățat să coăse, să împletească, a însușit țesutul la stative a mai multor obiecte de textile casnice, precum și prosoape țesute. La moment dna Câșlaru a creat un mic atelier, în care sunt confecționate cămași, ii, jupoane³⁸ – pentru maturi și copii, prosoape de nuntă, care

în mare parte sunt obiecte stilizate, însă combinația culorilor în ornamente rămâne una tradițională părtișorului – roșu și negru pe câmp alb. Pentru comenzi mai mari, voluminoase se purcede la utilizarea mașinei de brodat, însă, când e vorbă de lucrări mai autentice, se reîntoarce la acul, cârligul, practicate dealungul secolelor. Tehnicile utilizate sunt cruciuliță și broderia netedă. La selectarea elementelor decorative se optează pentru cele tradiționale care reprezintă ornamente vegetale, zoomorfe și geometrice, iar meșteriță consideră că fiecare element de decor are semnificație proprie: „soare”, „cale ocolită”, „pomul vieții”, „vârteiță”, „romb”, „colții lupului”, „pasărea”, „coarnele boului”, „miez de nuca”, etc. Referitor la restricții de practicare a acestui meșteșug, meșteriță a menționat că nu se coasă de sărbători religioase, duminicile. Stofele, din care sunt confecționate obiectele vestimentare în mare parte sunt naturale, deoarece au un efect benefic asupra organismului uman. Mare parte a obiectelor de port popular, confecționate de meșteriță și de angajații săi în atelier, sunt făcute la comandă, dar sunt utilizate și modalități de promovare online, iar unele obiecte sunt expuse la vânzare în magazinul de suvenire din or. Căușeni, care aparține familiei Câșlaru.

Obiecte confectionate:

- cămași,
- ie,
- jopon,
- bondițe,
- prosoape pentru nuntă.

Croșetă și broderie: Sava Fedosia (1967), or.

Căinari. Activează în calitate de director al Casei de Cultură din or. Căinari, practică această îndeletnicire de cca 35 ani. Dragostea și abilitățile de croșetare a învățat de la mama sa, fiind pasionată în continuare de acest meșteșug. Doar cu ajutorul croșetei și acului, deja de mulți ani, confectionează mai multe obiecte, ne având studii speciale. Principalele căi de promovare sunt participările la expoziții locale, raionale, regionale,

³⁸ Jupon – piesă vestimentară femeiescă, care acoperă corpul de la talie în jos, purtată pe sub foile rochiei; jupă.

pagina Facebook a Casei de Cultură din or. Căinari. La moment este în proces de deschidere Centrul de meșteșuguri din Căinari. Dna Feodosia este inițiatorearea unui proiect de inventariere a potențialului etnografic din satele din preajma or. Căinari, numit „Zestrea satului”.

Obiecte confectionate:

- fețe de masă,
- șaluri,
- bluze croșetate,
- pulovere,
- prosoape, etc.

Broderie, cusut, confectionare costume tradiționale pentru copii: *Rusu Maria* (1957) și *Ciobanu Nadejda* (1986), or. Căinari. Fiind mama și fiica – meșteritele de mic copil cu plăcere și pasiune practică această îndeletnicire. Acum au învățat și tehnici moderne, confectionând *broderii cu biser, pietricele, dar nu uită și de broderiile cu ață*. Principalele elemente decorative, utilizate la ornamentarea produselor confectionate, sunt florale, lente, baloane. Funcțiile practice a obiectelor confectionate sunt de decor și de ordin vestimentar. În afară de cele menționate, meșterița confectionează mărtișoare, până la 1500 de bucăți pe sezon, celelalte opere în mare parte le face la comandă.

Confectionare de ie tradițională: *Tocan Zinaida*, s. Zaim. A însușit această îndeletnicire de sine stătător de 6-7 ani în urmă, o practică din plăcere și cu plăcere. *Iile tradiționale* sunt ornamentate cu compozиции florale, fiind mai bogat decorate – cele de sărbători și cu mai puține broderii – pentru alte zile ale săptămânii. Cămașele se vând bine, în mare parte sunt confectionate la comandă. Nu lucrează nici o zi de sărbătoare.

Croșetă / broderie: *Veste Maria, s. Cârnățenii Noi.* Meșterița practică această activitate din 2005. A deprins această activitate de la mama sa. Pe vreme, ce a studiat la Școala Pedagogică din Orhei, a frecventat și un cerc specializat. Maria Veste croșetează fețe de masă, șervețele (meleuri), brodează tablouri în tehnica cruciuliță. La croșetare utilizează diverse ornamente vegetale precum flori, frunze, struguri de poamă. Toate piesele au caracter de obiecte de decor, servesc pentru înfrumusețarea interiorului locuinței. În zilele de sărbătoare, meșterița zice că, se poate de lucrat după ce ieșă preotul din biserică. Din cele confectionate nu vinde nimic în Republica Moldova, transmite toate piesele copiilor, care locuiesc în Italia.

Obiecte confectionate:

- fețe de masă, meleuri (denumire locală) sau șervețele croșetate,
- tablouri brodate în tehnica cruciuliță.

Croșetare combinată cu confectionare de păpuși: *Suhan Iana, s. Pervomaisc.* Meșterița practică activități de croșetare de mic copil, însă, ca activitate ce aduce venit, croșetează cu cărlig și andrele de 3 ani, confectionează păpușe de 2 ani. Mai multe referitor la tehnici a învățat din diverse internet resurse, a început de la simplu interes și curiozitate. Dantele în stil irlandez, tunisian, amiurumi, friform – acestea sunt tehniciile în care lucrează meșterița pentru confectionarea pieselor zamislite. Toate cele create au caracter decorativ sau obiecte de vestimentație, în mare parte sunt confectionate la comandă. Comenzile vin prin surse social media sau informația este transmisă de la un client la altul.

Obiecte confectionate:

- păpuși,
- decor, coșuri tricotate,
- compozиții florale,
- ghete pentru copii,
- accesorii pentru păr, căciule,
- săculete pentru ouă pascale,
- seturi vestimentare pentru copii,
- mărtișoare.

Împletitul cu andrele Raionul Cimișlia

Împletitul cu andrele: Stratilă Olga și Cemartan Cristina, s. Troițcoie. Ambele doamne

practică această activitate din copilărie, preluând îndeletnicirea de la bunicile sale, în special bazele împletitului. Olga, fiind încă elevă de clasele primare, deja împletea coftițe, căciulițe. La baza motivației stă, în primul rând, plăcerea, pe care o primesc Doamnele de la lucrul bine făcut. Principalele instrumente sunt andrelele și croșeta, cu care sunt confecționate *haine pentru copii, rochii, cardigane, pulovere, accesorii textile pentru masă*, etc. La confecționarea pieselor vestimentare sunt utilizate tehnica irlandeză, jacard, missoni, decoruri florale, plasă, crengi, ațe de facturi diferite, care sunt procurate din

magazine specializate, din străinătate, magazine „second hand”. Confecțiile sunt vândute prin magazinul specializat „Haine Gata” din Chișinău, expoziții specializate la Moldexpo, dar se practică și confecționarea de piese la comandă.

Raionul Cahul

Croșetat / împletitul cu andrele: Caisân Olga, s. Pelinei. Practică această îndeletnicire casnică din copilărie, până acum primind plăcere de la activitate. Are studii pedagogice superioare, făcute la UPS „Ion Creangă”. Cu croșetă și andrele confecționează *șervețele sau meleuri, bluze, alte obiecte de vestimentație*, utilizând decoruri geometrice și vegetale. Duminica și în unele zile de sărbători nu lucrează.

Împletitul în fibre vegetale Raionul Cahul

Împletitul în fibre vegetale: Dorin Elizaveta, s. Colibași. Fiind o persoană pasionată, care de mic copil îi plăcea să se ocupe de îndeletniciri tradiționale, avea fantezie și răbdare, dna Dorin de mulți ani se ocupă de prelucrarea fibrelor vegetale și confeționarea diferitor lucrări artistice din paie de orz. Fiind profesoară, după studii, a lucrat inițial laborantă în școală din sat și a înșușit de la o profesoară mai în vîrstă – Maria Dmitrievna Buianova, tehnica și arta prelucrării fibrelor vegetale, însă studii speciale în aceste domenii nu are. La confeționarea tablourilor din paie sunt utilizate foarfece, cuțit, clei PVA, periuțe, hârtie albă și indigo, lucrează utilizând tehnici de aplicație. Fiind membru UMPM, dna Elizaveta participă cu propriile lucrări la diverse expoziții, merge la festivaluri locale, regionale sau naționale, unde își vinde rezultatele creației. Fiind profesoară, meșterița a organizat un Atelier de meșteșugărit, unde veneau copii dornici să înșușească arta prelucrării fibrelor naturale. Atelierul funcționa într-o încăpere din sediul Casei de Cultură, oferit de primărie. La moment, Atelierul nu funcționează, cea mai mare problemă fiind lipsa de tineri dornici să preia și să păstreze tradițiile strămoșești.

Împletitul în fibre vegetale: Miron Valentina, s. Pelinei. Activitatea educativă tehnologică și instruire în arte plastice o începe din 2003 și o practică, după ce face recalificare ca profesor de educație tehnologică. Împreună cu elevii săi confeționează panouri din paie, pănuși, cu imagini inspirate din natură, povești sub formă de colaje, aplicării. Obiectele confeționate au funcționalitate utilitară și decorativă. Paile sunt strânse la sfârșit de vară – început de toamnă din câmp. În mare parte lucrările sunt donate, nu confeționează pentru vânzare.

Raionul Ștefan Vodă

Împletitul în papură și nuia: Tatiana Barbăneagră, s. Tudora. Originală din s. Tudora, amplasat pe marginea Nistrului de Jos, din copilărie a îndrăgit și a stăpânit această îndeletnicire mai puțin femeină – împletitul din papură și nuiele. Împletitul în papură a învățat de la vecina, Efrosinia Morari, iar împletitul cu nuiaua – de la alt băstinaș – Cernicenco Fiodor. Pentru îndeletnicirea stăpânită meșterița utilizează diverse instrumente și unelte: stativ de țesut papură, forme pentru prelucrare cu mâna a papurei, cuțite de diferite forme, foarfece, etc. Pentru decorarea obiectelor confeționate utilizează forme geometrice, elemente florale, principala funcție a lucrurilor confeționate fiind decorativă, însă unele obiecte sunt procurate de doamne și domnișoare ca accesoriu vestimentare. Ca toate cele confeționate să fie de calitate bună și trainice, meșterița are propriile secrete, dobândite fie prin experiență, fie moștenite de la profesorii săi. Papura se strâng în lunile august – septembrie, iar nuiaua – din octombrie până în primăvara, toate fiind adunate în valea Nistrului de Jos, la marginea Nistrului și prin bălti, în imediata apropiere a satului. și acum mai circulă în vocabularul localnicilor „Acuș o să primești bătaia de nănăsică” (adică cu nuia). Dna Tatiana consideră că, obiectele confeționate

obiectelor confeționate utilizează forme geometrice, elemente florale, principala funcție a lucrurilor confeționate fiind decorativă, însă unele obiecte sunt procurate de doamne și domnișoare ca accesoriu vestimentare. Ca toate cele confeționate să fie de calitate bună și trainice, meșterița are propriile secrete, dobândite fie prin experiență, fie moștenite de la profesorii săi. Papura se strâng în lunile august – septembrie, iar nuiaua – din octombrie până în primăvara, toate fiind adunate în valea Nistrului de Jos, la marginea Nistrului și prin bălti, în imediata apropiere a satului. și acum mai circulă în vocabularul localnicilor „Acuș o să primești bătaia de nănăsică” (adică cu nuia). Dna Tatiana consideră că, obiectele confeționate

până acum sunt binevenite la diverse evenimente locale și ritualuri, precum – coșuri de dus podurile la înmormântare, coșuri de paști – de mers la sfîntitul bucatorilor la biserică.

Împletitul și olărul, o altă îndeletnicire practicată de meșteriță, lucru strămoșesc și bătrânesc, au adus-o la crearea Centrului de meșteșug „La Tatiana”.

Obiecte confectionate:

- coșuri din nuiele,
- genți, poșete din papură,
- coșulețe decorative,
- compozitii decorative.

Raionul Căușeni

Împletitul în pănușe, paie: Ropot Parascovia, or. Căinari. A ales acest meșteșug din pasiune, deja de mulți ani confectionează obiecte din pănușe. Nu are studii speciale, acumulează experiență, își dorește schimb de practici cu alți meșteri. Materialul, necesar pentru acest meșteșug, îl crește și îl culege de sinestătător, fiind 100% material local pe care îl pregătește din toamnă, iar lucrează asupra obiectelor pe parcursul întregului an. Cel mai des obiectele confectionate sunt vândute la expoziții locale, raionale sau regionale.

Obiecte confectionate:

- coșuri și coșulețe,
- suporturi pentru dulciuri și fructe,
- panere și vazoane, etc.

Tesut artistic Raionul Cimișlia

Țesutul de țoluri din cordele: *Eșanu Raisa, s. Satul Nou.* Dragoste față de îndeletniciri tradiționale a fost moștenită de la bunica meșteritei, însă practicarea acestui meșteșug îl începe după ce a revenit din străinătate acasă, din 2015. Doamna țese țoluri în dungă, în 2 ițe de 1,6 m lungime, utilizând stative și tot setul de accesorii pentru acestea autentice, de pe vremuri. A deprins de la bunica sa că, atunci când se pornește urzala, pe sul se pun 2 pene ca să meargă natra ușor ca pana, seara țolul nu se lasă nestrâns și neinvelit, altfel va fi deochet. Stativele nu se pun în zi

de sec, deobicei într-o zi de marți se începe pusul stativilor. Materialul pentru cordele se pregătește de sinestătător din obiecte textile procurate în magazine de haine second hand, toate fiind spălate și îngrijite înainte de a fi transformate în cordele. În mare parte țolurile sunt făcute la comandă, fiind vândute nu doar în Republica Moldova, dar și în Belgia, Canada, Italia, etc. Cu țolurile confectionate Raisa Eșanu a participat la evenimente locale: „Ziua strugurilor”, „Parada florilor” (Vimișlia), „Iprosop” la Selemet, etc.

Țesutul de țoluri, broderie: *Curcan Pelaghia (1950) și Tudor (1955), s. Gura Galbenei.*

Meșterița practică țesutul de la 16 ani, a învățat la insistența mamei, brodează de la școală. Tudor Curcan a învățat brodatul fiind școlar. Până acum ei confectionează covoare, păretare și țoluri pentru împodobirea interiorului casei, brodează cu ață de lână fețe de perne, fețe de masă, prosoape. Stativele și toate accesorile la stative sunt cele bătrânești, păstrate de pe vremuri, acul, foarfecele sunt principalele instrumente utilizate la confectionarea meșterilor. Referitor la superstiții, legate de îndeletnicire, meșterii au menționat că nu se lucrează în zile de sărbători, luni se începe tot lucrul; când se pune stativa, nu se primește nimeni în casă, trebuie să fie liniște să te poți concentra, se spune o rugăciune.

Raionul Cahul

Țesut de țoluri: *Grigoriță Valentina, s. Manta.* Meșterița practică țesutul ca activitate permanentă din 2015, deși primele țoluri le-a făcut la vîrstă de 20 ani. Țesutul a fost moștenit de la bunica de pe linia mamei. Dna Valentina menționează că, în afară de plăcere, ocupațiile îi aduc venit, care este un bun suport pentru familia acestea. Țesăturile sunt făcute de meșteriță fie la comandă, fie pentru cei dragi. Instrumentele și uneltele folosite la această îndeletnicire

rămân aceleași ca și o sută de ani în urmă: războiul cu toate elementele distincte. Istoria războiului este una mai specială. Această instalație cu vîrstă de cca 100 ani a fost moștenită de Valentina Grigoriță de la meșteriță Cavruc Eudochia din s. Crihana Veche, care a atins vîrstă de peste 80 ani și nu mai practică țesutul. Pentru țesutul țolurilor meșterița practică tehnica în două ițe, dar cunoaște și țesutul în 4–6 ițe. De la bătrâni a prins și respectă până acum unele restricții referitor la meșteșugurile practice.

Raionul Cantemir

Tesut artistic și confectionare de port popular: *Crudu Natalia, s. Ciobalaccia.* Țesutul practica din copilărie. A moștenit aceasta de la mama sa și de la o vecină, neam cu ei, învățând a țese nițuri. Din clasa a IV-a țese covoare, iar, după ce s-a măritat, țesea la comandă. Din 1977 a lucrat la Casa de cultură din localitate în calitate de diridicătoare, iar directorul o lua la expoziții, la diferite festivaluri și evenimente. În 2012 a participat la Cantemir cu expoziția covoarelor. Din 2013 Centrul de meșteșug, condus de dna Crudu, este atestat, iar ea este salarizată. În 2017 deschide în casa părintească Muzeul etnografic local, a inițiat

Festivalul „La prispa casei părintești”. Această activitate îi aduce mare plăcere, dar a avut întotdeauna și venit din acest lucru. În mare parte elementele de decor utilizate la covoare și alte obiecte de meșteșug, menite să înfrumusețeze casa, poartă caracter vegetal, precum curpănum harbuzului, maci, clopoței, spicul, struguri de poamă sau zoomorf, cum sunt covoarele cu căprioare. Meșterița a păstrat și a renovat câteva covoare vechi de peste 100 de ani, rămase de la bunica ei. Natalia Crudu a prins perioada când lâna se boia cu coloranți naturali – frunze de nucă, hamei, coaja de copac (nucă), șofran, care creșteau în ogradă. Fiind o activitate de lungă durată și una complexă, s-au păstrat mai multe superstiții și prescripții referitor la întregul proces de țesere. Meșterița a relatat următoarele: „de la bătrâni am păstrat obiceiul că, războiul se așează, se urzește miercuri sau vinerea, lucrul se pornește de luni, cât mai devreme, ca să reușești să învelești sulul din față cu țol, să nu rămâie gol, țesi până târziu, „ca să nu dormi cu văcarul”. Nu se lucrează de sărbători mari”. La mijlocul sec. XX materia primă era crescută în sat. Conform spuselor meșteriței „în 1953–1955 aici se creștea bumbac, copiii mergeau la strâns gogoașe de bumbac. Cânepea creștea pe deal, era strânsă, pusă la dubeală în părâu, o băteau, o pieptănuș cu darac, apoi torceau cânepea”. Acum, când s-a micșorat numărul de oi ținute în gospodăriile proprii, meșterițele din Ciobalaccia sunt nevoie să preia lâna de la oamenii care o aruncă, ne având ce face cu ea, restul atelor (pentru urzeală) se cumpără. Se țese la comandă, dar și pentru ca să fie gata de vânzare, anume țoluri din petică, solicitate de turiști. Doamna Natalia în 1991–1993 a condus cercul școlar pentru 15 fete, pe care le-a învățat să țese nițurci, țoale de petică, au reușit să confectioneze și un chilim (covor). La moment meșterița este conducător al Atelierului tip model artizanat, unde lucrează împreună cu 17–18 doamne pentru promovarea tradițiilor locale, organizează șezători, la care vin mai multe persoane. Atelierul în mare parte își desfășoară activitatea în incinta muzeului, creat de Natalia Crudu.

Meșterița consideră că, obiectele țesute erau prezente la mai multe evenimente legate de ciclul vieții omului fiind extrem de importante. Spre exemplu, pentru botez din măcaturi (fețe de iorgane) se făceau scutece, iorganaș gros de lână.

Obiecte confectionate:

- covoare cu două fețe – lăicele, nițurci, chilim în 3 ițe, cu o față,
- catrințe (țese din 2019),
- stofă pentru cămașe,
- ștergare.

Raionul Ștefan Vodă

Tesut artistic și confectionare de port popular: Galina Marinescu, s. Carahasani.

Îndeletnicirile tradițional femeiești precum brodatul, croșetatul, țesutul au fost moștenite de la mama sa. Fiind mult timp directoare a Caminului Cultural din s. Carahasani, a avut nevoie de costume tradiționale pentru colectivul artistic al localității, când i-a venit ideea creării unui Centru de meșteșug. Centrul a fost întemeiat în 2006, studii speciale în domeniul dat meșterița nu avea, dar pentru început a colaborat cu regretata dr. Elena Postolachi, cu Iulia Paleț, cu ajutorul cărora au

fost instruite 12 persoane pentru brodat, 4 pentru țesut brâi, catrințe și traiste. Centrul are statut de persoană juridică, aici la comandă sunt confectionate costume tradiționale scenice cu elemente decorative specifice acestei zone etnografice. Pentru confectionarea catrințelor, brâilor, traistelor sunt 3 stative dotate cu toate uneltele necesare. Cămașile bărbătești și iele tot sunt cusute și brodate de meșterițele Centrului. La decorarea ielor sunt utilizate, de obicei, ațe de culoare roșie și neagră, decorurile, precum cele florale, „hora satului”, soarele, spicul de grâu, râul sunt în cele mai dese cazuri brodate în „cruciuliță” și simbolizează tradițiile locale, roada bogată, câmpurile de flori. Directoarea Centrului și meșterița principală menționează că, în zile de sărbători religioase, în special cele, legate de Sf. Maria, nu se lucrează la țesut și la brodat, pentru a avea în continuare succes în ceea ce faci, iar cea care ocrotește femeile-meșteri este chiar Sf. Maria, maica Domnului.

În societatea tradițională, cum consideră meșterița, însușirea artei țesutului și brodatului avea un rol extrem de important, deoarece fiecare fată de mărătit trebuia să pregătească o cămașă pentru soacra, își confectiona un șir de cămașe, mai simple pentru muncă în câmp și mai sofisticate pentru zile de sărbătoare. Țesutul stofelor, în special pentru cămașe și ii, tot necesită o măiestrie aparte, deoarece pentru părțile din față (din înainte) și de sus țesătura se făcea din ață de în mai fină.

Obiecte confectionate:

- ie,
- cămașe bărbătești,
- fuste, catrințe,
- brâie,
- traiste.

Raionul Căușeni

Țesut artistic: *Balan Elena (1955), or. Căinari.* Meșterița este preocupată deja de 2 ani de țesutul elementelor pentru genți hand made, care sunt confectionate de fiica ei în România. Acest meșteșug l-a îndrăgit din copilărie, fiind preluat de la mama sa. La dispoziție are mini stative, la care țesă covorașe de dimensiuni mici cu lungime de la 20 la 80 cm. De sub mâinile meșterei iesă covorașe cu ornamente florale sau cele geometrice. Toate obiectele sunt confectionate la comandă, participă împreună cu colegele sale din Centrul de meșteșuguri din Căinari la diverse expoziții locale și raionale.

Confecționare păpuși tradiționale Raionul Ștefan Vodă

Confeționare păpuși tradiționale: *Ana Pădurean, s. Ștefănești.* Arta confeționării păpușilor tradiționale a fost înșurită de meșteriță de 6 ani, de când a fost creat Centrul de meșteșug „Zehra”, care este înregistrat la MECC. A ales anume această activitate din plăcere, deoarece dragostea față de păpuși, confectionate manual, o poartă din copilărie, fiind preluată de la bunica sa. Studii speciale în domeniul dat nu are, a dezvoltat propriile tehnici de confeționare, bazate pe metoda de papier mache, iar din instrumentariul meșterei fac parte foarfece, clei, acul, diferite ațe. Meșterița confeționează păpuși separate, cât și diverse compozиții tematice: nuntă, sfîntul paștelui, muzicanții satului, conociștri, etc. Unele păpuși reprezintă și alte etnii, ce locuiesc pe teritoriul țării: găgăuzi, bulgari, romi, etc. Principalele funcții ale acestor obiecte sunt decorative, pot fi utilizate pentru scenete din teatrul popular, regizat pentru diverse grupuri de copii. Referitor la ceea cea cum se utilizau obiectele specifice meșteșugului său în diverse ritualuri sau sărbători tradiționale, dna A. Pădurean a ținut să menționeze că, această îndeletnicire se trage de la tradiția de confeționare a păpușilor îmbrăcate în străie albe pentru obiceiul Paparuda.

Absolut toate materialele din care sunt confectionate păpușile sunt procurate. La înfrumusețarea și decorarea acestor creații sunt utilizate diverse bijuterii, bucăți de stofă, de blănuri artificiale, păr, pentru crearea aspectului individual și înfățișerii se folosesc pixuri de gel de diferite culori.

Raionul Cimișlia

Confecționare păpuși tradiționale și traiste: *Janna Mazanov, or. Cimișlia.* Meșterița practică această activitate de 6 ani, pasiunea fiind moștenită de la mama sa. Are experiență de participare la expoziții regionale, raionale, organizate în Cimișlia. Toate lucrările sunt de autor, într-un singur exemplar, însă meșterița este dispusă să lucreze pentru confeționare de suvenire pentru turiști – păpuși în stil tradițional și traiste.

Olăritul

Raionul Cantemir

Olăritul (complementar împletitul din pănușe): *Neforosova Ecaterina, s. Antonești.*

Meșterița practică olăritul de la începutul anilor 80-ci ai sec. XX, iar din 1986 participă cu lucrările sale la expoziții tematice. A moștenit dragostea față de obiectele confeționate din lut de la tatăl său, de la care a învățat să confeționeze fluiere pentru copii. A fost căsătorită cu cunoscutul pictor-grafic din perioada sovietică A. Neforosov, cu ajutorul căruia a plecat la studii în Moscova. Meșterița lucrează în mare parte fără roata olarului, miciile ei confeții nu sunt glazurate. Ca elemente decorative utilizează ornamente geometrice, florale, decoruri specifice portului tradițional. Lucrările meșterei pot fi utilizate ca jucării neordinare pentru copii și obiecte de decor.

Obiecte confeționate:

- fluiere din lut în formă de căruță, animale, care reprezintă diferite zodii, folosește subiectul eroilor din povești moldovenesti, în special chipul de Ileana Cosânzeana;
- farfurii decorative cu diferite desene.

Raionul Ștefan Vodă

Olăritul: Tatiana Barbăneagră, s. Tudora. Olăritul meșterița a învățat inițial de la fiica olarului satului, apoi de la Gheorghe Răileanu, profesorul de la Academia de Muzică, Teatru și Arte plastice din Chișinău. Roata olarului și cuptorul electric al olarului sunt principalele instrumente folosite de meșteriță în timpul creației. La olărit ea folosește un amestec de argilă locală dintre care 35% este lut roșu, 45% – lut verde și 20% – nisip. Lutul verde se găsește la marginea râpeii lui Sofia, iar lutul roșu – lângă fermă, la Iridrea. Referindu-se la proprietățile benefice a lutului, meșterița își amintește că, pe vremuri lutul verde din lutăria satului era folosit pentru tratamentul glandei tiroide (se aplică sub formă de compresă).

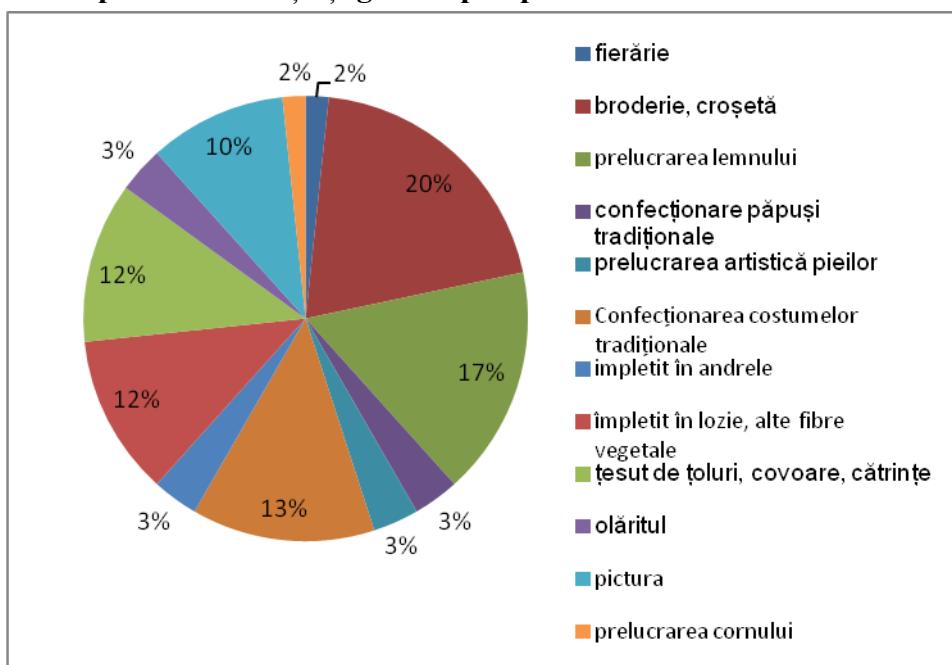

Concluzii pe baza cercetării efectuate:

În urma analizei informațiilor colectate au fost stabilite următoarele lucruri:

- Sunt meșteri cu vârstă de la 30 la 70 ani, în mare parte depășind vîrsta de 55–60, dintre care 19 persoane sunt bărbați, cealaltă parte a meșterilor sunt femei.

Figura: Repartizarea meșteșugurilor pe tipuri

Sursa: realizată de autor în urma cercetării de teren

- Majoritatea meșterilor au telefoane mobile, pot fi ușor accesăți. Practicarea meșteșugului are loc timp de 5 la 40 și mai mulți ani, la unii meșteri pe tot parcursul vieții.
- În mare parte meșterii, pentru îndeletnicirea practicată, au pasiune din copilarie. S-a întâmplat aşa cum se practica obișnuit în societatea tradițională: fiica preluă meșteșugul și dragostea pentru acesta de la mama sau bunica, iar băieții de la tată sau bunici. În unele situații, mai degrabă de excepție, meșterii sunt autodidacți. Practicarea meșteșugurilor a început datorită

dragostei pentru această activitate și pentru plăcerea estetică, pe care o primesc în urma realizării propriilor lucrări.

- Doar 9 persoane din numărul total de persoane interviewate au făcut studii speciale și încă 2 persoane au făcut cursuri de recalificare sau instruiriri individuale cu specialiști în domeniul studiat. Gama obiectelor confectionate de meșteri este una largă și datorează nu doar diversității meșteșugurilor practicate, dar și excuzați cu care meșterii îi realizează.
- Uineltele și instrumentele, folosite la confectionarea obiectelor, în mare parte sunt autentice, puțin au evoluționat și au fost transmise din generație în generație. În fierărie, prelucrarea lemnului sau fibrelor vegetale unii meșteri folosesc pe lângă uinelte tradiționale și strunguri fabricate sau inventate de ei.
- Majoritatea meșterilor au păstrat tehniciile preluate de la bătrâni, dar accesul la internet și alte surse de informare a adus la introducere mai multor tehnici de confectionare, în special în domeniul broderiei, croșetării, prelucrării fibrelor vegetale.
- În acele meșteșuguri, în care decorarea este lucru obligatoriu, predomină elemente florale / vegetale, elemente geometrice, iar în țesutul covoarelor, croșetare și broderie se întâlnesc și elemente zoo- sau antropomorfe. Nu toți meșterii sunt pregătiți să explice semnificația elementelor de decor, cei care reușesc să facă acest lucru au degrabă o interpretare proprie, care nu are bază de argumentare științifică.
- Mare majoritate a meșterilor pot explica funcțiile practice a obiectelor confectionate de ei, în mare parte predominant funcționalitatea obiectelor, uzul casnic și utilizarea în decorul intern sau extern al locuinței.
- Latura cu superstiții, legate de diverse activități meșteșugărești, spre regret, deja este pierdută. Meșterii nu au fost pregătiți să ofere informații de acest gen, ei nu cunosc pe cei sfinti, care se credea pe timpuri că au fost ocrotitorii meșteșugului practicat de ei.
- Proprietățile benefice ale materialelor folosite în meșteșug din nou este o temă, care practic a fost abandonată în ultimele decenii, când în perioada sovietică s-a rupt lanțul transmiterii îndeletnicirilor de la tată la fiu, de la mamă la fiică, dar împreună cu aceasta și întregului strat de cunoștințe și informații acumulate pe parcursul generațiilor.
- În general, subiectul a rămas nediscutat, persoanele interviewate nu cunosc proverbe și alte elemente de creație populară, care ar avea legătură cu meșteșugurile practicate de ei.
- Referitor la utilizarea obiectelor, specifice diferitor meșteșuguri în ritualurile sărbătorilor tradiționale, au fost obținute mai multe informații, în special ele țin de utilitatea practică a țesăturilor, obiectelor împletite din fibre vegetale pentru evenimente precum nuntă, botez, Paște, etc.
- Pe parcursul cercetărilor de teren s-a reușit stabilirea unui număr de meșteri, care nu fac parte din vizorul Direcțiilor / Serviciilor de Cultură din Consilii Raionale. În special trebuie de marcat existența meșterilor în localitățile din raionul Leova, cel puțin în cele vizitate în timpul cercetărilor de teren, anume Tigheci, Borogani, Tomai și Colibabovca. Pe parcursul discuțiilor cu reprezentanții muzeelor din cele patru localități sus menționate a fost stabilit că, fiecare sat are meșterii săi care practică diverse meșteșuguri. În s. Tigheci, aflat în inima Codrului Tigheciului, cea mai sudică zonă împădurită din Republica Moldova, până acum se practică sculptarea lemnului de meșterul Ilie Pușcașu, care a absolvit scoala profesională specializată din Chișinău. La moment, este plecat, lucrează în Franța. În s. Borogani, muzeograful M. Velicoglo practică croșetarea. În s. Tomai lucrează meșteri din diverse domenii precum: fierăria de Matei Ion, prelucrarea lemnului și fierului de Liubomir Nighină, Maria Varaniță confectionează la comandă ii brodate.

Propuneri pentru organizarea Atelierului de vară:

În urma studiului efectuat, ținând cont de dolianțele meșterilor interviewați și tot odată de comoditatea organizării uineltelor și locurilor de muncă necesare, pot fi propuse următoarele patru domenii de îndeletniciri, care pot fi organizate în cadrul Atelierului de vară, ce urmează să se desfășoare în vara 2021:

1. Broderie și confectionare a costumelor tradiționale,
2. Împletitul în lozie și alte fibre vegetale,
3. Prelucrarea artistică a lemnului,
4. Olăritul.

3.2 Rezultatele cercetării și cartografierea domeniului meșteșugăresc în arealul proiectului: România

A. Identificare mestesug/tipuri obiecte/mod transmitere

1. Care este meșteșugul pe care îl practicați?
2. De când practicați acest meșteșug?
3. De la cine ați preluat această îndeletnicire?
4. De ce ați ales anume acest tip de meșteșug?
5. Aveți studii speciale în arta meșteșugăritului?
6. Numiți principalele tipuri de produse meșteșugărești pe care le confecționați frecvent și denumirile lor specifice locale?

Cei 4 meșteri identificați în județul Galați (4 femei) sunt, cu o excepție, exponenți ai unor meșteșuguri mai puțin reprezentate, în speță:

- ✓ Împletituri decorative prin tehnica nodurilor
 - Pletea Sorina, Galați
- ✓ Împâslit (papuci, păpuși)
 - Constantinescu Daniela, Galați (atelier în Braniștea)
- ✓ Pictura naivă
 - Gheorghiu Ioana, Galați
- ✓ Țesut (ștergare, traiste, ii, brâuri)
 - Neagu Elena, Hanu Conachi

Nici una dintre mesterițe nu are studii în legătură cu meșteșugul practicat, doar două dintre ele l-au moștenit pe linie familială. Îl practică pentru că e o îndeletnicire care le place sau au materie primă la îndemână și mai puțin pentru că e o sursă de venit.

B. Modalitati realizare/practice si cunoștințe legate de forme, simboluri, utilitate

7. Ce unelte / instrumente utilizați la confecționarea produselor Dvs?
8. Ce tehnici utilizați Dvs la confecționarea produselor?
9. Ce elemente decorative utilizați Dvs la ornamentarea produselor confecționate?
10. Care este semnificația fiecărui element de decor?
11. Care sunt funcțiile practice a obiectelor confecționate de Dvs?
12. Ce funcții de ritual pot îndeplini obiectele confecționate de Dvs?
13. Cunoașteți superstiții legate de meșteșugul Dvs? Ce presupun acestea?
14. Care sfânt este ocrotitorul meșteșugului Dvs conform tradiției?
15. Ce proprietăți benefice ale materialelor folosite de Dvs cunoașteți?
16. Ce proverbe și alte elemente de creație populară cunoașteți în legătură cu meșteșugul Dvs?
17. Cum se utilizau obiectele specifice meșteșugului Dvs în ritualurile diferitor sărbători tradiționale?
18. Cum se utilizau obiectele specifice meșteșugului Dvs în ritualurile diferitor sărbători familiale?

Toți cei chestionați utilizează în procesul de manufacturare instrumente, tehnici de lucru și materiale tradiționale, fără a altera fundamental moștenirea culturală.

Pot descrie cu ușurință motivele și elementele decorative utilizate în realizarea costumelor, decorurilor etc, însă nu au cunoștințe despre semnificațiile de profunzime ale acestora, despre funcțiile de ritual ale obiectelor în vechime. Pot, însă, argumenta utilitatea practică a

materialelor de bază și a produselor, precum și momentele din viața de zi cu zi sau sărbătorile familiale și de peste an, la care sunt cu precădere utilizate/purtate.

A. Identificare meșteșug/tipuri obiecte/mod transmitere

1. Care este meșteșugul pe care îl practicați?
2. De când practicați acest meșteșug?
3. De la cine ați preluat această îndeletnicire?
4. De ce ați ales anume acest tip de meșteșug?
5. Aveți studii speciale în arta meșteșugăritului?
6. Numiți principalele tipuri de produse meșteșugărești pe care le confecționați frecvent și denumirile lor specifice locale?

Cei 8 meșteri identificați în județul Vaslui (6 femei și 2 barbati) sunt exponenți ai unor meșteșuguri bine reprezentate în zonă, în speță:

- ✓ confecționarea portului popular (ii, poale, cămăși, fote, bundițe) – 5 meșteri
 - Jurianu Alexandra, Pungești
 - Bulboaca Rodica, Sauca
 - Țibileac Didina, Satu Nou
 - Bujor Victoria, Solești
 - Andronache Marița, Muntenii de Sus
- ✓ țesut (fote, cămăși) – 1 meșter
 - Grigoruta Floarea, Solești
- ✓ prelucrarea lemnului (mic mobilier, decorațiuni) – 1 meșter
 - Constantinescu Cristian, Bârlad
- ✓ pictură naivă (icoane, decor linguri, farfurii, mobilier) – 1 meșter
 - Buclea Cristian Petru, Bârlad

Cu excepția reprezentantului picturii naive, toți ceilalți au deprins meșteșugul din familie, de la bunici, părinți, au continuat să-l practice de plăcere și doar 2 dintre ei au urmat și cursuri legate de îndeletnicirea de bază.

B. Modalități realizare/practice și cunoștințe legate de forme, simboluri, utilitate

7. Ce unelte / instrumente utilizați la confecționarea produselor Dvs?
8. Ce tehnici utilizați Dvs la confecționarea produselor?
9. Ce elemente decorative utilizați Dvs la ornamentarea produselor confecționate?
10. Care este semnificația fiecărui element de decor?
11. Care sunt funcțiile practice a obiectelor confecționate de Dvs?
12. Ce funcții de ritual pot îndeplini obiectele confecționate de Dvs?
13. Cunoașteți superstiții legate de meșteșugul Dvs? Ce presupun acestea?
14. Care sfânt este ocrotitorul meșteșugului Dvs conform tradiției?
15. Ce proprietăți benefice ale materialelor folosite de Dvs cunoașteți?
16. Ce proverbe și alte elemente de creație populară cunoașteți în legătură cu meșteșugul Dvs?
17. Cum se utilizau obiectele specifice meșteșugului Dvs în ritualurile diferitor sărbători tradiționale?
18. Cum se utilizau obiectele specifice meșteșugului Dvs în ritualurile diferitor sărbători familiale?

Toți cei chestionați utilizează în procesul de manufacturare instrumente, tehnici de lucru și materiale tradiționale, fără a altera fundamental moștenirea culturală.

Pot descrie cu ușurință motivele și elementele decorative utilizate în realizarea costumelor, decorurilor etc, însă nu au cunoștințe despre semnificațiile de profunzime ale acestora, despre funcțiile de ritual ale obiectelor în vechime. Pot, însă, argumenta utilitatea practică a materialelor de bază și a produselor, precum și momentele din viață de zi cu zi sau sărbătorile familiale și de peste an la care sunt cu precădere utilizate/purtate.

Prezentare meșteri

Numele: Bulboacă Rodica

Localitatea: sat Sauca, comuna Laza, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: port popular

Rodica Bulboacă confeționează piese de port popular – cămăși, poale, bundițe – atât femeiesc, cât și bărbătesc, meșteșug deprins din familie și practicat încă din tinerețe. Principalele unelte folosite sunt cele specifice meșteșugului, adică ace, croșete (iglițe), andrele, foarfeci, gherghef etc. Materialele folosite sunt pânza, firele de bumbac, de lână și de mătase.

Decorul aplicat pe piesele de port conservă ornamente tradiționale vechi și este caracterizat în special prin motive florale și geometrice: pomul vieții stilizat, viața de vie, simboluri solare.

Pe toate piesele, fără excepție, cromatica este predominant în nuanțe

de roșu, negru și galben pe fond alb. Produsele Rodicăi Bulboacă sunt destinate portului în ocazii speciale – sărbători, evenimente din ciclul familial și comunitar. Dacă ar fi să identificăm semnificația rituală a pieselor, uneori, în funcție de preferințele purtătorului, acestea sunt utilizate în ritualurile de nuntă.

În mare parte, piesele de port popular sunt lucrate la comandă, destinatarii finali fiind persoane particulare sau ansambluri folclorice, fie profesioniste, fie de amatori. În plus, o piață de desfacere alternativă o constituie târgurile locale, regionale și naționale.

Numele: Țibuleac Didina

Localitatea: sat Satu Nou, comuna Muntenii de Sus, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: port popular

Didina Țibuleac a deprins încă de Tânără, de la părinții săi, meșteșugul cusutului portului popular specific zonei etnografice a Vasluiului. Deși, pentru o perioadă de timp, cât a fost activă profesional, nu l-a mai practicat, odată cu retragerea la pensie l-a redescoperit și meșteșugul a devenit una dintre preocupările sale de bază. Astăzi confeționează cămăși populare pentru femei și copii (ii).

Uneltele sunt aceleasi, folosite si in trecut: ace, croșete (iglite), foarfeci si gherghef. Cămașile sunt confecționate din pânză de in sau bumbac, iar pentru decor se folosesc fire de bumbac, de lână și de mătase.

Decorul cămașilor Didinei Tibuleac este predominant geometric. Se distinge cu ușurință cruciulița, rombul, zig-zagul (dinte de lup, fierăstrău). Horbota, dantela croșetată este folosită la brezărău (partea de la gât a cămașii). Cromatica este predominant în nuanțe de roșu, negru și galben pe fond alb, dar, ocazional, apar și nuanțe de albastru. Tehnica preferată este punctul în urma acului.

Produsele fac parte din categoria portului pentru ocazii speciale – sărbători, evenimente din ciclul familial și comunitar. Sunt lucrate, în general, pe bază de comandă, iar parte din ele, pentru expunerea și comercializarea în cadrul targurilor și expozițiilor cu vânzare.

Numele: Bujor Victoria

Localitatea: sat Solești, comuna Solești, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: port popular

Victoria Bujor confeționează piese de port popular, în exclusivitate pieptare și bundițe. Este

printre puținii meșteri populari, care nu a moștenit din familie pasiunea pentru acest meșteșug, ci l-a învățat singură, fiind autodidactă. Cu toate acestea, atât materialele folosite cât și tehnica, respectă întru totul reperele tradiționale ale zonei. Victoria Bujor lucrează pe suport de stofă, cu aplicații de piele și broderie de lână. Uneltele folosite sunt cele tradiționale – ace, foarfeci, sula pentru găurit pielea – cu excepția mașinii de cusut folosită în principal pentru fixarea aplicațiilor de piele pe stofă.

Decorul este în special unul vegetal (frunze, flori). În plus, pe fiecare pieptar apare primul element de port aplicat, care este confeționat din piele și nu din lână.

Mai mult decât atât, o caracteristică este prezența unor chenare, fie în formă de zig-zag, fie de meandre. Cromatica este în exclusivitate negru-roșu pe fond alb. Tehnicile cele mai utilizate sunt împunsătură și aplicația.

Produsele fac parte din categoria portului de sărbătoare, piesele fiind purtate de bărbați, femei și copii, mai cu seamă în sezonul rece. Sunt lucrate, în general, pe bază de comandă iar parte din ele, pentru expunerea și comercializarea în cadrul targurilor și expozițiilor cu vânzare.

Numele: Andronache Marița

Localitatea: sat. Satu Vechi, comuna Muntenii de Sus, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: port popular

Marița Andronache lucrează încă din copilărie cămăși, poale, broboade și năframe. A

deprins meșteșugul din familie, de la mama și bunica sa.

Uneltele sunt aceleași consacrate prin tradiția zonei etnografice a Vasluiului, acele, gherghel, foarfeci, ața din lână sau bumbac și croșeta (iglița). Produsele sunt realizate din pânză de bumbac.

Decorul este preponderent vegetal – flori, în special trandafiri – și, în plus, motive solare (steaua și soarele). Este realizat în tehnica broderiei. În plus, pe alocuri, la Marița Andronache apare un motiv skeomorf (vârtelnîța). Cromatică este mult mai variată, pe același fond alb specific întâlnindu-se pe lângă culorile specifice (roșu, albastru, galben) și multe și diferite nuanțe de verde.

Utilitatea practică a produselor sale constă în faptul că sunt achiziționate și purtate de persoane particulare, femei, bărbați și copii. Din punct de vedere al funcțiilor rituale ale acestor elemente de port și industrie casnică, menționăm ștergarele pentru nași, ștergarele pentru acoperit coșurile cu pomeni de dus la biserică și batistele pentru druște.

Numele: Iurianu Alexandra Diana

Localitatea: sat. Cursești Deal, comuna Pungești, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: port popular

Alexandra Iurianu a deprins meșteșugul de la bunicii săi, dar s-a aplecat cu celeritate asupra confecționării portului popular în urmă cu șapte ani. Lucrează cămăși și traiste.

O particularitate, care o distinge în rândul celorlalți meșteri care confeționează port popular, este faptul că a urmat un curs de țesut tradițional, aşadar și-a îmbunătățit prin școlarizare abilitățile. Uneltele sunt cele consacrate prin tradiția zonei etnografice a Vasluiului – acele, gherghel, foarfecii, ața din lână sau bumbac. Produsele sunt realizate din pânză de bumbac și lână.

Decorul este în exclusivitate vegetal, din care se evidențiază bujorul, motiv floral care particularizează zona din care provine. Cromatica predominantă este roșu, negru, albastru, verde pe fond alb.

Produsele sale sunt comercializate la târguri de meșteri, locale sau zonale și prin intermediul

persoanelor particulare. Din punct de vedere al funcțiilor rituale ale acestor elemente de port, ele se poartă îndeosebi la marile sărbători și la manifestările religioase aferente acestora.

Numele: Grigoruță Floarea

Localitatea: sat. Solești, comuna Solești, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: industrie casnică-țesut, port popular

Floarea Grigoruță a învățat meșteșugul țesutului încă din copilărie, de la mama sa și țese de aproximativ 60 de ani. Face fote specifice zonei Vasluiului, țesute pe urzeală de bumbac sau lână și băteală de lână, pe fond negru, cu foi vrâste și poduri într-o cromatică preponderent roșie sau alb-roșie. Unele dintre acestea sunt aşa-zisele fote grele (în băteală, pe lângă lână este introdus fir strălucitor. Bata din partea inferioară a fotei este roșie și mai rar tricoloră.

Tehnica pe care o folosește este țesutul în două și patru ițe. Uneltele folosite pentru realizarea fotelor sunt războiul de țesut orizontal (stativele), iar

pentru cămăși – acele, ghergheful, foarfecii, ața din lână sau bumbac. Pentru cămăși se folosește pânză de bumbac.

Decorul cămășilor este preponderent unul floral și geometric, iar cromatica este roșu-negru pentru cămășile femeiești și albastru-negru pentru cămășile bărbătești.

Produsele sale sunt comercializate la târguri de meșteri locale sau zonale și prin comandă, pentru persoane particulare și ansambluri folclorice.

Numele: Buclea Petru

Localitatea: Bârlad, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: iconar

Petru Buclea este un autodidact, a învățat, documentându-se singur, să picteze icoane pe sticlă, pe lemn, dar și motive creștine pe suporturi neconvenționale. Lucrează de aproximativ 15 ani. Uneltele sunt specifice iconarilor – creionul, cărbunele, tiparul, pensulele, pigmenții pe bază de ulei și apă (ulei de in și tempera), foiță de aur, blaturile din lemn și suportul de sticlă.

Motivele
icoanelor țin de
imagologia

creștină reflectată în Erminiile lui Dionisie din Furma, dar sunt și inspirate din creștinismul popular. Icoanele realizate de Petru Buclea au, evident, funcție ritualică, însă se încadrează exclusiv în categoria icoanelor de casă și de tindă. Își comercializează produsele prin vânzare către persoane particulare și la târgurile de profil.

Complementar, Petru Buclea realizează și decor pe obiecte de

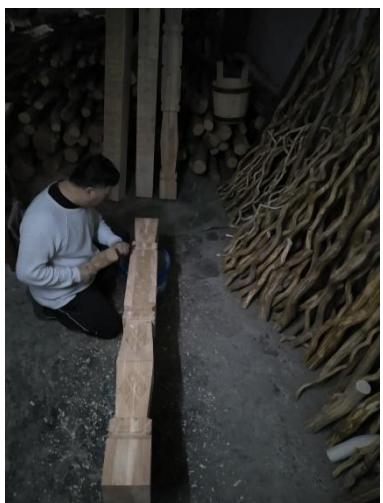

lemn, în special linguri, în maniera artei naive, într-o cromatică veselă, pastelată, în care predomină nuanțele de portocaliu, albastru, verde și roșu.

Numele: Constantinescu Cristian

Localitatea: Bârlad, județul Vaslui

Meșteșugul practicat: prelucrarea lemnului

Cristian Constantinescu lucrează de 17 ani cu lemnul, meșteșug pe care l-a deprins singur și pe care l-a perfecționat printr-un curs urmat la Școala Populară de Artă din Botoșani. Face mic mobilier pentru casă și grădină (scaune, mese, leagăne, bănci). Instrumentarul folosit cuprinde unelte specifice lemnăritului – bardă, cuțităoie, dălti, ciocane, scoabe etc, dar și scule electrice. Lucrează în lemn de brad, plop, stejar.

Tehnicile folosite sunt cioplirea și sculptura. Decorul rezultat este dominat în principal de trei motive arhaice, fundamentale – funia răsucita (torsada), soarele și spicul.

Produsele sale au în special utilitate practică și decorativă, fiind folosite în spațiul casnic și în grădini, terase.

Din punct de vedere al cromaticii, Cristian Constantinescu preferă culoarea naturală a lemnului, cu accente date, pentru culoare și protecție de baț sau /și lac.

Numele: Constantinescu Daniela

Localitatea: sat Braniștea, comuna Braniștea, județul Galați

Meșteșugul practicat: împâslire lână

Daniela Constantinescu împâslăște lână de 18 ani și, dincolo de pasiunea pentru meșteșugit, a fost motivată de faptul că materia primă i-a fost mereu la îndemâna, creșterea oilor fiind o ocupație veche, încă păstrată în zonă.

Produsele sale sunt atât de utilitate practică (papuci / pâslari) cât și decorativă (păpuși), toate lucrate în tehnica împâslirii umede, cu apă și

săpun. Instrumentele folosite sunt cele consacrate pentru acest meșteșug, adică acele de împâslit, suporți de burete, ace de cusut, calapoade, iar materialul de bază este lâna de oaie de proveniență locală și material textil divers pentru păpuși.

Decorurile aplicate pe papuci sunt în general elemente florale și decoruri geometrice într-o cromatică variată, în general în nuanțe pastel.

Ambele tipuri de produse sunt comercializate prin intermediul persoanelor particulare, la recomandare sau în urma promovării online, care generează comenzi, mai puțin în târguri de profil, accesul la acestea din urmă fiindu-i în parte îngreunat de lipsa resurselor pentru plata taxelor de participare.

Numele: Gheorghiu Ioana

Localitatea: Galați, județul Galați

Meșteșugul practicat: pictură naivă

Ioana Gheorghiu face, de 30 de ani, tablouri în tehnica picturii naive, oglindind în creațiile sale cu precădere peisajul rural, ocupații în lumea satului, obiceiuri de sărbători, fabule.

Nu are studii de specialitate în pictură și nici în alte domenii conexe, însă munca sa a calificat-o să devină membru al Asociației Pictorilor Naivi din România.

Tablourile sunt realizate pe pânză, în ulei, sunt de dimensiuni medii și mici, iar instrumentele folosite sunt achiziționate din magazinele de specialitate: șevalet, pensule, spatule, pigmenti pe baza de ulei. Autoarea introduce în decorul pictat simboluri arhaice despre care are cunoștințe suficiente privind semnificațiile și forța expresivă a acestora.

Își valorifică produsele în târguri de profil, locale, regionale, naționale și prin intermediul instrumentelor on-line.

Numele: Neagu Elena

Localitatea: sat Hanu Conachi, com. Fundeni, județul Galați

Meșteșugul practicat: industrie casnică-țesut

Tehnica, pe care o folosește, este țesutul în două și patru ițe. Uneltele folosite pentru realizarea fotelor sunt războiul de țesut orizontal (stativele), iar pentru ii – acele, ghergheful, foarfecii.

Elena Neagu a învățat meșteșugul țesutului încă din copilărie, de la mama sa și țese de aproximativ 60 de ani. Face obiecte de port popular – fote, ii, marame, traiste – dar și obiecte de uz casnic – ștergare.

Materialele de bază sunt firele de bumbac, pânza, borangicul și lâna. Decorul obiectelor realizate este preponderent unul floral și geometric, iar cromatica este în special, roșu-negru pe fond alb. Produsele sale sunt comercializate la târguri de meșteri locale sau zonale și prin comandă, pentru persoane particulare și ansambluri folclorice.

Numele: Pletea Sorina

Localitatea: Galați, județul Galați

Meșteșugul practicat: împletituri sfoară

Sorina Pletea a moștenit pasiunea pentru împletituri decorative din sfoară de la mama sa și practică această îndeletnicire de peste 18 ani. Folosește ca materie primă sfoara, obiectele fiind realizate în tehnica nodurilor. În plus, pentru decorarea acestora, utilizează materiale vegetale – flori uscate, crengi, scoarță de copac – și pânză de sac. Obiectele realizate au utilitate decorativă pentru spațiile în care se doresc accente de sorginte tradițională, într-o cromatică naturală, în nuanțe de bej, maro, culori pale, date de materialul de bază și cel folosit pentru accesorizare.

Își comercializează produsele în târguri și prin intermediul persoanelor particulare, la recomandare sau comenzi.

Analiza SWOT referitor la valorificarea potențialului etnografic meșteșugăresc descoperit în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și județele Vaslui și Galați, România

Puncte forte	Puncte slabe
Prezența unui număr mare de Centre de meșteșugărit în arealul proiectului, care unesc copiii și tinerii pentru însușirea îndeletnicirilor	Procesul de întreținere / dezvoltare a bazei tehnico-materiale a Centrelor de meșteșugărit este unul nesatisfăcător
Număr suficient de mari de meșteri, care sunt preocupati de îndeletniciri tradiționale	Insuficiente resurse financiare, conducătorii Centrelor sunt slab salariați
Diversitate etno-culturală mare în partea de sud a Republicii Moldova și în arealul proiectului din România	Lipsa unei structuri, care ar dirija eforturile meșterilor în salvarea îndeletnicirilor și promovarea acestora în rândul tinerilor și pe piața națională, în special în RD Sud a Republicii Moldova
Tradiții meșteșugărești bogate și diverse în această regiune	Implicită insuficientă a APL în ceea ce privește soluționarea problemelor reabilitării meșteșugurilor tradiționale
3 Circuite turistice naționale în RDS și trasee turistice prin județele Galați și Vaslui	Meșteri insuficienți instruiți, capacitați manageriale reduse în gestionarea activităților meșteșugărești ca afaceri personale
Relansarea procesului de cercetare fundamental-aplicativă a meșteșugurilor, artei populare în Republica Moldova și în România	Cotizații de membru mari la UMPM, geografic amplasată ne avantajos pentru cei care sunt din sudul Republicii Moldova
Elaborarea de lucrări științifico-metodice aplicative (cataloge, encyclopedii pe tehnologii, albume pe domenii meșteșugărești cu materiale de instruire etc.)	Dispariția unui număr mare de îndeletniciri tradiționale casnice nu doar din uzul casnic cotidian, dar și din lista meșteșugurilor practicate în sudul Moldovei (ex. prelucrarea lutului pentru ambele maluri ale Prutului)
	Pierderea din autenticul meșteșugurilor tradiționale datorită lipsei continuității activităților transmise de obicei din generație în generație
	Lipsa de interes pentru activitățile tradiționale
Oportunități	Amenințări
Crearea Asociației regionale a meșterilor populari din arealul proiectului	Lipsă unei liste clare de evenimente precum Festivaluri, Târguri și Expoziții la care meșterii din RD Sud pot participa, evenimente sporadice, repartizate neuniform pe parcursul anului
Oferirea de suport metodic pentru organizarea micilor întreprinderi meșteșugărești, studierea și identificarea piețelor de desfacere interne și externe	Inexistența centrelor de perfecționare pentru meșteri, în care ar fi posibil de însușit arta vânzării, bazele marketingului, bazele utilizării TI, comunicare pe rețele de socializare, etc.
Asistență în organizarea de galerii, târguri și magazine artizanale	Prezența redusă pe rețelele de socializare a meșterilor din arealul proiectului și subestimarea acestei resurse drept canal de vânzare a produselor meșteșugărești
Utilizarea GAL-urilor pentru dezvoltarea activității meșteșugărești sau alte forme de	Număr mare de persoane tinere emigrate

asocieri în cazul României	
Existența unui număr mare de Centre meșteșugărești în zona de sud a Republicii Moldova	Regiunea rămâne o destinație apreciată de un număr limitat de turiști interni și străini
Posibilitatea de a obține subvenții prin intermediul AIPA pentru crearea de ateliere de meșteșuguri tradiționale (până la 30 mii lei per atelier pentru 1 an de subvenționare), Regulamentul privind condițiile, ordinea și procedura de acordare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural, HG nr. 455 din 21.06.2017	Puține fonduri, care permit meșterilor obținerea de surse financiare pentru dezvoltare, în special în Republica Moldova
Interesul crescut pentru produse ecologice și tradiționale	Capacitatea redusă a populației de a procura produse ecologice și tradiționale

Concluzii

Cercetările de teren efectuate în perioada septembrie-decembrie 2020 în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și județele Vaslui și Galați ai României au permis lansarea dezbatării problemei, ce ține de starea meșteșugurilor tradiționale în acest areal.

Astăzi suntem în situația când numărul mare de domenii meșteșugărești în mediul rural, unde fiecare îndeletnicire avea la dispoziție anumite utilaje și ustensile, tehnici de producere, cu o mare diversitate de forme și expresii culturale a obiectelor confectionate, este pe cale de dispariție. Toate aceste elemente, ce țin de meșteșugurile tradiționale, diversitatea de obiecte și expresii culturale sunt un imens și durabil potențial, pe care este posibil să-l pierdem în scurt timp.

Unele îndeletniciri meșteșugărești practicate pe vremuri în acest areal au dispărut, numărul meșterilor populari s-a redus drastic și nu există o cartografie centralizată a meșteșugurilor, a potențialului de meșteri populari.

Puține persoane se preocupă serios de conservarea culturii materiale, create de talentul popular. Muzeele înființate în această zonă sunt inițiative private, lăsate în mare parte fără suport metodologic, dar și fără cel material.

Multe particularități ale fenomenului tradiției populare meșteșugărești deja sunt pierdute. Acest lucru este recunoscut de meșterii intervievați și sunt necesare intervențiile specialiștilor din domeniul etnografic pentru asistență în restabilirea practicilor bătrânești.

Deși, astăzi există Uniunea Meșterilor Populari din Moldova, Federația Națională a Fermierilor din Moldova, Centrul de școlarizare (ACSA), diverse Asociații de profil în mediul rural din Republica Moldova și România, totuși este dificilă realizarea anumitor programe de valorificare a valorilor tradiționale culturale.

Nu este conștientizat factorul importanței păstrării tradițiilor populare pentru protejarea patrimoniului cultural, continuitatea în transmiterea informațiilor seculare meșteșugărești generației tinere.

Abordarea pragmatică a îndeletnicirilor tradiționale și includerea acestora în economia națională poate servi la ameliorarea calității vieții și reducerea sărăciei, în deschiderea locurilor de muncă, stoparea migrației, fiind un izvor nesecat de experiență și modele pentru instruirea și educația generației în creștere în mediul rural.

Toate acestea ar putea fi îmbunătățite, dacă ar fi dublate de o dezvoltare continuă a infrastructurii rutiere. În plus, și mult mai ușor realizabilă, ar fi o promovare susținută a meșteșugurilor, meșterilor și produselor acestora.

Ca urmare, conservarea și promovarea continuă a meșteșugurilor tradiționale va contribui la sporirea atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare Sud din Republica Moldova, județelor Vaslui și Galați din România, la diversificarea ofertei turistice locale și la completarea imaginii autentice a acestor regiuni.

BIBLIOGRAFIE

1. Caraman, Petru, *Reflexul meșteșugarilor și al negoțului în folclor și etnografie la români*, în *Restituiri etnologice*, ediție îngrijită, introducere și notă asupra ediției de Ion H. Ciubotaru, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2018.
2. Condraticova L. *Evoluția prelucrării artistice a metalelor în Basarabia (secolul al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea)*, teza dr. hab. Chișinău, 2018.
3. Elena Postolachi-Iarovoi: *Protectoarea etnografiei naționale*. Ch.: Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupaș” a Acad. De Științe a Moldovei, 2012., 83 p.
4. Hâncu, I. Ceramica populară din Moldova. În: *Nistru*. 1966. Nr. 7, p. 147-149.
5. Hâncu, I. Din istoria ceramicii populare moldovenești. În: *Cultura*. 1969, 20 sept., p. 12.
6. Holban, Eugen; Tomaselli-Holban, Angela, *Arta populară din județul Galați*, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, Galați, 1974.
7. Iachim, I. Meșterul: [Dumitru Constandachi – meșter popular în cioplitorul lemnului, fondatorul Asociației de Creație „Meșterul Manole”]. În: *Făclia*, 1997, 24 mai.
8. *Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești: (Din colecțiile Bibliotecii Naționale): Bibliografie de recomandare* / Bibl. Naț. A Rep. Moldova, Proiectul editorial “Moldavica”; alcăt.: Svetlana Miron; dir. Gen.: Elena Pintilei. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017.
9. Miron, M. Construcția casei la bulgari: munca colectivă în societatea tradițională. În: *Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*. Volumul 29 (42), Chișinău, pp. 151-160
10. Ostap, Melania, *Contribuții la cunoașterea artei populare din județul Vaslui. Port popular, textile de interior*, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă – Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă Vaslui, f.a.
11. Pavel, Emilia, *Portul popular din zona Iașului*, Casa Județeană a Creației Populare Iași, Iași, 1969
12. Petrescu, Paul; Irimie, Cornel, *Meșteșuguri artistice din România*, Editura Meridiane, București, 1967
13. Petrescu, Paul; Stahl, Paul H., *Scoarțe românești*, Editura Meridiane, București, 1966
14. Postolachi, El. Meșteșugurile populare, factor de menținere a continuității și imaginii etnice. În: *Akademos*, nr. 1 (16), martie 2010. Chișinău, pp. 114-116.
15. Semendeaev, Victoria; Pușcașu, Voica Maria, *Centre producătoare de olărie din Moldova (Secolele XVIII-XX)*, Iași, 1996
16. Slătineanu, Barbu; Stahl, Paul H.; Petrescu, P., *Arta populară în R.P.R. Ceramica*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958
17. Stoica, Georgeta; Horșia, Olga, *Meșteșuguri artistice tradiționale*, Editura Enciclopedică, București, 2001
18. Максимов, Н. Слышать музыку дерева: [о народном мастере В. И. Данай из Каушан]. În: *Сельская новь*, 1989, Nr. 6, 4-я стр.
19. Хынку, И. *Молдавская народная керамика*. Кишинев, 1969, 143 стр.
20. <http://cahul.md/wp-content/uploads/2020/01/6..pdf>
21. <http://raioncimislia.md/wp-content/uploads/2020/07/Raport-de-evaluare-a-activit%C4%83%C8%9Bilor-Sec%C8%9Biei-Cultur%C4%83-Tineret-%C8%99i-Sport-pentru-anul-2019.pdf>
22. <http://www.cantemir.md/pageview.php?l=ro&idc=94&id=78&ord=8&t=/Directive-Consiliului-Raional/Serviciul-Cultura-si-Turism/Mesteri-populari/>
23. http://www.leova.md/media/files/raport_activitate_pre_edinte - 2019_5044671.pdf

Respondenți

1. Galina Marinescu, s. Carahasani, raionul Ștefan Vodă
2. Tatiana Pușca, s. Talmaza, raionul Ștefan Vodă
3. Ana Pădurean, Ștefănești, raionul Ștefan Vodă
4. Ion Cojocaru, Răscăieți, raionul Ștefan Vodă
5. Tatiana Barbăneagră, Tudora, raionul Ștefan Vodă
6. Sergiu Papuha, Olănești, raionul Ștefan Vodă
7. Anton Port, Popeasca, raionul Ștefan Vodă
8. Natalia Crudu, Ciobalaccia, raionul Cantemir
9. Merioară Elena, Flocoasa, raionul Cantemir
10. Neforosova Ecaterina, Antonești, raionul Cantemir
11. Cojan Constantin, Colibași, raionul Cahul
12. Cojan Elena, Colibași, raionul Cahul
13. Dorin Elizaveta, Colibași, raionul Cahul
14. Stângă Ecaterina, Zărnești, raionul Cahul
15. Pascal Silvia, Zărnești, raionul Cahul
16. Pascal Maria, Zărnești, raionul Cahul
17. Pascal Snejana, Zărnești, raionul Cahul
18. Beju Tamara, Zărnești, raionul Cahul
19. Grigoriță Valentina, Manta, raionul Cahul
20. Burcă Gheorghe, Manta, raionul Cahul
21. Caisân Ana, Pelinei, raionul Cahul
22. Caisân Olga, Pelinei, raionul Cahul
23. Miron Valentina, Pelinei, raionul Cahul
24. Vlagu Alexandru, Alexanderfeld, raionul Cahul
25. Bunea Ion, Baurci Moldoveni, raionul Cahul
26. Merioară Constantin, Baurci Moldoveni, raionul Cahul
27. Merioară Elizaveta, Baurci Moldoveni, raionul Cahul
28. Stratila Olga, Troițcoie, raionul Cimișlia
29. Cemortan Cristina, s. Troițcoie, raionul Cimișlia
30. Nicolae Stan, or. Cimișlia
31. Bulat Alexandru, or. Cimișlia
32. Crețu Tudor, or. Cimișlia
33. Mazanova Janna, or. Cimișlia
34. Marâi Pavel, s. Selemet, raionul Cimișlia
35. Dulap Mihail, s. Selemet, raionul Cimișlia
36. Raisa Eșanu, s. Satul Nou, raionul Cimișlia
37. Sofronovici Dumitru, s. Satul Nou, raionul Cimișlia
38. Curcan Pelaghia, s. Gura Galbenei, raionul Cimișlia
39. Curcan Tudor, s. Gura Galbenei, raionul Cimișlia
40. Popovschi Vasile, Cenac, raionul Cimișlia
41. Popușoi Viorica, s. Tomai, raionul Leova
42. Borova Domnica, s. Colibabovca, raionul Leova
43. Odagiu Ecaterina, s. Borogani, raionul Leova
44. Velicoglo Maria, s. Borogani, raionul Leova
45. Pușcașu Ion, s. Tigheci, raionul Leova
46. Tocan Ion, Tocan Zinaida, s. Zaim, raionul Căușeni
47. Veste Maria, s. Cârnățenii Noi, raionul Căușeni
48. Suhan Iana, s. Pervomaisc, raionul Căușeni
49. Sava Serghei, or. Căinari, raionul Căușeni
50. Sava Fedosia, or. Căinari, raionul Căușeni

51. Ropot Parascovia, or. Căinari, raionul Căușeni
52. Ciobanu Nadejda, or. Căinari, raionul Căușeni
53. Balan Elena, or. Căinari, raionul Căușeni
54. Râșcanu Nadejda, s. Coșcalia, raionul Căușeni

Abrevieri

- ADR Sud – Agenția de Dezvoltare Regională Sud (Republica Moldova)
ADTM – Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova (Republica Moldova)
CR – Consiliul Raional (Republica Moldova)
CRD Sud – Consiliul Regiunii de Dezvoltare Sud (Republica Moldova)
MECC – Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (Republica Moldova)
OG – Ordonanță guvernamentală (România)
OUG – Ordonanță guvernamentală de urgență (România)
RDS – Regiune de Dezvoltare Sud (Republica Moldova)
PFA – persoană fizică autorizată (România)
PRS – Programul Regional Sectorial (Republica Moldova)
UMPM – Uniunea Meșterilor Populari din Moldova (Republica Moldova)

ANEXE

Anexa1. Centre de meșteșuguri tradiționale / Artizanat contemporan³⁹

N/o	Denumirea centrului	Genul de activitate	Numele, prenumele conducerului	Localitate, adresa	Date de contact
Raionul Ștefan Vodă					
1	Țărâncuța	Port popular/țesut	Galina Marinescu	Carahasanii	069044433, 060187141
2	Fantezie	Croșetă	Tatiana Pușca	Talmaza	069738898
3	Arta pănușii	Pănușă de porumb	Elizaveta Pronoza	Talmaza	068365756
4	Vasilisa	Croșeta/împletitul	Vasilisa Maxian	Căplani	060860277
5	Zehra	Păpuși populare mini	Ana Pădurean	Ştefănești	069787793
6	Rubin	Feroneria	Ion Cojocaru, membru UMPM	Răscăieți	069607998
7	Croșeta	Croșetă	Ludmila Bujor	Volintiri	060789540
8	Meșter-Faur	Fibre vegetale	Pavel Taranu	Cioburciu	024235259
9	Ametist	Croșetă panglici	Ana Corceac	Talmaza	060362510
10	La Tatiana	Fibre vegetale	Tatiana Barbăneagră	Tudora	024253672
11	Anton Port	Prelucrarea lemnului	Anton Port	Popeasca	024234362
Raionul Cantemir					
12	Centrul de artizanat și țesut artistic	Țesut artistic	Natalia Crudu	Ciobalaccia	027370242
Raionul Cahul					
13	Atelier de meșteșugărit	Împletit în lozie, tâmplărie	Olteanu Constantin	Pașcani	029957794
14	Atelier de meșteșugărit	Prelucrarea pielei	Cojan Constantin	Colibași	078499321
15	Atelier de meșteșugărit	Prelucrarea fibrelor vegetale	Dorin Elizaveta	Colibași	060365011
16	Cu drag de Colibași	Diferite genuri	Dolganiuc Victoria/Ion	Colibași	060117067 079770440
17	Clubul...50+	Coaserea și broderia costumelor naționale	Stângă Ecaterina	Zărnești	076739857
18	Centru de meșteșugărit	Coaserea și broderia costumelor naționale	Grigoriță Valentina	Manta	078850138
19	Atelier „Hobby boom”	Artizanat contemporan	Sinițina Liubovi	Mun. Cahul	079077451
Raionul Căușeni					
20	Centrul de Creație	Multidisciplinar	Garștea Maria	Căușeni	078086068
21	Centrul de creație	Multidisciplinar	Sava Fedosia	Căinari	067680627
Raionul Leova					
22	Centrul de meșteșugărit „Lăstărel”	Multidisciplinar	Munteanu Rodica	Filipeni	

³⁹ Nota informativă referitor la meșterii populari din raionul și municipiul Cahul; Nota informativă a Secției Cultură și Turism CR Cantemir; Nota informativă a Secției Cultură și Turism CR Ștefan Vodă.

Anexa 2. Tipuri de meșteșuguri tradiționale în regiunea de dezvoltare Sud (lista ajustată)

N/o	Tip meșteșug	Meșter	Localitate	Date de contact	Apartenență la UMPM /Diverse
Confecțioare port popular/Tesut					
Raionul Cahul					
1	Coaserea și broderia costumelor naționale	Grigoriță Valentina	Manta	078850138	
2	Coaserea și broderia costumelor naționale	Stângă Ecaterina	Zărnești	076739857	
3	Confeționarea costumelor	Pascal Silvia	Zărnești	078411095	
4	Confeționarea costumelor	Pascal Maria	Zărnești	029959611	
5	Confeționarea costumelor	Pascal Snejana	Zărnești	079361430	
6	Confeționarea costumelor	Beju Tamara	Zărnești	068133200	
Raionul Cantemir					
7	Tesut artistic	Crudu Natalia	Ciobalaccia	027370242	
8	Costume tradiționale	Gherța Raisa	Sadic	029875298	
Raionul Ștefan Vodă					
9	Port popular/tesut	Galina Marinescu	Carahasanii	069044433	
Raionul Căușeni					
10	Tesut artistic	Balan Elena	Căinari	078904671	
11	Tesut și broderie	Ceban-Lungu Tatiana	Baimaclia	024362305	
Raionul Cimișlia					
12	Tesut	Raisa Eșanu	Satul Nou	024154226	
13	Tesut	Spănu Iulia	Cimișlia	079616840	
14	Tesut	Curcan Pelaghiia, Tudor	s. Gura Galbenei	024145355	
Broderie/croșetare					
Raionul Cahul					
15	Broderie, croșetare	Caisân Ana	Pelinei	029974230	
16	Croșetare	Păiș Teodora	Vadul lui Isac	029938406	
17	Împletitul în andrele, croșetare	Caisân Olga	Pelinei	78235906	
Raionul Cantemir					
18	Croșetare	Tomița Domnica	Cociulia	027365409	
19	Broderie	Meroiară Elena	Flocoasa	027347232	

Raionul Cimișlia					
20	Broderie	Postolachi Tamara	or. Cimișlia	0 24122914	
21	Broderie	Vieru Maria	or. Cimișlia	0 682 64 324 0 241267 44	
22	Broderie	Baciu Olga, Maria și Valentina	s. Gura Galbenei	0 24145154	
23	Împletitul în andrele	Stratila Olga	s. Troițcoe	0 797 91993	
24	Împletitul în andrele	Cemartan Cristina	s. Troițcoe	069706074	
25	Broderie, croșetat	Caraja Liudmila	s. Satul Nou	0 241542 95	
26	Broderie, croșetat	Chistol Ana	s. Satul Nou	0 241544 43	
Raionul Ștefan Vodă					
27	Croșetă	Tatiana Pușca	Talmaza	069738898	
28	Croșeta/împletitul	Vasilisa Maxian	Căplani	060860277	
29	Croșetă	Ludmila Bujor	Volintiri	060789540	
30	Croșetă panglici	Ana Corceac	Talmaza	060362510	
Raionul Căușeni					
31	Croșetare mileuri, gulere	Larisa Untilă	Cârnătenii Noi		Contacte noi, oferite de Veste Maria
32	Croșetare, broderie	Veste Maria	Cârnătenii Noi	024364397	
33	Croșetare	Sava Fedosia	Căinari	067680627	
34	Broderie, cusut	Ciobanu Nadejda	Căinari	079228073	
35	Croșetare, broderie	Râșcan Nadejda	Coșcalia	079679422, 024366313	
36	Broderie	Rață Elena	Coșcalia	079242224	
37	Broderie ie	Tocan Zinaida	Zaim	076029658	
38	Broderie	Câșlaru Olga	Căușeni		
39	Croșetare	Donoi Oxana	Căușeni	079225546	
40	Broderie cu biser	Gancerova Valentina	Căușeni	024322292, 078644255	
41	Croșetare	Suhan Iana	Pervoaisc	068573189	
42	Broderie	Lupan Liuba	Săiti	024392092	
Fibre vegetale					
Raionul Cahul					
43	Împletirea fibre vegetale	Merioară Constantin	Baurci Moldoveni	029956118	
44	Prelucrarea fibrelor vegetale, paie	Dorin Elizaveta	Colibași	060365011	Membru UMPM
45	Împletitul în fibre vegetale	Tricolici Petru	Colibași	029932606 068752023	
46	Împletitirea fibre vegetale	Dandış Gheorghe	Larga Nouă	029970642	
47	Împletit în lozie, tâmplărie	Olteanu Constantin	Manta	029957794	

Raionul Cantemir					
48	Fibre vegetale, ceramică	Neforosova Ecaterina	Antonești	027373338	
49	Fibre vegetale	Cauia Simion	Cociulia	027365202	
Raionul Cimișlia					
50	Împletit în lozie	Stan Nicolae	or. Cimișlia	0 695 93 899	
Raionul Ștefan Vodă					
51	Fibre vegetale	Pavel Țaranu	Cioburciu	024235259	
52	Fibre vegetale, olărit	Tatiana Barbăneagră	Tudora	024253672	
Pănușe de porumb					
Raionul Cahul					
53	Lucrări din paie, pănuși, scoici	Miron Valentina	Pelinei	069742939	Membru UMPM
Raionul Ștefan Vodă					
54	Pănușă de porumb	Elizaveta Pronoza	Talmaza	068365756	
Raionul Căușeni					
55	Împletitul în pănușe, paie	Ropot Parascovia	Căinari	078324251	
Prelucrarea lemnului					
Raionul Cahul					
56	Prelucrarea lemnului	Vlagu Alexandru	Alexanderfeld	069090962	Membru UMPM, Membru UMP Găgăuzia
Raionul Cantemir					
57	Lucru în lemn	Postu Viorel	Capaclia	027371392	
Raionul Cimișlia					
58	Confecționarea instrumentelor muzicale de suflat	Nenescu leonid	or. Cimișlia	0 791 64 757	
59	Prelucrarea artistică a lemnului	Răileanu Andrei	or. Cimișlia	0 693 04 308	
60	Prelucrarea artistică a lemnului	Rusu Ion	s. Lipoveni	0 691 15 985	
61	Confecționarea instrumentelor muzicale/cobză, vioară	Dron Nicolae	s. Gura Galbenei	0 692 39 056	Membru UMPM
62	Prelucrarea artistică a lemnului	Sofronovici Anatol	s. Satul Nou	0241 54 2 89	
63	Prelucrarea artistică a lemnului	Dulap Mihail	s. Selemet	068439456	
64	Prelucrarea artistică a lemnului	Marâi Pavel	s. Selemet	069146501	

65	Prelucrarea artistică a lemnului	a	Bulat Alexandru	or. Cimișlia	0692 05 347	
66	Prelucrarea artistică a lemnului	a	Crețu Tudor	or. Cimișlia	060319646	
Raionul Ștefan Vodă						
67	Prelucrarea lemnului		Anton Port	Popeasca	024234362	
68	Prelucrarea lemnului		Sergiu Papuha	Olănești	060559971	
Raionul Căușeni						
69	Prelucrarea lemnului		Luca Veaceslav	Căușeni	078308768	
70	Prelucrarea lemnului		Câșlaru Tudor	Căușeni		
71	Prelucrarea lemnului		Bătrânac Tudor	Căușeni	068450363	
Prelucrarea cornului						
Raionul Cimișlia						
72	Prelucrarea artistică a cornului		Bulat Alexandru	or. Cimișlia	0 692 05 347	
Fierăria						
Raionul Cimișlia						
73	Obiecte din inox		Alexandreanu Victor	or. Cimișlia	0 24125526	
Raionul Ștefan Vodă						
74	Fierăria		Ion Cojocaru	Răscăieți	069607998	Membru UMPM
Prelucrarea pielii						
Raionul Cahul						
75	Cojocărie		Cojan Constantin și Elena	Colibași	078499321	Membru UMPM
76	Prelucrarea pielii		Burcă Gheorghe	Manta	078129275	
77	Cojocărie		Dumitru Zaporojanu	Slobozia Mare	060120612	Membru UMPM
Artizanat, diverse						
Raionul Cahul						
78	Pictura		Bunea Ion	Baurci Moldoveni	029956117	
79	Artizanat contemporan		Sinițina Liubovi	Mun. Cahul	079077451	
80	Diferite genuri		Dolganiuc Victoria	Colibași	060117067	
81	Icoane		Olaru Daniela	Manta	078740214	
Raionul Cantemir						
82	Artizanat		Ivanova Lidia	Ciobalaccia	027370323	
83	Artizanat		Pleșu Ioana	Porumbesti	027352539	
84	Biser		Glibiciuc Ludmila	Baimaclia	068844640	

Raionul Cimișlia					
85	Confecționarea măștilor	Popovschi Vasile	s. Cenac	0241 38 3 00	
86	Confecționarea măștilor	Sofronovici Dumitru	s. Satul Nou	0241 54 2 89	
Raionul Căușeni					
87	Pictor- pirograf	Capița Sergiu	Tănătari	069255418	
Raionul Ștefan Vodă					
88	Păpuși populare mini	Ana Pădurean	Ştefănești	069787793	
Raionul Cimișlia					
89	Confecționare păpuși, traiste	Mazanova Janna	Cimișlia	060463815	

Anexa 3. MEŞTERI POPULARI PENTRU GRUPUL ȚINTĂ

Județul VASLUI

Tip meșteșug	Meșter	Localitate	Contact
ȚESUT, PORT POPULAR	GRIGORUȚĂ FLOAREA	Satu Nou, com. Solești, jud. Vaslui	0740849671
PORT POPULAR	ȚIBULEAC DIDINA	Satu Nou, com. Muntenii de Jos, jud. Vaslui	0743731299
PORT POPULAR	ANDRONACHE MARIȚA	Muntenii de Jos, jud. Vaslui	0746872935
PORT POPULAR	BUJOR VICTORIA	Solești, jud. Vaslui	0731308269
ICOANE	BUCLEA CRISTIAN PETRU	Bârlad, jud. Vaslui	0771503314
PORT POPULAR	BULBOACĂ RODICA	Sat Săuca, com. Laza, jud. Vaslui	0742610374
PRELUCRAREA LEMNULUI	CONSTANTINESCU CRISTIAN	Bârlad, jud. Vaslui	0745514703
PORT POPULAR	IURIANU ALEXANDRA DIANA	Sat Cursești-Deal, com. Pungești, jud. Vaslui	0744168559

Județul GALAȚI

Tip meșteșug	Meșter	Localitate	Contact
ÎMPÂSLIRE, PĂPUȘI	CONSTANTINESCU DANIELA	com. Braniștea, jud. Galați	0740040033
ȚESUT, PORT POPULAR	NEAGU ELENA	Sat. Hanu Conachi, com. Fundeni, jud. Galați	0743314673
PICTURĂ NAIVĂ	GHEORGHIU IOANA	Galați jud. Galați	0721341574
ÎMPLĂTITURI	PLETEA SORINA	Galați jud. Galați	0725574780

Victor Munteanu – expert etnograf

Podisul Central Moldovenesc –macrozona etno –

de la valea Prutului (E) la Siret (V)

Jumătatea sudică a județului Iași + județul Vaslui + Nordul jud. Galați

Subzone etno: Iași, Vaslui, Bârlad (colinele Tutovei, Fâlcii),

Zona Valea Siretelui inferior (Tecuci, Focșani, Galați-sudul județului)

Zona Covurlui

Județul Vaslui

